

ISSN 1300-2805

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR YÜKSEKOKULU

Cilt: III

Sayı: 4

Ekim 1998

BEDEN EĞİTİMİ
ve
SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ

GAZİ JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SCIENCES

Volume:III

Issue: 4

October 1998

Gazi BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

Gazi Journal of Physical Education and Sports Sciences

Sahibi Owner	Prof. Dr. Enver HASANOĞLU Gazi Üniversitesi Rektörü
Genel Yayın Yönetmeni Editör-in-Chief	Prof. Dr. Hüsnü CAN Beden Eğitimi ve Spor Y.O. Müdürü
Yazı İşleri Sorumlusu Editör	Doç. Dr. İbrahim YILDIRAN

Yayın Kurulu

Editorial Board

Prof. Dr. Kemal TAMER	Doç. Dr. Suat KARAKÜÇÜK
Doç. Dr. A. Faik İMAMOĞLU	Doç. Dr. Özbay GÜVEN
Doç. Dr. Yaşar SEVİM	Doç. Dr. Mehmet GÜNAY
Doç. Dr. A. Azmi YETİM	Doç. Dr. Güner EKENCİ
Doç. Dr. İbrahim YILDIRAN	Yrd. Doç. Dr. Ömer ŞENEL

Bu Sayının Hakemleri

Scientific Advisers of this Issue

Doç. Dr. Gülfem ERSÖZ (Ankara Ü.)	Doç. Dr. Güner EKENCİ (Gazi Ü.)
Doç. Dr. A. Faik İMAMOĞLU (Gazi Ü.)	Doç. Dr. Seda SARACALOĞLU (Ege Ü.)
Doç. Dr. Hakan KIRIMLI (Bilkent Ü.)	Doç. Dr. Mehmet GÜNAY (Gazi Ü.)
Doç. Dr. Suat KARAKÜÇÜK (Gazi Ü.)	Doç. Dr. Harun TEPE (Hacettepe Ü.)
Doç. Dr. Erdal ZORBA (Muğla Ü.)	Doç. Dr. İbrahim YILDIRAN (Gazi Ü.)

Yayın ve Dağıtım Koordinatörlüğü Coordinators	Dr. Fatih YENEL Arş. Gör. Murat ÖZMADEN
Yazışma Adresi Correspondence address	Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu 06500 Teknikokullar/ANKARA Tel: (0.312) 222 50 57 Faks: (0.312) 212 22 74
Dizgi-Baskı	ÖZEN MATBAACILIK Tel: (0.312) 341 12 08

Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi yılda dört kez yayınlanır

G.J.P.E.S.S. is published quarterly

ISSN 1300-2805

İÇİNDEKİLER

HAREKET VE ANTRENMAN BİLİMLERİ

1. İmdat YARIM Alp ve Kuzey Disiplinin Kayakçılarının
Latif AYDOS Bazı Fizyolojik Özelliklerini
İbrahim CİCİOĞLU Karşılaştırılması.....1-8
2. İbrahim CİCİOĞLU Farklı Branşlardaki Elit Bayan Sporcuların
Mehmet GÜNAY Fiziksel ve Fizyolojik Profillerinin
Kadir GÖKDEMİR Karşılaştırılması.....9-16

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETİMİ

3. Salih SUVEREN Sözel Eğitim ve Video Kamera ile Eğitimin
Cimnastiğe Yeni Başlayan Erkek Çocukların
Motorik Gelişimlerine Etkisi.....17-26
4. Ömer ŞENEL İlk öğretim Beden Eğitim Dersi Müfredat
Programına Entegre Edilen Fiziksel Uygunluk
Aktivitelerinin Öğrencilerin Fitness
Parametreleri Üzerindeki Etkileri.....27-34

SPORDA PSİKO-SOSYAL ALANLAR

5. Suat KARAKÜÇÜK İzciğe Yönelimde Etken Olan Faktörler.....35-42
6. Adnan ORHUN Spor, Estetik ve Estetik Eğitim.....43-52
7. Mehmet TÜRKMEN Geçmişten Günümüze Türklerde
Rahvan (Yorga) Binicilik.....53-64

SPOR YÖNETİM BİLİMLERİ

8. Fatih YENEL Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Bazı
A. Faik İMAMOĞLU Çalışma Alanlarında Yetkili Olması Gerken
Yönetimsel Birimlerin Yönetim Kademelerince
Belirlenmesi.....65-80

JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SCIENCES

Volume: III

Issue: 4

October 1998

CONTENTS

MOVEMENT AND TRAINING SCIENCES

1. İmdat YARIM Comparison of Some Physiological
 Latif AYDOS Characteristics of Turkish Alpine
 İbrahim CİCİOĞLU and Nordic Ski Racers.....1-8
2. İbrahim CİCİOĞLU Physical and Physiological Comparison
 Mehmet GÜNAY of Elite Female Athletes From Different
 Kadir GÖKDEMİR Branches.....9-16

TEACHING IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

3. Salih SUVEREN The Effect of Verbal and Visual
 Education With Video Camera on Motor Development
 of Male Beginners to Gymnastics.....17-26
4. Ömer ŞENEL Effect of Physical Fitness Activities
 Entegrated into Primary Schools'Physical
 Education Curriculum on Physical and
 Physiological Paramètres of Students.....27-34

PSYCHOSOCIAL AREAS IN SPORT

5. Suat KARAKÜÇÜK Effective Factors Towards Scouting 35-42
6. Adnan ORHUN Sport, Aesthetic and Aesthetic Education..... 43-52
7. Mehmet TÜRKMEN From Past to Present Day Amble (Yorga)
 Horseriding of Turks..... 53-64

SPORTS MANAGEMENT SCIENCES

8. Fatih YENEL Assessing the Administrative Units Which
 A. Faik İMAMOĞLU Must Have Authority By Administrative
 Levels in Some Working Area of General
 Directorate of Youth and Sport.....65-80

ALP VE KUZEY DİSİPLİNİ KAYAKÇILARININ BAZI FİZYOLOJİK ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

İmdat YARIM *
Latif AYDOS *
İbrahim CİCİOĞLU *

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türk Kuzey ve Alp Disiplini kayakçılarının fiziksel ve fizyolojik özelliklerinin belirlenip karşılaştırılmasıdır. Çalışmaya, 26 gönüllü erkek kayakçı (13 alp, 13 kuzey disiplini) denek olarak katılmıştır. Deneklerin yaş, boy ve vücut ağırlıkları ortalamaları alp disiplini kayakçılarda 20.92 ± 2.10 yıl, 175.69 ± 3.90 cm ve 67.15 ± 6.59 kg, kuzey disiplini kayakçılarda 22.23 ± 2.42 yıl, 174.23 ± 4.55 cm ve 67.08 ± 7.01 kg olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan deneklerin fiziksel ve fizyolojik özellikleri, istirahat nabızı, kan basıncı, akciğer fonksiyonları, anaerobik güç, maks V02, dinamometrik ölçümler ve vücut kompozisyonu geçerliliği kabul edilmiş saha ve laboratuvar testleri ile belirlendi. İstatistik analiz ise Mann Whitney U nonparametric t test SPSSfor Windows programı ile yapılmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda alp ve kuzey disiplini yarışçıların yaş, boy, vücut ağırlığı, vücut yağ %'si dikey sıçrama, kan basıncı, somatotip ve akciğer fonksiyonları değerleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken; anaerobik güç, bacak kuvveti, esneklik ($P<0.01$) ve maks V02 ($P<0.05$) skorları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kayak, Anaerobik Güç, Aerobik Kapasite, Somatotip, Vücut Kompozisyonu.

COMPARISON OF SOME PHYSIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF TURKISH ALPINE AND NORDIC SKI RACERS

SUMMARY

The purpose of this study was to determine and to compare physical and physiological characteristics of Turkish male alpine and nordic ski racers. 26 racers (13 alpine, 13 nordic) volunteered as subjects in this study. Mean age, height and body weight of racers were 20.92 ± 2.10 years, 175.69 ± 3.90 cm and 67.15 ± 6.59 kg for alpine racers, 22.23 ± 2.42 years, 174.23 ± 4.55 cm and 67.08 ± 7.01 kg for nordic racers.

Standardized field and laboratory tests such as resting heart rate, blood pressure, lung volumes, anaerobic power, max V02, dynamometric measurements, body composition etc. were used to determine the subjects' physical and physiological characteristics. Statistical analyses were done by using Mann Whitney U nonparametric t test SPSSfor Windows program.

At the end of the study although there were no significant differences in age, height, body weight, body fat %, vertical jump, blood pressure, somatotype and lung functions between scores of alpine and nordic racers, there were significant differences in anaerobic power, leg strength, flexibility ($P<0.01$) and Max. V02 ($P<0.05$).

Key Words: Ski, Anaerobic Power, Aerobic Capacity, Somatotype, Body Composition.

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu / ANKARA

GİRİŞ VE AMAÇ

İnsanoğlunun ihtiyaçlarını karşılayabilme aracı olarak kullandığı kayak, günümüzde dünyada milyonlarca insanın yaptığı bir spor olmuştur. İ.Ö. I. yüzyıl Çin kaynaklarında "Tölöslerin" ucu kıvrık tahtaları ayaklarına bağlayarak karda koştukları, bu nedenle daha kolay avlanabildikleri, bir başka kabile halkının kullandıkları bu araçtan "Muma-Tukyu = Tahta Ayaklı Türkler" adını aldıkları belirtilmektedir (Togan, 1939).

Tarihi bu kadar eskiye dayanan kayak sporunun Türkiye'de faaliyetlerine yeni yeni başladığı bu yıllarda Türk sporunda Türk Milli Kayak ekibinin oluşturulması ve bu ekibin kayak sporunun en büyük organizasyonu olan 1936 Kış Olimpiyatlarına katılması gerçekten sürpriz olmuştur (Atabeyoğlu, 1981). Bu tarihten itibaren Türkiye'de kayak sporu bir kalıba girmiş ve sadece Alp disiplininde slalom, Kuzey disiplininde ise mukavemet (kors kayağı) dallarına önem verilmiştir.

Yarışma sporu olarak kayak sporunda istenilen gelişme sağlanamazken, iç turizm dönük kayak yatırımları son 15 yıl içinde kimsenin önceden tahmin edemeyeceği kadar aşama göstermiştir. Geçmiş yıllarda kayak denince akla sporcular ve yarışmalar gelmekteydi. Oysa günümüzde tatil kayakçıları büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Hesaplar, 1993).

Yarışma sporu olarak kayak sporuna baktığımızda ise her branşın kendine özgü fiziksel özellikleri olduğu gibi kayak sporunda da alp ve kuzey disiplininde farklılıklar gözlenmektedir. Motorsal özelliklerin değerlendirilmesinde dikkate alınan sporun çeşidi, yüklenmeden alman onuç, beklenen sonuç gibi konular temeli oluşturur. Motorsal özelliklerin iyi ve doğru saptanması için bu sporunun özelliklerinin grafik ya da cetvel şeklinde belirlenmesi gerekir. Bu oluşum "Motorsal Oluşum" olarak adlandırılır (Tanyeli, 1992). Daha sonra genel ve özel motorsal özellikler olarak ayrılması gerekir. Örneğin; Kayak kros için daha çok geliştirilmesi gereken kuvvette devamlılık özelliği iken alp disiplini için ise elastiki kuvvet geliştirilmelidir. Bu konuda çeşitli bilimsel araştırmalar, testler yapılmış ve motorsal özelliklerin yaş, cinsiyet gibi durumlara göre geliştirilmesinin gerekliliği saptanmıştır (Tanyeli, 1992).

Her alanda olduğu gibi spor alanında da gelinen mesafe sportif başarının nasıl kazanılacağı hususunda bize birçok veri sunmaktadır. Spor bilimlerindeki gelişme, performans sporları açısından çok önemlidir, her spor dalı için değişik yöntemlerle yapılan çalışmalar her branşa özgü fiziksel ve fizyolojik profiller tespit edilmekte ve yapılan spor branşına yönelik yetenek seçimi ve antrenman yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan bu araştırmada kayağın iki branşını oluşturan Türk Alp ve Kuzey disiplini erkek sporcuların fiziksel ve fizyolojik özellikleri belirlenerek birbirleri ile karşılaştırılması ve literatür çerçevesinde tartışılması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

Denekler

Elit Alp ve Kuzey disiplini erkek kayakçıların fiziksel ve fizyolojik parametrelerinin karşılaştırılması amacı ile yapılan bu çalışmaya milli takım seviyesinde toplam 24 kayakçı (13 alp, 13 kuzey disiplini) gönüllü olarak katıldılar. Deneklerin fiziksel özellikleri (yaş, boy, vücut ağırlığı) aşağıda (Tablo 1) belirtilmiştir.

Tablo 1: Grupların Fiziksel Özellikleri

	Yaş (yıl)	Boy (cm)	Vücut Ağırlığı (kg)
Alp Disiplini (n=13)	20.92 ± 2.10	175.69 ± 6.59	67.15 ± 6.59
Kuzey Disiplini (n=13)	22.30 ± 2.42	174.23 ± 4.55	67.08 ± 7.01

Ölçüm Metodları

Deneklerin fizyolojik kapasite ve antropometrik ölçümleri Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu fiziksel performans laboratuvarında ve Kayseri Erciyes kayak evinde aynı mevsim ve şartlarda yapılmıştır. Egzersiz testlerinden önce kişilere testlerin amacına yönelik bir ısınma yaptırıldı ve testler hakkında aydınlatıcı bilgi verildi. Deneklerin boyları ve ağırlıkları ecza tipi baskülle ayakkabısız ve spor şortu ile ölçüldü.

Deneklerin istirahat kalp atım değerleri stetoskop kullanılarak "Auscultation" (dinleme) metodu ile, kan basınçları tansiyon aleti ve stetoskop kullanılarak, esneklik değerleri, esneklik sehpası kullanılarak "Otur-Uzan Testi" ile, anaerobik güç değerleri dikey sıçrama değerinden yararlanılarak $P = V 4.9 \times \text{Vücut Ağırlığı} \times V D$ formülü ile aerobik güç değerleri "Mekik Koşu Testi" ile, akciğer fonksiyonları "Vitalograf Spirometre" ile kuvvet ölçümleri, "El-Pençe ve Sırt-Bacak Dinamometreleri" ile, vücut yağ yüzdeleri kısıkaç tipi kalibre ile alınan deri kıvrım değerlerinin "Sloan ve Weir" formülünde kullanılması ile, somatotip ölçümleri ise "Heat-Carter" formülü ile tespit edildi (Tamer, 1995, Fox, 1998).

İstatistiksel Değerlendirme

Araştırmaya katılan gruplara ait (Alp ve Kuzey Disiplini) ölçüm sonuçlarının istatistik analizi, aritmetik ortalama (X), standart sapma (SD) ve range (max-min) değerleri tespit edilerek, bağımsız gruplar arasındaki fark t-testi, Man Whitney U Nonparametric test SPSS for Windows bilgisayar programı ile yapıldı. Sonuçların P<0.01 ve P<0.05 anlamlılık düzeyi kabul edildi.

BULGULAR

Deneklerin fiziksel ve fizyolojik özellikleri karşılaştırılmalı olarak Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Deneklerin Fiziksel ve Fizyolojik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Değişkenler	Alp Disiplini (n=13)	Kuzey Disiplini (n=13)	Fark %	T Değeri
Yaş (yıl)	20.92 ± 2.10	22.30 ± 2.42	-6.26	-1.434
Boy (cm)	175.69 ± 6.59	174.23 ± 4.75	-0.83	0.723
Vücut Ağırlığı (kg)	67.15 ± 6.59	67.08 ± 7.01	-0.10	-0.231
İstirahat Nabızı (Atım/dk)	81.50 ± 11.35	80.31 ± 5.99	-1.53	-0.311
Dia.Kan Bas. (mmHg)	81.54 ± 5.91	75.00 ± 9.79	-8.72	-1.903
Sis.Kan Bas. (mm.Hg)	112.69 ± 10.13	121.15 ± 10.13	-7.50	-1.206
Esneklik (cm)	26.85 ± 3.26	32.31 ± 5.34	-20.33 !	2.831*
Dikey Sıçrama (cm.)	51.00 ± 5.58	50.96 ± 7.22	-0.15	-0.308
Anaerobik Güç (kgm/sn)	105.63 ± 10.42	76.12 ± 14.49	-27.93	2.831**
Sırt Kuvveti (kg)	111.65 ± 22.90	103.40 ± 23.43	-8.35	-1.155
Bacak Kuvveti (kg)	161.58 ± 37.56	118.77 ± 27.29	-26.49	-2.249 **
Sağ Pençe Kuv. (kg)	42.15 ± 5.31	42.34 ± 4.64	-0.22	-0.282
Sol Pençe Kuv. (kg)	39.92 ± 4.61	39.83 ± 4.76	-0.22	-0.154
Vücut Yağ Yüz. (%)	8.67 ± 2.87	8.84 ± 2.62	-1.96	2.256
Makas V02 (ml/kg/dk)	41.10 ± 3.91	44.92 ± 5.59	-9.92	-2.311*
VC (lt)	5.28 ± 0.53	5.32 ± 0.43	-0.75	-0.410
FVC (lt)	4.52 ± 0.43	4.68 ± 0.35	-3.53	-0.899
FEV1 (lt)	5.22 ± 0.54	5.42 ± 0.48	-3.08	-0.847
MVV (lt)	169.54 ± 16.04	174.77 ± 13.85	-3.08	-0.847
Endomorfi	1.62 ± 0.26	1.63 ± 0.20	-0.61	-0.128
Mezomorfi	3.82 ± 0.30	2.57 ± 1.10	-32.72	-2.256*
Ektomorfi	5.77 ± 0.30	3.32 ± 0.96	-42.72	-1.000

* P<0.05

** P<0.01

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada iki farklı disiplinde (Alp ve Kuzey) elit seviyede kayak yapan sporcuların fiziksel ve fizyolojik özelliklerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amaçlandı/Araştırmaya katılan alp disiplini kayakçıların yaş ortalaması 20.92 ± 2.10 yıl, boy ortalaması 175.69 ± 6.59 cm ve vücut ağırlığı ortalaması ise 67.15 ± 6.59 kg iken kuzey disiplini deneklerinin değerleri ise 22.23 ± 2.42 yıl yaş, 67.08 ± 7.01 kg vücut ağırlığı ve 174.23 ± 4.75 cm boy ortalaması olarak belirlendi. Yapılan istatistik analiz sonucunda iki grubun yaş, boy ve vücut ağırlığı değerleri arasında anlamlı bir fark bulunamadı.

Yapılan çeşitli araştırmalarda kayak sporu yapan sporcuların yüksek performans gösterdikleri ortalama yaşın 22-26 arası olduğu belirlenmiştir. Buna göre büyük slalomcular 22-25 yaş, slalomcular ise 22.7-25 yaş ortalamasına sahip oldukları belirtilmiştir. Fakat 1972 yılından günümüze doğru bu yaş ortalamasında sürekli bir düşüş gözlenmiştir (Tamer, 1991). Laurent (1992) kayakçılar üzerinde yaptığı çalışmada Kuzey disiplini kayakçılarda yaş ortalamasını 19.1 yıl, vücut ağırlığını 65.6 kg olarak belirlerken, Alp disiplini kayakçıların değerlerini ise 17.5 yıl ve 67.2 kg olarak belirtmiştir. Gür (1995) çim kayakçıları ile yaptığı çalışmada, deneklerin yaşlarını 21.00 ± 5.1 yıl, boylarını 173.00 ± 5.0 cm ve vücut ağırlıklarını 65.6 kg olarak belirlerken, Alp disiplini kayakçıların değerlerini ise 17.5 yıl ve 67.2 kg olarak belirtmiştir. Pattini (1990) ise yaptığı çalışmada Kuzey disiplini kayakçıların yaş ortalamaları 22.8 ± 6.3 yıl, boy ortalaması 176 ± 41.9 cm ve 66.9 ± 6.4 kg vücut ağırlığı ortalaması değerlerine sahip olduklarını belirtmiştir. Canlıların motorsal gelişimi özellikle 20 yaşına kadar düzenli ve süratli oluşur. Bunu da slalom yarışçısı için önemli özellikleri olan reaksiyon, refleks ve canlılık öğelerinin geliştirilmesi ve kullanılması açısından en verimli dönem olarak kabul etmek gerekir. Antrenör ve yarışçılardan edinilen bilgilere göre, iniş yarışlarında yapılan doğru hareketler bütün yarış boyunca çok önemli rol oynar. İniş, slalom vb. belli teknik bir gözle görülecek kadar açıktır. Yıllar ilerledikçe hareket koordinasyonları da zenginleşir. Çünkü bu zengin hareketlere kazanılan deneyimler sonucunda ulaşılır. İniş yarışında tekniğe ilginin temeli, kararlılık ve kesin sonuca gitme arzusundan kaynaklanır. Teknik 20 yaşından sonra daha yüksektir (Tanyeli, 1992)

Araştırmaya katılan Alp disiplini kayakçıların istirahat nabız ortalaması 81.54 ± 11.35 atım/dk, Kuzey disiplini kayakçıların istirahat nabız ortalaması ise 80.31 ± 5.99 atım/dk olarak tespit edildi. Alp disiplini kayakçıların diastolik/sistolik kan basınçları ortalaması $81.54 \pm 5.91/112.69 \pm 10.13$ mmHg, Kuzey disiplini kayakçıların değerleri ise $75.00 \pm 9.79/121.15 \pm 10.13$ mmHg olarak belirlenirken, istirahat nabızı ve kan basıncı değerleri arasındaki fark önemsizdir.

Deneklerin esneklik değerleri karşılaştırıldığında, Alp disiplinde bu değer 26.85 ± 3.26 cm iken kuzey disiplinde ise 32.31 ± 5.34 cm olarak belirlendi ve iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlemlendi ($P < 0.01$). SESAM tarafından Alp disiplini kayak milli takımı ile yapılan bir çalışmada sporcuların esneklik değerleri 47.12 olarak tespit edilmiştir (Kayak, 1995).

Çalışmaya katılan Alp disiplini kayakçılarının dikey sıçrama değerleri 51.00 ± 5.58 cm, buna paralel olarak da anaerobik güç değerleri 105.63 ± 10.42 kgm/sn, Kuzey disiplini kayakçılarının ise dikey sıçrama değerleri 50.92 ± 7.21 cm iken anaerobik güç değerleri ise 76.12 ± 14.49 kgm/sn olarak belirlendi. Dikey sıçrama değerleri arasında önemli bir farklılık olmamasına rağmen, anaerobik güç değerleri arasında anlamlı fark tespit edildi ($P < 0.01$). Alp disiplini sporcularının anaerobik güçlerinin fazla çıkması bu disiplinde anaerobik metabolizmanın daha ağırlıklı olarak kullanılmasından dolayı olabilir. Anderson (1990) yaptığı çalışmada Alp disiplini kayakçılarının dikey sıçrama ortalamalarının 54.4 ± 2.2 cm olduğunu belirtirken, Gür (1995) ise çim kayakçılarının bu değerini 54.0 ± 7.0 cm olarak rapor etmiştir. White (1991) Alp disiplini kayakçıları ile yaptığı çalışmada anaerobik güç ortalamalarını 17.4 ± 0.28 W/kg olarak bulmuştur. Yine aynı çalışma içerisinde diğer bir grupla yapılan ölçümlerde anaerobik güç ortalaması 16.7 ± 0.52 W/kg olarak belirtilmiştir.

Çalışmaya katılan gruplar sağ ve sol el kavrama kuvveti bakımından karşılaştırıldığında, Alp disiplini kayakçılarının sağ ve sol el kavrama kuvvetleri 42.14 ± 5.31 kg/ 39.92 ± 4.61 kg, Kuzey disiplini kayakçılarının ise 42.34 ± 4.64 kg 39.83 ± 4.76 kg olarak belirlenirken gruplar arasında anlamlı fark bulunamadı. Deneklerin sırt ve bacak kuvvetleri ise Alp disiplini sırt 111.65 ± 22.90 kg, bacak 161.58 ± 37.56 kg iken, Kuzey disiplini sırt 103.04 ± 23.49 kg, bacak 118.77 ± 27.29 kg olarak tespit edildi ve bacak kuvveti değerinde iki grup arasında anlamlı fark bulundu ($P < 0.01$). İşleğen (1987) profesyonel futbol takımları ile yaptığı bir çalışmada sağ ve sol el kavrama kuvvetlerini 58.74 ± 6.96 kg ve 55.79 ± 6.93 kg olarak belirtmiştir. Gür (1995) çim kayakçıların sırt kuvvet ortalamasını 174.00 ± 4.7 kg olarak belirlemiştir, bu da Alp disiplini kayakta olduğu gibi çim kayadındaki başarı üzerinde bacaklardaki anaerobik gücün önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir. Ziyagil (1991) güreşçiler ile yaptığı çalışmada sırt kuvveti ortalamasının 157.00 ± 37.01 kg olarak belirtmiştir.

Çalışmaya katılan grupların maksV02 değerleri karşılaştırıldığında Alp disiplini kayakçılarının maksV02 değerleri 41.10 ± 3.91 ml/kg/dk, Kuzey disiplini kayakçılarının değerleri ise 44.92 ± 5.59 ml/kg/dk olarak tespit edilmiş ve istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($P < 0.05$). Kuzey disiplini uzun süreli mukavemet yarışı olduğundan doğal olarak bu branştaki sporcuların maksimal oksijen tüketim kapasiteleri (maksV02) daha yüksek olacaktır. Laurent (1992) Alp disiplini kayakçıları ile yaptığı çalışmada maksV02 ortalamasını 18 yaşındaki kayakçılarda 56.0 ml/kg/6k, 17 yaşındaki kayakçılarda 57.0 ml/kg/dk, 16 yaşındaki kayakçılarda ise 59.5 ml/kg/dk, yine Laurent (1993) bir başka çalışmada ise Alp disiplini kayakçılarının maksV02 değerlerini 58.4 ml/kg/dk olarak belirtirken, Kuzey disiplini kayakçılarının değerini 64.4 ml/kg/dk olarak rapor etmiştir. Anderson (1990) Alp disiplini kayakçıları ile yaptığı çalışmada maksV02 ortalamalarını 55.6 ± 0.8 ml/kg/dk olarak tespit etmiştir. Demment (1988) Kuzey disiplini kayakçıları

ile yaptığı çalışmada maksV02 ortalamasını 56.6 ± 5.7 ml/kg/dk belirtmiştir. Hoffmann (1991) ise yaptığı çalışmada Kuzey disiplini asfalt kayakçıları ile yaptığı araştırmada maksVO² ortalamasını 56.7 ± 5.6 ml/kg/dk, Marcel (1994) Kuzey disiplini kayakçılarının maksVO² değerlerinin 70.4 ± 7.2 ml/kg/dk, Baulgy (Tamer 1995) 1994 yılında yaptığı çalışmada Kuzey disiplini kayakçılarının maksV02 ortalamalarının 70.4 ml/kg/dk olarak tespit ederken, Anderson (1988) ise Alp disiplini kayakçılarının maksV02 ortalamasını 70.0 ml/dk/kg olarak belirtmiştir.

Çalışmada elde edilen maksVO² değerleri her iki disiplin içinde literatürde belirtilen değerlerin altında olduğu görülürken, bunun ülkemizde kayağın ve kayakçılarımızın dünya standartlarının çok altında olduğu tespitinde bulunabiliriz.

Araştırmaya katılan deneklerin vücut yağ %'leri Alp disiplini için 8.67 ± 2.87 , Kuzey disiplini için ise 8.84 ± 2.62 olarak tespit edilmiş ve iki grup arasındaki farkın anlamsız olduğu belirlenmiştir. Hoffmann (1991) Kuzey disiplini kayakçılarının yağ %'sini 11.5 ± 5.4 olarak belirtirken White (1991) Alp disiplini kayakçılarının bu değerini 6.08 ve 6.53 , Gür (1995) ise çim kayakçılarının yağ %'sini ise 7.4 ± 1.2 olarak belirtmiştir. Koutedaiks (1992) İngiltere'de Kuzey disiplini erkek kayakçılarının yağ % ortalamasını 11.8 olarak tespit etmiştir. Çalışmaya katılan gruplar akciğer volüm ve kapasiteleri bakımından karşılaştırıldığında (VC, FVC, FEV₁, MVV), Alp disiplini kayakçıları için VC ortalaması 5.20 ± 0.53 İt, Kuzey disiplini için 5.32 ± 0.43 İt olarak bulunurken FVC değeri Alp disiplini için 5.22 ± 0.54 İt, Kuzey disiplini için 5.42 ± 0.48 İt, FEV₁ ortalamaları Alp disiplini için 4.52 ± 0.43 İt, Kuzey disiplini için 4.68 ± 0.35 İt ve MVV ortalaması Alp disiplini için 169.54 ± 16.04 İt ve Kuzey disiplini için ise 174.77 ± 13.85 İt olarak belirlendi. Grupların Akciğer kapasiteleri arasında önemli bir farklılık gözlenmedi.

Deneklerin somatotip değerleri incelendiğinde Alp disiplini kayakçılar $1.62-3.82-5.77$ somatotip değerlerine sahipken Kuzey disiplini denekler ise $1.63-2.57-3.32$ 'lik somatotip değerlerine sahiptirler ve deneklerin mezomorfî değerleri arasında önemli farklılık gözlenmiştir ($P < 0.05$).

Sonuç olarak yapılan ölçümler sonucunda Alp ve Kuzey disiplini sporcuları arasında yaş, boy, vücut ağırlığı, vücut yağ %'si, istirahat nabızı, kan basınçları, pençe kuvveti, akciğer fonksiyonları arasında fark görülmezken; anaerobik güç, aerobik kapasite, esneklik, bacak kuvveti ve somatotip bakımından farklılık gözlemlendi.

KAYNAKLAR

1. **Anderson, R. C., Montgomery, D L . (1998):** Physiology of Alpine Skiing, J. Sports Med., 6:210-221.
2. **Anderson, R. C, Montgomery, D. L, Turcotte, R A . (1990):** An On-Side Test Battery to Evaluate Giant Slalom Performance, J. Sports Med. And Physical Fittnes, 30 (3): 276-282
3. **Demment, D J L, Basset, M J ., Clark, R. R., Kuta, J J V1., Schaver, J J E. (1998):** Characteristic and Performance of Male Citizen Cross Country Ski Racers, Int. J.Sports Med., 9:205-209.
4. **Fox, E X ., Bowers, R. W., Foss, M L . (1988):** The Physiological Basis of Physical Education and Athletics, 4 th Edition, Saunders College Publishing, New York.
5. **Gür, H., Haşıl, N., Küçüköğlü, S. (1995):** Erkek Çim Kayakçılarının Bazı Fizyolojik Özellikleri ve Performansla Olan İlişkileri, Spor Hekimliği Dergisi, cilt: 30:95-112.
6. **Hesaplar, M. (1993):** Kayak Öğrenimi, Ak Ofset Matbaacılık, syf. 11, Kayseri.
7. **Hoffmann, M J)., Clifford, P. S., Jones, G J V L, Mandli, M., Bota, B J L. (1991):** Effects Technics and Pole Grip on Physiological Demands of Roller Skiing on level Train, Int. J. Sports Med., Vol: 12: 468-473.
8. **İşleğen, Ç. (1987):** Değişik Liglerde Oynayan Bölgesel Profesyonel Futbol Takımlarının Fiziksel ve Fizyolojik Profili, Spor Hekimliği Dergisi, 22 (2): 83-89.
9. **Kayak Federasyonu Tarafından SESAM'a Yapıtılan Alp Disiplini Kayak Milli Takımının Yayınlanmamış Ölçüm ve Test Sonuçları, Ankara, 1995.**
10. **Koutedaiks, Y. C ., Boreham, C. (1992):** Seasonal Determination of Selected Physiological Variables Elite Skiers, Int. J. Sports Med. 3 (7): 584-591.
11. **Laurent, D., Mernus, G., Alanso, J., Lebas, I J F., Arus, C, Gonzales de Suso, M J., Rossi, A. (1992):** Effect of Training on the Calf Muscle Energy Metabolism, Int. J. Sports Med., Vol: 13: 313-318.
12. **Laurent, D., Revtenguier, H., Payen F J Juvin, A J F F., Eterradosı, J., Lebas, I J F., Rossi, A. (1993):** Discrimination Between Cross-Country and Downhill Skiers by Pulmonary and Local 31 PNWR Calculations, Med. and Science in Sporst and Exercise 25 (1): 29-36.
13. **Marcel, R J L, Serresse, O., Almeras, N., Trembley, A. (1994):** Energy Expenditure Measurement in Male Cross-Country Skiers: Comparison of Two Fields Metods. Med. and Science in Sports and Exercise 26 (4): 406-411.
14. **Pattini, A., Schena, F. (1990):** Effects of training and Iron Supplementation on Iron Status of Cross-Country Skiers. The Journal of Sports Med. and Physical Fitness 30 (4): 347-353.
15. **Tamer, K. (1991):** Fiziksel Performans Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara, s: 4,10,31,53,103.
16. **Tamer, K. (1995):** Sporda Fiziksel ve Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, Türkerler Kitabevi, Ankara, s: 7,74,131,180.
17. **Tanyeli, Y. (1992):** Kayak, Kros Antrenman ve Fizyolojik Özellikler, Erzurum, s: 8,19,29,30,72.
18. **Togan, Z. V. (1939):** "Eski Türklerde Kayakçılık" Askeri Mecmua, s: 57,115,211.
19. **White, A. T., Johnson, S. C. (1991):** Physiological Comparison of International, National and Regional Alpine Skiers. Int. Journal of Sports Med., 12 (3): 374-378.
20. **Ziyagil, M A., Zorba, E., Eliöz, M. (1994):** Sıkletlerinde I. ve II. Olan Güreşçilerin Yapısal ve Fonksiyonel Özelliklerinin Karşılaştırılması, H. Ü., Spor Bilimleri Dergisi, 5 (1): 36-46.

FARKLI BRANŞLARDAKİ ELİT BAYAN SPORCULARIN FİZİKSEL VE FİZYOLOJİK PROFİLLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

İbrahim CİCİOĞLU *
Mehmet GÜNAY *
Kadir GÖKDEMİR *

ÖZET

Yapılan bu çalışmanın amacı farklı branşlardaki elit bayan sporcuların fiziksel ve fizyolojik özelliklerinin belirlenmesi ve bu özelliklerin birbirleri ile karşılaştırılmasıdır. Çalışmaya Türkiye Bayanlar Basketbol, Voleybol ve Hentbol I. liglerinde mücadele eden, 41'i basketbolcü, 36'sı hentbolcü ve 34'ü voleybolcu olmak üzere toplam 111 bayan sporcu rastgele seçilerek ve gönüllü olarak katıldılar. Deneklerin yaş, boy ve vücut ağırlıkları ortalamaları şu şekildedir: Basketbol, yaş 20.98 ± 3.57 yıl, boy 176.15 ± 6.70 cm, vücut ağırlığı 65.24 ± 6.92 kg, Hentbol, yaş 20.92 ± 3.82 yıl, boy 168.78 ± 5.91 cm, vücut ağırlığı 59.50 ± 5.17 kg ve Voleybol, yaş 21.32 ± 2.07 yıl, boy uzunluğu 176.00 ± 4.86 cm, vücut ağırlığı 65.32 ± 5.50 kg. Deneklerin, boy, vücut ağırlığı, istirahat kalp atım sayısı, dikey sıçrama, anaerobik güç, maks V02, vücut yağ %'si, esneklik ve pençe kuvveti değerleri laboratuvar ve saha testleri ile belirlendi. Ölçümler sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizi Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) metodu ile yapıldı.

Yapılan çalışma sonucunda branşlar arasında istatistiksel olarak önemli farklılıklar belirlendi. Özellikle voleybolcu denekler istirahat kalp atım sayısı, anaerobik güç, sağ ve sol pençe kuvveti ($P<0.05$), dikey sıçrama ($P<0.01$) ve ayrıca basketbolcü deneklerde diğerlerine oranla daha yüksek vücut yağ % ($P<0.05$) ve esneklik değerlerine sahip oldukları tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Basketbol, Voleybol, Hentbol, Aerobik Kapasite, Anaerobik Güç, Vücut Kompozisyonu.

PHYSICAL AND PHYSIOLOGICAL COMPARISON OF ELITE FEMALE ATHLETES FROM DIFFERENT BRANCHES

SUMMARY

The purpose of this study was to determine and to compare the physical and physiological characteristics of elite female athletes from different branches. 41 basketball players, 36 handball players and 34 volleyball players participated in this study as subjects voluntarily. They were selected randomly from Turkish Female Basketball, Handball and Volleyball Primer League. Their average age, height and body weight were as follows, Basketball, age 20.98 ± 3.57 years, height 176.15 ± 6.70 cm, body weight 65.24 ± 6.93 kg, Handball, age 20.92 ± 3.82 years, height 168.78 ± 5.91 cm, body weight 59.50 ± 5.17 kg and Volleyball, age 21.32 ± 2.07 years, height 176.00 ± 4.86 cm and body weight 65.32 ± 5.50 kg. Subjects' height, body weight, vertical jump, anaerobic power, aerobic capacity, resting heart rate, body fat %, flexibility and grip strength scores were determined by some laboratory and field tests. Statistical analyzes of data were done by ANOVA Test.

At the end of the study, there were significant differences between branches. Especially volleyball players had better resting heart rate, anaerobic power, right and left hand grip ($P<0.05$), and vertical jump scores ($P<0.01$) scores than basketball and handball players. In addition basketball players had higher body fat % ($P<0.05$) and flexibility scores than the others.

Key Words: Basketball, Handball, Volleyball, Aerobic Capacity, Anaerobic Power, Body Composition.

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu / ANKARA

GİRİŞ VE AMAÇ

Her sağlıklı insan hareket edebilme yeteneğine sahiptir. Bununla birlikte bu yeteneğin geliştirilebilme ölçüsü farklıdır. Temelde gelişimin ölçüsünü belirleyen yapısal kalitenin yanısıra, eğitimle bu özelliğin oldukça erken yaşlardan itibaren desteklenmesi, yapılan antrenmanın kalitesi ve spor branşının özelliği giderek artan sportif başarının temelini oluşturmaktadır (Dündar, 1995). İnsan vücudu incelendiğinde cinsiyete göre farklı oran ve yoğunluklarda kas, yağ ve kemik dokudan oluştuğu görülmektedir (Fox, 1979). Bu bileşenler spor branşlarına göre farklı oranlardadır. Aynı zamanda bu oranların farklılığı performansı da etkilemektedir (Gale, 1974). Spor bilimleri bu yüzden sporcuların fizyolojik profillerinin yanısıra vücut kompozisyonları, fiziksel ve fizyolojik profillerini de yoğun araştırma alanları arasında değerlendirmektedir. Günümüzde vücut yağı, sağlık kriteri olma yanında fiziksel performansta optimal verime ulaşmak için önemli bir belirleyicidir (Ziyagil 1993). Basketbol, hentbol ve voleybol gibi sporlar geniş kitleler tarafından kabul edilen ve gün geçtikçe popülerliği artan salon sporlanndandır. Bu spor branşları ile uğraşan sporcular fiziksel ve fizyolojik olarak bazı benzer özelliklere sahip olmalarına rağmen branşların bireysel özelliklerinden dolayı bazı temel farklılıklar göstermektedir. Yapılan bu çalışmanın amacı da bu farklılıkları ortaya koymaktır.

MATERYAL VE METOD

Deneklerin Seçimi

Yapılan çalışmaya Türkiye Basketbol, Voleybol ve Hentbol Birinci Liglerinde mücadele eden çeşitli kulüplerden toplam 111 bayan sporcu gönüllü denek olarak katıldı. Basketbolcu deneklerin (n=41) yaş ortalamaları 20.98 ± 3.57 yıl, boy uzunluğu ortalamaları 176.15 ± 6.70 cm, vücut ağırlıkları 65.24 ± 6.92 kg. Hentbolcu deneklerin (n=36) yaşları 30.92 ± 3.82 yıl, boylan 168.78 ± 5.91 cm ve vücut ağırlıkları 59.50 ± 5.17 kg, Voleybolcu deneklerin (n=34) ise yaşları 21.32 ± 2.07 yıl, boylan 176.00 ± 4.86 cm ve vücut ağırlıkları 65.32 ± 5.50 kg olarak belirlendi.

Ölçüm Metodları

Boy ve Vücut Ağırlıkları Ölçümü: Sporculann boylan 3 m'lik Trade and Mark marka otomatik metre ile ölçüldü. Ayakkabısız duvara sırtını dayayan sporcunun başının üzerine bir cetvel yerleştirilip, cetvel ile yer arası ölçülerek mesafe sporcunun boy uzunluğu olarak cm cinsinden yazıldı. Deneklerin vücut ağırlıkları ayak-kabısız şort ve tişört ile ecza tipi tartı aletinde kg cinsinden ölçüldü.

İstirahat Kalp Atım Sayısının Ölçümü: Denekler 15 dk süre ile sırt üstü istirahat ettikten sonra nabızları, stetoskop göğüslerine koyularak dinleme metodu ile 15 sn sayıldı ve çıkan rakam dört ile çarpılarak bir dakikalık istirahat kalp atım sayısı olarak atım/dk cinsinden kaydedildi.

Dikey Sıçrama Testi (Sargent Jump) ve Anaerobik Güç'ün Belirlenmesi: Denek duvarda ellerini yukarı doğru uzatarak parmak ucu ile duvarı işaretler. Daha sonra adım almadan olduğu yerden yukarıya doğru sıçrayarak duvara dokunur. Sporcunun uzandığı ve sıçrayarak dokunduğu mesafe arası ölçülerek elde edilen sonuç cm cinsinden o denneğin sıçrama mesafesi olarak belirlendi. Bu test üç kez yapılarak en iyi skor kabul edildi (Tamer, 1995).

Deneklerin Anaerobik Güçleri, deneklerin dikey sıçrama değerleri ve vücut ağırlığı kullanılarak Lewis formülü ile hesaplandı (Tamer, 1995).

$$P = \sqrt{4.9} \times W \times \sqrt{D}$$

$P =$ Anaerobik güç (kgm/sn)
 $W =$ Vücut Ağırlığı (kg)
 $D =$ Sıçrama Mesafesi (m)
 $\sqrt{4.9} =$ Standart Zaman (sn)

Esneklik Ölçümü: Deneklerin esneklik ölçümü esneklik sehpasında Otur ve Uzan (Sit and Reach) testi ile yapıldı. Denek çıplak ayak tabanlarını yere oturmuş şekilde test sehpasına dayar. Dizlerini bükmeden öne doğru uzanarak sehpa üzerindeki cetveli ileri doğru iter ve uzandığı en uzak noktada 1-2 sn durmak kaydı ile esneme mesafesi kaydedildi (Tamer, 1995).

Maksimal Oksijen Tüketiminin (Maks VO₂) Belirlenmesi: Maks VO₂'nin belirlenmesinde 20 m Mekik Koşu Testi (Shuttle Run Test) kullanıldı. Test parke salonda önceden belirlenmiş 20 m'lik alanda gidiş-dönüş şeklinde koşularak yapılır. Koşu temposu belli aralıklarla sinyal sesi veren bir teyple denetlendi. Sporcu duyduğu birinci sinyal sesinde koşusuna başlar ve ikinci sinyal sesine kadar diğer çizgiye ulaşmak zorundadır. İkinci sinyal sesini duyduğunda ise tekrar geri dönerek diğer sinyale kadar başlangıç çizgisine döner ve koşu bu şekilde sinyallerle devam eder. Sporcu sinyali duyduğunda diğer sinyalde pistin diğer ucunda olacak şekilde temposunu kendisi ayarlar. Sinyallerin arası test ilerledikçe kısaldığından sporcunun hızı da giderek artacaktır. Denek bir sinyal sesini kaçırdığında teste devam edebilmesi için akabindeki sinyali yakalamak zorundadır. Eğer denek iki sin-

yalde peşpeşe çizgiye ulaşamazsa yani iki sinyali peşpeşe kaçmrsa testi sona erer. Testte sporcunun değerlendirilmesi için seviye formu bulunmaktadır. Her 20 mTik çizgi geçildiğinde form üzerine işaret konur. Testin sonunda sporcunun aldığı işaretleler hesaplanır ve değerlendirme tablosundan deneğin maksimal V02 değeri ml/kg/dk cinsinden tahmini olarak bulunur (Tamer, 1995).

Vücut Yağ Yüzdesinin Hesaplanması: Deneklerin yağ yüzdeleri 0-60 mm arasında kalınlığı ölçen skinfold caliper ile suprailiac ve triceps deri kıvrımları belirlenerek Sloan ve Weir formülü ile belirlendi (Tamer, 1995).

Sloan ve Weir Formülü:

Vücut Yoğunluğu (gm/ml) = 1.0764 - 0.00081 (Suprailiac SF) - 0.00088 (Triceps SF)

Yağ %'si = $\left(\frac{4.57}{\text{Yoğunluk}} - 4.142 \right) \times 100$

Pençe Kuvvetinin Belirlenmesi: Deneklerin pençe kuvvetleri 0-100 arası kuvvet ölçen Therapeutic Instruments Clifton marka dinamometre ile ölçülmüştür. Denekler ayakta dinamometreyi tutar kollar aşağıya doğru sarkık, hafif yana açılmış (Anatomik Pozisyon) durumda iken el büyüklüğüne göre ayarlanmış dinamometreyi tutar, tüm gücü ile sıkarak testi tamamlarlar. Denekler testi sağ ve sol eller için üçer kez denerler ve en iyi skorlar kg cinsinden kaydedilir (Tamer, 1995).

İstatistiksel Analizler

Ölçümler sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizi bilgisayarda SPSS paket programında Tek^Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile yapılarak gruplar arasındaki fark P<0.01 ve P<0.05 önemlilik derecesinde belirlendi.

BULGULAR

Tablo I: Deneklerin Fiziksel ve Fizyolojik Değerleri

	Basketbol X1 (n=41)	Hentbol X2 (n=36)	Voleybol X3 (n=34)	Gruplar Arası Fark			F Değeri
				X1-X2	X1-X3	X2-X3	
Yaş (yıl)	20.98 ±3.57	20.92 ±3.82	21.32 ±2.07	0.06	0.34	-0.4	0.157
Boy Uzunluğu (cm)	176.15 ±6.70	168.78 ±5.91	176.00 ±4.86	7.37*	0.15	7.22*	18.450
Vücut Ağırlığı (kg)	65.24 ±6.92	59.50 ±5.71	65.32 ±5.50	5.74*	-0.08	-5.82*	11.405
İst. Kalp Atım Sayısı (atım/dk)	66.24 ±10.96	66.86 ±3.73	73.94 ±8.07	-0.62	-7.7*	7.08*	9.545
Dikey Sıçrama (cm)	42.29 ±4.73	39.17 ±3.84	45.56 ±4.46	3.12*	-3.27*	-6.39**	18.675
Esneklik (cm)	47.24 ±8.31	31.14 ±4.20	40.91 ±3.51	16.1**	6.33*	-9.77*	71.422
Anaerobik Güç (kgm/sn)	92.54 ±9.67	82.10 ±4.20	98.09 ±10.95	10.44*	-5.55*	-15.99*	26.250
Maks VO* (ml/kg/dk)	42.68 ±5.35	40.15 ±3.84	36.16 ±4.44	2.53*	6.52*	3.99*	18.586
Yağ%	13.62 ±3.02	20.37 ±4.92	16.44 ±1.35	-6.75*	-2.82*	3.93*	69.543
Sağ Pençe Kuv. (kg)	27.28 ±5.24	30.91 ±4.92	31.09 <i>f_a</i>	-3.63*	-3.81*	-0.18	6.842
Sol Pençe Kuv. (kg)	25.39 ±5.67	27.31 ±3.73	30.48 ±3.60	-1.92	-5.09*	-3.17*	11.916

**P<0.01

*P<0.05

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan çalışmanın amacı farklı branşlarda elit seviyede spor yapan bayan sporcuların fiziksel ve fizyolojik profollerinin belirlenmesi ve birbirleri ile karşılaştırılmasıdır. Çalışmaya üç farklı branştan (Basketbol, Hentbol ve Voleybol) toplam 111 bayan sporcu denek olarak katıldılar. Deneklerin her biri kendi branşlarındaki birinci lig takımlarından

rastgele ve gönüllü olarak belirlendi. Basketbol (n=41), 20.98 ± 3.57 yıl, 176.15 ± 6.70 cm, 65.24 ± 6.92 kg, Hentbol (n=36), 20.92 ± 3.82 yıl, 168.78 ± 5.91 cm, 59.50 ± 5.17 kg ve Voleybol (n=34), 21.32 ± 2.07 yıl, 176.00 ± 4.86 cm, 65.32 ± 5.50 kg.

Yapılan çalışmada, deneklerin yaş değerlerinde gruplar arası önemli bir fark bulunmazken hentbolcülerin boy ve vücut ağırlıkları voleybol ve basketbol branşlarından önemli derecede farklı bulundu (P<0.05). Kuter ve arkadaşları (1992) yaptıkları çalışma sonucunda yaşları 16-22 arasında olan bayan basketbolcülerin boylarını 172.3 cm olarak belirledi. Mathur (1985) bayan sporcularda yaptığı çalışmada, atıcılarda 164.4 cm, sprinterlerde 159.5 cm, krosçularda 159.2 cm, voleybolcularda 163.9 cm, basketbolcülerde 165.5 cm Tik boy değeri belirtmiştir. Ergun ve arkadaşları (1992) elit bayan voleybolcular üzerinde yaptığı çalışmada deneklerin boy ortalamalarını 174.6 ± 4.51 cm olarak belirtirken vücut ağırlıklarını 64 ± 5.5 kg olarak belirtmiştir. Ateşoğlu (1995) elit bayan hentbolcülerde boy uzunluğunu 168.78 ± 5.91 cm, vücut ağırlığını ise 59.35 ± 5.21 kg olarak belirtmiştir.

Deneklerin İstirahat Kalp Atım Sayıları (İKAS) karşılaştırıldığında voleybolcuların 73.94 ± 8.07 atım/dk'lık değerleri basketbolcülerden 66.24 ± 10.96 atım/dk ve hentbolcülerden 66.86 ± 3.73 atım/dk daha yüksek çıkmıştır ve bu fark anlamlıdır (P<0.05).

Çalışma sonucunda deneklerin dikey sıçrama değerleri incelendiğinde en yüksek değerin voleybolculara ait olduğu 45.56 ± 4.46 cm gözlenirken bu değer hentbolcülerin değerinden 39.17 ± 3.84 cm P<0.01 anlamlılık seviyesinde basketbolcülerin değerinden ise 42.29 ± 4.73 cm P< 0.05 anlamlılık seviyesinde farklı bulunurken hentbolcülerle basketbolcüler arasında da önemli derecede fark bulunmuştur (P<0.05). Bunun paralelinde deneklerin anaerobik güç değerlerinde de önemli farklılıklar gözlemlendi. Basketbol branşındaki sporcuların anaerobik güç değerleri 92.54 ± 9.67 kgm/sn olarak tespit edilirken voleybolcuların değeri 98.09 ± 10.95 kgm/n ve hentbolcülerin değeri ise 82.10 ± 4.20 kgm/sn olarak belirlendi. Gruplar karşılaştırıldığında bütün gruplar arasında önemli fark tespit edildi (P<0.05).

Akgün (1993) 23 bayan basketbolcu üzerinde yaptığı çalışmada dikey sıçrama mesafesini 44.8 ± 0.8 cm olarak belirlerken, Letzelter (1983) Almanya'da I. lig bayan basketbol, voleybol ve hentbol oyuncularının dikey sıçrama değerlerini hentbolcülerde 60.4 cm, basketbolcularda 70 cm ve voleybolcularda 67 cm olarak tespit etmiştir. 1990 yılında İsveç'te yapılan bir araştırmada üst düzey bayan basketbolcuların dikey sıçrama değerlerinin 64.5 cm olduğu belirtilmiştir. Thisssen ve arkadaşları (1991) liseli bayan voleybolcuların dikey sıçrama değerlerini 43.6 ± 5.6 cm olarak belirtirken, Puhl (1982) ise elit bayan voleybolcularda 45.9 ± 6.3 cm olarak tespit etmiştir. Ateşoğlu (1995) ise elit bayan hentbolcuların dikey sıçrama değerlerini 39.17 ± 3.84 cm olarak belirtmiştir.

Riezebus (1983) yaşları 18-28 arasında olan 20 bayan basketbolcu üzerinde yaptığı

bir araştırmada ortalama dikey sıçrama değerini 37.0 ± 1.0 cm olarak belirtirken bu deneklerin anaerobik güç ortalamalarını 120.7 kgm/sn olarak belirtmiştir. Thissen ve arkadaşları (1991) liseli bayan voleybolcularda yapmış oldukları araştırmada anaerobik güç ortalamalarını 139.48 ± 13.31 kgm/sn olarak bulurken, Bale (1980) elit bayan basketbolcularda 97.5 ± 6.6 kgm/sn olarak tespit etmişlerdir. Ateşoğlu (1995) elit bayan hentbolcularda 82.04 ± 7.28 kgm/sn'lik anaerobik güç tespitinde bulunmuştur. Bilindiği gibi anaerobik güç vücuttaki kas kitlesine bağlıdır, kas kitlesi arttıkça anaerobik güç de dolaylı olarak artmaktadır (Erkan 1991).

Deneklerin Maks VO_2 değerleri karşılaştırıldığında en yüksek değer 42.68 ± 5.35 ml/kg/dk ile basketbolculara ait iken hentbolcularda 40.15 ± 3.84 ml/kg/dk ve voleybolcularda ise 36.16 ± 4.44 ml/kg/dk'lık Maks VO_2 değerleri bulunmuştur ve değerler arasında istatistiksel olarak önemli fark vardır ($P < 0.05$)

Sheppard (1975) 19 yaşındaki bayan basketbolcuların Maks VO_2 değerlerini 42.3 ml/kg/dk olarak belirtmiştir. Hakkinen (1993) elit bayan voleybolcuların Maks VO_2 değerlerini sezon öncesi 47.3 ± 1.7 ml/kg/dk sezon sonrasında ise 48.1 ± 3.4 ml/kg/dk olarak belirtirken, elit bayan basketbolcuların sezon öncesi değerleri 48.0 ml/kg/dk, sezon sonrası değeri ise 47.0 ml/kg/dk olarak belirtmiştir.

Puhl (1982) elit bayan voleybolcular üzerinde yaptığı çalışmada Maks VO_2 değerini 50.6 ± 5.7 ml/kg/dk olarak belirtmiştir. Ready elit bayan atletlerin Maks VO_2 ortalamalarını 68 ± 1.21 ml/kg/dk olarak belirtirken Ateşoğlu (1995) elit bayan hentbolcularda 40.11 ± 3.84 ml/kg/dk olarak bulmuştur. Heyward (1984) 20-29 yaş arası bayanların Maks VO_2 değeri > 24 ml/kg/dk düşük, $30-32$ ml/kg/dk orta, $33-39$ ml/kg/dk orta-iyi, $40-42$ ml/kg/dk iyi ve 42 ml/kg/dk ve üzerini çok iyi olarak sınıflandırmıştır.

Çalışma sonucunda $\% 13.62 \pm 3.02$ 'lik yağ yüzdesi ile basketbolcular daha iyi görünürken hentbolcularda bu değer $\% 20.37 \pm 4.92$ ve voleybolcularda ise $\% 16.44 \pm 1.35$ olarak belirlenirken branşlar arasındaki fark anlamlı çıkmıştır ($P < 0.05$).

Supurgeon (1980) 1980 dünya klasmanı bayan basketbolcularda ortalama yağ yüzdesini $\% 15.4 - 20.1$ arasında belirtirken, Jackson (1980) bayanlarda standart vücut yağ yüzdesini 20-29 yaş grubu için $\% 31$ fazla, $\% 29-31$ orta, $\% 20-28$ normal, $\% 16-19$ iyi ve $\% 16$ ve aşağısı çok iyi olarak sınıflandırmıştır.

Çalışma sonucunda denekler esneklik ve pençe kuvveti değerleri açısından karşılaştırıldığında, basketbol grubu en yüksek esneklik değerine sahip iken 47.24 ± 8.31 cm, hentbolcuların değeri 31.41 ± 4.20 cm'dir ve fark $P < 0.01$ seviyesinde anlamlıdır. Voleybolcuların değeri ise 40.91 ± 3.51 cm olarak belirlendi ve bu değer basketbolcular ve hentbolcular ile karşılaştırıldığında arasındaki fark anlamlı çıkmıştır ($P < 0.05$).

Deneklerin pençe kuvvetleri incelendiğinde sağ/sol basketbolcularda 27.28 ± 5.24 kg/ 25.39 ± 5.67 kg, voleybolcularda 31.09 ± 3.67 kg/ 30.48 ± 3.60 kg, hentbolcularda

30.91 ± 4.92 kg/27.31 ± 3.73 kg şeklinde belirtilmiştir. Gruplar arasındaki fark incelendiğinde sağ pençe kuvvetinde basketbolcuların değeri diğer iki branştan anlamlı derecede farklı (düşük) çıkarken (P<0.05), sol pençe kuvvetinde ise voleybolcuların diğer iki branştan önemli derecede farklı (yüksek) çıkmıştır (P<0.05).

Yapılan çalışma sonucunda branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edildi. Özellikle voleybolcu denekler istirahat kalp atım sayısı, dikey sıçrama, anaerobik güç, sağ ve sol pençe kuvveti değerleri bakımından diğer iki gruptan daha iyi değerlere sahiptirler. Ayrıca basketbol oyuncularını diğer iki branşa oranla daha yüksek vücut yağ % ve esneklik değerine sahipken, en yüksek maksV02 değeri ise hentbolcularda görüldü.

KAYNAKLAR

- Akgün, N. (1993):** "Egzersiz Fizyolojisi", Ege Üniversitesi Basımevi, 4. Baskı, İzmir, syf. 46-115.
- Ateşoğlu, U. (1995):** "Elit Bayan Hentbolcuların Fiziksel ve Fizyolojik Profillerinin Değerlendirilmesi" G.Ü. Sağlık Bilimleri Enst., Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bale, P. (1980):** "The Relationship of Physique and Body Composition to Strength in a Group of Physical Education Students" British J. of Sports Med., Vol. 14, No: 4, 193-198.
- Dündar, U. (1995):** Antrenman Teorisi, 2. Baskı, Ankara, syf. 16-95.
- Ergun, N., Seyhan, S., Şahin, A., Baltacı, G., Yılmaz, İ., (1992):** Elit Bayan ve Erkek Voleybol Oyuncularında Spirometrik Değerler, Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri, syf. 47-51, Ankara.
- Erkan, İ. Muratlı, S., Odabaşı, İ. (1991):** Hentbolde Fizyolojik Faktörler, Spor Hekimliği Dergisi, Cilt: 26, Sayı 3, syf: 83-86
- Fox, E. L., Bowers, R. W., Foss, M. J. (1988):** The Physiological basis Of Physical Education and Athletics, Saunders College Publishing, 4 th Edit., USA. Pg. 24-32.
- Gale, J. B., Flynn, K. (1974):** "Maximal Oxygen Consumption and Relative body Fat of High Ability Wrestlers", Medicine and Science in Sports, 6, 232-234.
- Hakkinen, K. (1993):** Changes in Physical Fitness Profile in Female Volleyball Players During The Competitive Season, The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness, 33 (1), pg. 223-232.
- Heyward, V. (1984):** Advanced Fitness Assessment and Exercise Prescription, 2 nd Ed., pg. 26.
- Jackson, A. S., Pollock, M., Ward, A. (1980):** "Generalized Equations for Predicting Body Density of Women" Medicine and Science and Sports Exercise, 12, 175-182.
- Kuter, M., Yakupoğlu, S., Öztürk, F. (1992):** Bir Bayan Basketbol Takımının Fiziksel ve Fizyolojik Profili, Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri, 265-271.
- Letzeller, H., Ziele, (1983):** Methoden und Inhalte des kram*aining, Verlag Ingrid Czwalina, Germany, 46-48.
- Mathur, D. N., Solukun, M. A. (1985):** Body Composition of Successful Nigerian Female Athletes, J. Sports Med., Vol: 25, 27-31.
- Puhl, J. (1982):** Physical and Physiological Characteristics of Elite Volleyball Players, Research Quarterly for Exercise and Sports, 53 (3), pg. 257-262.
- Riezebos, M. Z. (1983):** Relationship of Selected Variables to Performance in Women Basketball Players, Canadian J. of App. Sports Sciences, 8:1, pg. 34-40.
- Sheppard, R., Pimm, P. (1975):** Physical Fitness of Canadian Physical Education Students with a Note on International Differences, British Journal of Sports Medicine. 9 (3), 165-174.
- Supurgen, J., Supurgen, N., Giese, W. (1980):** Physique of World Class Female Basketball Players, Scandinavian Journal of Sports Science, 63-69.
- Tamer, K. (1995):** Sporda Fiziksel ve Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, Türkler Kitabevi, Ankara, 4-158.
- Thissen, M., Milder, J. L. (1991):** Selection and Classification of High School Volleyball Players From Performance Tests, The Journal of Sports Med. and Physical Fitness, 31 (3).

SÖZEL EĞİTİM VE VİDEO KAMERA İLE EĞİTİMİN CİMNASTİĞE YENİ BAŞLAYAN ERKEK ÇOCUKLARIN MOTOR GELİŞİMLERİNE ETKİSİ

Salih SUVEREN*

ÖZET

Cimnastiğe yeni başlayan 6-7 yaş grubu erkek çocuklarda kamera ile eğitim gören grupla sözel eğitim gören grupların motor özelliklerinin karşılaştırılmasını incelemek üzere yapılan bu çalışma 15 kişilik Kamera Eğitim Grubu (K.E.G.) ve 15 kişilik Sözel Eğitim Grubu (S.E.G.) ile yapılmıştır.

Gruplar, bu çalışma için hazırlanan 3 aylık antrenman programına göre eğitim görmüş ve K.E.G.'na yaptıkları hareketler anında kaydedilmiş ve deneklere kaset izletirilerek hatalarını düzeltme yöntemi uygulanmış, S.E.G. ise sadece sözel eğitim görmüştür.

Grupların çalışmalara başladığı dönemde ve üç aylık eğitim süreci sonunda temel motor özellikleri ölçülmüş ve karşılaştırılmıştır. İlk ve ikinci ölçümler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamış, ancak K.E.G.'nın 20 m koşu ve köprü hareketlerinin matematiksel olarak daha iyi gelişme gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Cimnastik, Motor Gelişim, Video Kamera İle Eğitim, Sözel Eğitim.

THE EFFECT OF VERBAL AND VISUAL EDUCATION WITH VIDEO CAMERA ON MOTOR DEVELOPMENT OF MALE BEGINNERS TO GYMNASTICS

SUMMARY

The purpose of this study was to compare the motoric parameters of male gymnasts aged 6-7 years that had either visual education with camera or verbal education. Totally 30 male gymnasts were participated to this study as subject (15 visual education group, 15 verbal education group).

Groups were trained according 3 month-training program which was prepared specifically for the study. Video-camera training group's trainings were recorded and the subjects watched their performance to get feedback and the mistakes were corrected immediately. Verbal training group practiced the skill according to a classical teaching method only.

The subject's basic motoric parameters were also measured and compared before and after the 3 month-training period.

The results did not show any statistically significant differences between the pre and post study measurements. However, the study showed that the video-camera training group had better performance in 20 m run and bridge skills.

Key Words: Gymnastics, Motor Development, Visual Education, Verbal Education.

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu / ANKARA.

GİRİŞ

Çocukların spora başlama yaşı her branşa göre farklılık gösterir. 5-7 yaşları yüzme ve cimmastiğe başlama için en ideal yaşlardır. Bu yaş grubundaki çocukların fizyolojik ve motorik özellikleri bu branşlarda aktivitelere katılımları için yeterli seviyededir (1,4).

Koordinatif ve motorik becerilerin ön plana çıktığı durumlarda eğitime, dolayısıyla antrenmanlara 5-6 yaşlarında başlanır, tik yüksek performansa 11-12 yaşlarında erişilir (Yüzme, Artistik Cimnastik, Ritmik Cimnastik (10).

Gallaue'ye göre çocukların hareketlerinde biyolojik ve çevresel faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan farklılıkları süreç ve başarıdaki değişimleri gözleyerek anlamak mümkündür ve motor gelişim; motor becerilerin performansının giderek artmasını sağlayan sinir-kas mekanizmasının olgunlaşma biçimidir (8).

Motor gelişim; fiziksel büyüme ve merkezi sinir sisteminin gelişimine paralel olarak organizmanın, hareketle ilgili becerileri (duruşa ait hareketler, yürüme, koşma, atlama gibi) kazanma sürecidir (2, 5, 13, 14, 17, 30).

Okul öncesi çağ olarak adlandırılabilir 4-7 yaş dönemi, motor gelişimin hızlı olduğu bir dönemdir. Bu dönemin başlangıcında çocuk tırmanma, atlama, koşma, engel atlama gibi temel hareketleri yapabilirken, dönemin sonunda atletik beceriler için gerekli olan temel hareket ve kombinasyonları kazanır ve zıplama, atlama, ata binme, cimnastik, kazma, kayma, bisiklet sürme, top atma veya yüzme öğrenme gibi değişik motor becerileri kazanabilir (11, 12). Bu yaşlarda spora başlayan çocuğa, oyun şeklinde öğretmek koşuluyla yaptığı spor dalına ait bütün hareket becerileri öğretilebilir (4). Eğer öğretme yöntemlerinde gösterme (demonstration) yöntemine ağırlık verilirse ve ne yapması gerektiğini farkettikten sonra uygulamaya geçilirse sonuca daha çabuk ulaşılabilir (20,28). Bandura'ya göre, çocuklar değişik davranışları gözleyip zihinlerine resmeder ve daha sonra hemen hemen aynen tekrarlar (3). Spethen (1987), ise yeni bir motor beceriyi kazanmada, resimli ve sözel eğitimin etkisini araştırmış ve görsel eğitimin daha etkili olduğunu bulmuştur (26).

Motor gelişimin; büyük kasların motor gelişimi ve küçük kasların motor gelişimi olarak incelenmesi, birçok gelişimci tarafından benimsenmiştir (6,7,9,30). Büyük kas hareketleri genel olarak baş, gövde, kol ve bacak hareketlerini kapsamaktadır. Büyük kas motor gelişimi, hareketin amacına göre iki şekilde incelenmektedir.

a. Yürüme, koşma, atlama, zıplama, sıçrama gibi vücudun yer değiştirmesini içeren, bir yerden başka bir yere hareket (Locomotion).

b. Bir yerde belli bir pozisyonu devam ettirmeyi içeren denge hareketleri (6,8,16).

Merkezden dışa gelişim ilkesine göre, küçük kas hareketlerinin gelişimi, büyük kas hareketlerinin gelişimini izlemektedir (25). Küçük kas hareketleri bir nesneyi kaba bir şekilde tutmadan, baş parmakla işaret parmağını birleştirecek ince bir şekilde

tutma becerisinin kazanılmasına doğru gelişmektedir (9).

Bu çalışmada; cimnastiğe yeni başlayan 6-7 yaş grubu erkek çocuklarda, sözel öğretim yöntemiyle eğitim görenlerle, video kamera kullanılarak eğitim görenler **arasında** bazı motorik özelliklerin gelişimi açısından bir farklılığın olup olmadığı, var **ise** ne gibi farklılıkların olduğunun araştırılması ve karşılaştırılması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

Bu çalışma 3 aylık bir dönemi kapsamaktadır. Değişik ilköğretim okullarından genel gözlem yoluyla (9, 21) tespit edilen 6-7 yaş grubu (1 ve 2. Sınıflardan) erkek öğrenciler cimnastik çalışma merkezine davet edilmiş, hiç antrenman yapmamış çocukların fiziksel uygunluk seviyeleri aşağıdaki ön testlerle ölçülmüş (22, 23) ve eğitimin başlangıcındaki durumları tespit edilerek Kamera ile Eğitim Grubu (K.E.G.) 15 ve Sözel Eğitim Grubu (S.E.G.) 15 olmak üzere toplam 30 kişilik araştırma grupları oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından, oluşturulan gruplardaki çocukların boy ve kiloları tespit edilmiştir.

Ön Testler

Sınav: Vücut cephe pozisyonunda gergindir. Gergin durumdaki kollar dirseklerden bükülerek gövde yere yaklaştırılır ve kollar tekrar gergin hale getirilerek gövde yukarıya kaldırılır. Gövdenin iniş ve çıkışı bir olarak kaydedilir. Hareket sırasında belde yaylık, kalçadan aşırı katlanma olmamalı, vücut mümkün olduğu kadar düz tutulmalıdır.

Barda Kol Çekme: Barfikste kollar ve bacaklar gergin durumdan, kollar bükülerek gövde yukarıya çekilir. Çene bar hizasına geldiğinde bir olarak kaydedilir.

Parmaklıkta Bacak Kaldırma: Duvar parmaklığında vücut gergin olarak asılı duruştan, bacaklar ellerin tuttuğu parmaklığa değdirilmeye çalışılır. Ayak uçlarının bara her teması bir olarak kaydedilir.

Durarak Uzun Atlama: Kollar geride, dizler bükülü, gövde öne katlanmış olarak (belirlenmiş bir çizgiye ayak uçları temas edecek şekilde) duruş pozisyonundan kolların öne savrulması ve bacakların gerilerek yeri itmesiyle ileri doğru sıçranır. Topuklarla sıçrama çizgisi arasındaki mesafe cm cinsinden kaydedilir.

Öne Esnetme: Oturma sırası veya kasa parçası üzerinde gergin bacaklarla gövde serbest olarak öne katlanır ve parmak uçlarının geldiği nokta işaretlenir. Sonra çocuğa aşağı doğru iyice uzanması söylenir ve uzanış sonrası parmak uçlarının geldiği nokta ile iki nokta arası cm cinsinden kaydedilir.

Köprü: Yerde sırtüstü yatıştan kolları ve bacakları gerdirerek köprü hareketi yaptırılır ve çocuğa ellerle ayakları birbirine yaklaştırması söylenir. Ellere ayaklar

arasında son gelinen mesafe cm cinsinden kaydedilir.

Kartal Oturuşu: Dizler gergin olarak yapılan kartal oturuşunda pelvisin yere olan uzaklığı ölçülür ve cm cinsinden kaydedilir.

Omuz Esnekliği: Üzeri cm cinsinden işaretlenmiş bir m.lik sopa, önde kollar gergin olarak tutulur. Bir el sıfır noktasında sabittir. Kollar geriye doğru başın üzerinden gergin olarak çevrilir. Sopa üzerinde kaydırılan elin sıfır noktası ile mesafesi cm cinsinden kaydedilir.

20 m. Koşu: Atlama beygiri koşu bandında 20 m.lik mesafe çizgilerle belirlenir. Çık komutu ile kronometreye basılır ve 20 m. bitiş çizgisinde kronometre durdurulur. Süre sn cinsinden kaydedilir. Elde edilen sonuçlar "6-7 Yaş Erkekler İçin Fiziki Kapasite Testi" değerlendirme tablosuna göre puanlara çevrilir (24).

Analiz Yöntemleri

30 kişilik araştırma grubuna Cluster (kümeleme) analizi uygulanarak 15'er kişilik iki grup elde edildi.

Her iki grup, artistik cimnastik temel hazırlık dönemi antrenman programına göre 3 ay süre ile çalıştırıldı. Çalışmalar haftada 3 gün ve ortalama iki saat süre ile yapıldı. 3 aylık eğitim süreci sonunda her iki grubun motor test ölçümleri tekrar edildi ve başlangıç ile dönem sonundaki ölçümleri karşılaştırıldı.

3 aylık eğitim sürecinde gruplardan Kamera ile Eğitim Grubu'na, video kamera ile anında kayıt ve izleterek hatalarını görüp düzeltme yöntemi, diğer gruba ise sadece sözel olarak hataların izahı yöntemi uygulandı.

Motor testteki sonuçlar normal dağılıma sahip olmadığından, değerlendirme "2 örneklem t testi" ile yapıldı.

BULGULAR

Araştırmaya katılan K.E.G. sporcularının boy ve ağırlıklarına ait bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: K. E. G. Sporcularının Boy ve Ağırlık Bilgileri

	BOY (cm)	AĞIRLIK (kg)
Ortalama	113.40	23.067
Medyan (Ortanca)	112	22
Standart Sapma	7.07	2.086
Min.	103	20
Max.	125	26

Araştırmaya katılan S.E.G. sporcularının boy ve ağırlıklarına göre durumları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2: S.E.G. Sporcularının Boy ve Ağırlık Bilgileri

	BOY (cm)	AĞIRLIK (kg)
Ortalama	114.40	22.6
Medyan (Ortanca)	113	22
Standart Sapma	7.75	2.414
Min.	103	19
Max.	127	26

K.E.G. ve S.E.G. sporcularının kilolarının karşılaştırılması Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Varyans Analizi Tablosu ($\alpha = 0.05$)

KAYNAK	SD	KT	KO	F	P
FAKTÖR	7	23.10	3.30	0.61	0.735
HATA	7	37.83	5.40		P>0.05
TOPLAM	14	60.93			

K.E.G. ve S.E.G.'nin Boylarının karşılaştırılması Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Varyans Analizi Tablosu ($\alpha = 0.05$)

KAYNAK	SD	KT	KO	F	P
FAKTÖR	11	624.6	56.8	2.27	0.271
HATA	3	75.0	25.0		P>0.05
TOPLAM	14	699.6			

İki Grubun Motor Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Tablo 5: İki Grup Arasında İlk Ölçüm

	FARK	
	VAR	YOK
Sınav		+ (D=0.88)
Barda Kol Çekme		+ (p=0.58)
Parmaklıkta Bacak Kaldırma		+ (p=1.00)
Durarak Uzun Atlama		+ (p=0.97)
Öne Esnetme		+ (p=1.00)
Köprü		+ (p=0.28)
Kartal Oturuşu		+ (p=1.00)
Omuz Esnekliği		+ (p=0.96)
20 m. Koşu		+ (p=0.96)

Tablo 6: İki Grup Arasında İkinci Ölçüm

	FARK	
	VAR	YOK
Sınav		+ (p=0.89)
Barda Kol Çekme		+ (p=0.60)
Parmaklıkta Bacak Kaldırma		+ (p=1.00)
Durarak Uzun Atlama		+ (p=0.69)
Öne Esnetme		+ (p=1.00)
Köprü		+ (p=0.93)
Kartal Oturuşu		+ (p=1.00)
Omuz Esnekliği		+ (p=0.97)
20 m. Koşu		+ (p=0.85)

S.E.G. ilk ve ikinci motor test ölçümleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Tablo 7a'da özetlenmiştir.

Tablo 7a: S.E.G. İlk ve İkinci Motor Test Ölçümleri

FARK		
	VAR	YOK
Sınav		+ (p=0.77)
Barda Kol Çekme		+ (p=0.79)
Parmaklıkta Bacak Kaldırma		+ (p=0.50)
Durarak Uzun Atlama		+ (p=0.68)
Öne Esnetme		+ (p=0.92)
Köprü		+ (p=0.98)
Kartal Oturuşu		+ (p=1.00)
Omuz Esnekliği		+ (p=0.72)
20 m. Koşu		+ (p=0.92)

K.E.G. ilk ve ikinci motor test ölçümleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Tablo 7b'de özetlenmiştir.

Tablo 7b: K.E.G. İlk ve İkinci Motor Test Ölçümleri

FARK		
	VAR	YOK
Şınav		+ (p=0.78)
Barda Kol Çekme		+ (D=0.82)
Parmaklıkta Bacak Kaldırma		+ (p=1.00)
Durarak Uzun Atlama		+ (p=0.92)
Öne Esnetme		+ (p=0.96)
Köprü		+ (p=0.50)
Kartal Oturuşu		+ (p=1.00)
Omuz Esnekliği		+ (p=0.60)
20 m. Koşu		+ (p=0.97)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma grupları S.E.G. ve K.E.G. olmak üzere 15'er kişilik 6-7 yaş grubu erkek çocuklardan oluşmaktadır. Her iki grubun % 53'ü 6 yaş (8 sporcu) ve % 47'si 7 yaş (7 sporcu) olarak seçilmiştir. Cimnastik sporuna başlama yaşı, okula başlama yaşı olan 6-7'dir (1, 4, 18, 21, 27). Bu dönem aynı zamanda çocuğun motor gelişiminin çok hızlı olduğu dönemdir.

Araştırma kapsamına alınan çocuklar daha önce hiç spor yapmamış ve cimnastiğe yeni başlayan çocuklardır. Çocukların büyük grup içinden yapılan seçimlerinde, diğer ülkelerde uygulanan seçme yöntemlerine dikkat edilmiş ve daha sonra ön testlerle başlangıçtaki fiziki uygunluk seviyeleri tespit edilmiştir (18,19,21, 22, 23). Çocuğun genel sportif verimini belirlemek amacıyla yapılan birinci ölçümden sonra 3 aylık çalışma sonrası motor test ölçümleri tekrar edilmiştir.

Bu çalışma için seçilen grupların, boy ve kiloları açısından birbirine yakınlığı araştırma konusu için önem taşımaktadır. Diğer özelliklerin, çocuğun sportif uygunluğunu etkilemediği varsayıldığında boy ve kiloların sportif yaşamda önemli olduğu söylenebilir. Bu nedenle çocukların boy ve kiloları Varyans Analizi ile test edildi. Grupları oluşturan çocukların boy ve kiloları arasında matematiksel farklılıklar bulunmasına karşın (Tablo 1, 2) yapılan analiz sonucu kiloları arasında $P>0.05$ ($P=0.735$), boyları arasında $P>0.05$ ($P=0.271$) olduğundan anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 3-4).

K.E.G. ve S.E.G. araştırmanın başında ve 3 aylık çalışma sonunda motor testlerle ölçülmüş ve veriler 2 örneklem t-testi ile değerlendirilmiştir.

Birinci ve ikinci ölçümler arasında yapılan istatistiksel karşılaştırmada, iki grup arasında hiçbir motor test sonucuna ilişkin anlamlı bir fark bulunamamış (Tablo 5, 6, 7a, 7b), ancak her iki grubun olumlu gelişme göstermesine rağmen kamera ile eğitim gören grubun özellikle 20 m koşu ve köprü testlerinde matematiksel olarak daha iyi bir gelişme gösterdiği görülmüştür.

Grupların birinci ve ikinci ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamasının nedeni olarak; grupların uygun seçildiği, her iki gruba aynı antrenman programının uygulanmış olması ve 3 aylık çalışma süresinin, motor özelliklerinde belirgin farklılıkların ortaya çıkması için yeterli bir süre olmadığı söylenebilir.

Kamera ile eğitim gören grubun 20 m koşu ve köprü testlerinde daha iyi gelişme göstermesine neden olarak da; üç aylık eğitim süresinde kamera ile anında kayıt ve izletirme, izah etme ve düzeltme yönteminin uygulanması gösterilebilir.

Kellers ve Peggy (1989) görüntü disketli bir eğitim programının algısal beceri üzerinde olumlu etkilerini ortaya koymuştur (15).

Muratlı'ya ve Suveren'e göre video, film, fotoğraf ve çizim ile eğitim yöntemi hareketin tanıtımı ve önemi açısından diğer yöntemlerden daha etkilidir (18, 28).

Walkley ve Whenon (1986), motor becerileri değerlendirmeye yönelik görüntü disketli bir eğitim programının, hizmet öncesi ve hizmet içi beden eğitimi öğretmenlerinin becerilerini değerlendirme ve yeteneklerinin gelişimi üzerindeki olumlu etkilerini belirlemiştir (29).

Spethen (1987), yeni bir motor beceriyi edinmede resimli ve sözel eğitimin etkisi ile ilgili bir araştırmada, görsel eğitimin daha etkili olduğunu bulmuştur (26).

Bandura'ya göre çocuklar tarafından gözlenen davranışlar çocukların zihinlerine resmedilir ve daha sonra hemen hemen aynen tekrar edilir (3).

Çalışmalar sırasında K.E.G. yaptıkları hareketleri anında izleyerek hatalarını görmüşler ve bu hataları düzeltmek için yapmaları gerekenleri daha doğru ve çabuk algılayabilmişlerdir.

KAYNAKLAR

1. Açıkada, C, Ergen, E. Bilim ve Spor, s.58, Ankara 1990.
2. Agopyan, A. Ritmik Sportif Cimnastikte Morfolojik ve Motorik Özelliklerin Performansa Etkileri, (YL), M.Ü., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilimdalı, İstanbul, 1993.
3. Bandura, A. Social Learning and Personality Development, s.39, New York, 1963.
4. Baser, E. Futbolda Psikoloji ve Başarı, s.31, 33, 114, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1996.
5. Breckenridge, E., Murpy, N. Growth and Development of the Young Child, London 1969.
6. Espenchade, S., Anna, E., Eckert, M. Motor Development in Infants and Children, Prentice Hall Inc., Philadelphia (1979).
7. Fişek, G., Okman, Y., Maktar, S. Çocuk Gelişimi, Milli Eğitim Basımevi, s.43, İstanbul 1983.
8. Gallaue, G. Understanding Motor Development in Children, s.41,45,400, U.S.A., 1982.
9. Gesell, A. The First Five Years of Life, Harper Brothers Publishers s.32, London, 1940.
10. Grosser, Bruggemann, Z. Leistungssteuerung, s. 202, München (1986).
11. Guttendge, M. A Study of Motor Achievements of Young Children, Arch of Psychology, No: 244, (1939).
12. Hethenington, M., Parke, D. Child Psychology a Comtemporary Wiewpoint, Fourth Edtion, s.186-189, U.S.A. 1993.
13. Illmgworth, R., Kauffman, A., Mason, A. Phsycomotor and Intellectual Developmental Assesment, Textbook of Pediatrics, s.304, Edinburg (1978).
14. Karakoç, S. Psikolojiye Giriş, H.Ü. Basımevi, s.42, Ankara, 1981.
15. Kellers, Peggy, E. Using Interactive Video Disc to Train the Preceptual Skilss of Softball Hitters in Pitch Location, University of Virginia 1989.
16. Kephart, C, Neweell, G. Barbara, B. Movement Patterns and Motor Education, New Jersey (1969).

17. Mittelr, D.J. Assesment of Handicapped Children Some Commen Factors, the Psychological Assesment of Mental and Physical Handicaps Tevistock Publishers, s.343, London (1973).
18. Muratlı, S. Çocuk ve Spor, Bağırhan Yayınevi, s. 51, 57, 230, 252, Ankara 1997.
19.Organizational Dicipline in Soviet Union, International Gymnast, s.9, February, U.S.A. 1982.
20. Özbaydar, S. insan Davranışının Sınırlan ve Spor Psikolojisi, Altın Kitaplar Yayınevi, s.32, 178-179, Ankara, 1983.
21. Özerk, K. Artistik Cimnastik Antrenmanının Temelleri, s.10-80, Ankara, 1992.
22. Özerk, K. Artistik Cimnastik iki Yıllık Temel Eğitim Programı, s.7, Ankara, 1992.
23. Özer, K. Yetenek Araştırmasında Testlerin Rolü, Türkiye Cimnastik Federasyonu Dergisi, s.8-12, Ankara, 1988.
24. Ralph, H. Talent Identification in China, World Identification Systems For Gymnastic Talent, s.14-18, Montreal 1985.
25. Sevimay, D. Okulöncesi Çağı Çocuklarının Motor Performansının incelenmesi, (YL). H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1986.
26. Spethn, E. The Effects of Pictures MUsed as Instructional aid on the Acqustion of a Novel Motor Task, (Ph. D.), Florida State Universty, 1987.
27. Suveren, S. Cimnastik Sporunun Yarışmacı Cimnastikçilerin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi, (DR), G.Ü. Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995.
28. Suveren, S. 6-7 Yaş Grubu Cimnastiğe Yeni Başlayan Erkek Çocuklarda Atlama Beygiri Aletinde Überschlag Hareketinin Öğretilmesinde Sözel Eğitim ve Video Kamera ile Eğitim Yöntemlerinin Karşılaştırılması (DR), G.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara, 1998.
29. Whenan, J. Walkley. An Invesetigation of the Effektivness of an Interactive Video Disc Motor Skill Assesment Training Module (Ph.D.) University of Virginia 1986.
30. Zaichowsky,, B.L. Martinek, T. Growth and Development The Child and Physical, The C.U. Mosby Company, s. 1-147, Saint Louis, U.S.A. 1980.

İLK ÖĞRETİM BEDEN EĞİTİMİ DERSİ MÜFREDAT PROGRAMINA ENTEĞRE EDİLEN FİZİKSEL UYGUNLUK AKTİVİTELERİNİN ÖĞRENCİLERİN FİZİKSEL VE FİZYOLOJİK PARAMETRELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ömer Şenel*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı ilk öğretim beden eğitimi dersi müfredatı içerisine entegre edilen fiziksel uygunluk programının öğrencilerin bazı fiziksel ve fizyolojik parametreleri üzerindeki etkilerini belirlemektir.

Çalışmaya Orta 2. sınıf düzeyindeki iki farklı şubede öğrenim gören toplam 52 öğrenci (26 kız, 26 erkek) gönüllü olarak katıldılar. Kontrol grubunu oluşturan şubedeki öğrencilere (14 kız, 12 erkek) yıllık müfredat programı uygulanırken, deney grubunu oluşturan şubedeki öğrencilere (12 kız, 14 erkek) 40 dakikalık beden eğitimi derslerinin 10 dakikalık süresi içerisinde, o günkü ders konusuna uygun olmak kaydıyla fitness çalışması uygulandı (aerobik dayanıklılık, esneklik, kas kuvveti ve dayanıklılığı). Her iki grupta ulunan deneklerin, aerobik güç, anaerobik güç, vücut yağ yüzdesi, esneklik ve pençe kuvvetleri alan ve laboratuvar testleri ile öğretim yılı başında (ön-lest) ve sonunda (son-test) olmak üzere belirlendi, İstatistiki analizler t testi ile yapıldı. $p<0.05$ ve $p<0.01$ düzeyinde anlamlılık araştırıldı.

Çalışma sonucunda deney grubu erkek öğrencilerin aerobik güçlerinde ve esnekliklerinde anlamlı gelişme görüldü ($p<0.05$). Ayrıca deney gruplarının anaerobik güç (kız-erkek) ve kız öğrencilerin esneklik parametrelerinden gelişimin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu diğer parametrelerde ise (boy, ağırlık, vücut yağ yüzdesi, kuvvet) anlamlı bir farklılık olmadığı belirlendi.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel uygunluk, Beden eğitimi, Müfredat programı

EFFECTS OF PHYSICAL FITNESS ACTIVITIES ENTEGRATED INTO PRIMARY SCHOOLS' PHYSICAL EDUCATION CURRICULUM ON PHYSICAL AND PHYSIOLOGICAL PARAMETERS OF STUDENTS

ABSTRACT

The purpose of this study was to assess effects of physical fitness program entegrated into physical education curriculum plan of primary education schools on physical and physiological parameters of students.

A total of 52 students (26 girls, 26 boys) in 7th grade from two different classes were voluntarily participated into this study. While only yearly physical education plan was applied to the students in control group (14 girls, 12 boys), ten minutes of each class hour (40 min) fitness program appropriate for that days' subject was applied to experimental group (12 girls, 14 boys).

Aerobic power, anaerobic power, percent body fat, flexibility and grip strenght of subjects in both groups were measured by using field and laboratory tests at the beginning (pre-test) and at the end (post-test) of the education year. Statistical analysis were done by using t test. Significance was researched in level of $p<0.05$ and $p<0.01$.

As results of this study; Aerobic power and flexibility of experiment group of boys were significantly increased ($p<0.05$).

In addition improvements in anaerobic power of all experiment group and flexibility of girl students were found higher than control group. However, it was assessed that there were no difference between experiment and control groups in terms of other parameters (height, weight, percent body fat and grip strenght).

Key Words: Physical Fitness, Physical Education, Curriculum.

*Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu / Ankara

GİRİŞ VE AMAÇ

Fiziksel uygunluk öğretimi dengeli bir beden eğitimi programının vazgeçilmez bir unsurudur¹. Buna rağmen ülkemiz orta öğretim beden eğitimi müfredat programlarında bu konuya gereken ilgi gösterildiği söylenemez. Fiziksel uygunluk egzersizlerine katılım şüphesiz egzersiz hakkında pozitif davranışların geliştirilmesinde, her sınıf seviyesinde fiziksel aktivite ve egzersiz alışkanlığını pozitif yönde gelişiminde etkili olacaktır.

Beden eğitimi dersi, öğrencilerin sağlıklı aktivite alışkanlığını geliştirmek ve onlara kendi bünyelerine uygun aktivitelerle optimal bir fiziksel uygunluğu hayat boyunca muhafaza ettirme amacı taşınmalıdır.¹

Yapılan tahminlere göre insanların gelecekte boş zamanlarının artması beklenmektedir.² Bu durum sedanter bir yaşam tarzı ve buna bağlı olarak şişmanlık, kas gücünün azalması, yüksek nöromusküler tansiyon, düşük solunum kapasitesi ve her saniye daha yüksek oranda ölüme sebep olan kardiyovasküler hastalıklara yol açacaktır.⁴

Özet bir tanımla fiziksel uygunluk, aktivite için sahip olunan kapasite olarak tanımlanabilir. Genellikle organik güçlülük ya da hayatîyet veya kişinin aktif olmasına izin veren davranışın fiziksel elementi olarak kabul edilir. Genelde sağlıkla ilişkili olmasına rağmen dikkatli şekilde değerlendirildiğinde daha spesifiktir. Örneğin bir grup kişi doktor tarafından muayene edildiklerinde hastalıklar ve sakatlıklar yönünden problemsiz bulunabilirler. Fakat bu kişiler fiziksel performans yönünden farklılıklar gösterebilirler. Clark'a göre fiziksel uygunluk üç unsurdan oluşan bir organik sıhhtir. Bunlar; kas kuvveti, kas dayanıklılığı ve dolaşım-solunum dayanıklılığıdır⁵. Tüm vücut hareketlerinin verimliliği ister küçük, ister büyük kas gruplarında olsun genelde birbirine bağlı bu üç unsurun durumuna bağlıdır.

Geleneksel beden eğitimi müfredat programlarının öncelikli amaçları spor olduğu için kardiyorespiratör fonksiyonları geliştirmekte etkili olduğu söylenemez.⁴

Ülkemiz beden eğitim programları incelendiğinde ise benzer şekilde motor beceri öğretiminin daha ön planda olduğu, fiziksel uygunluk kavramının fazla önem taşımadığı görülmektedir. Orta öğretim yılları ya öğrencilerin üniversiteye girme hazırlıklarını yaptığı ya da öğrenimden ayrılarak hayata atılmaya hazırlandığı yıllardır. Bu öğrencilerden çok düşük bir kesimin üniversitelere girebildiği düşünüldüğünde, orta öğretim yıllarının beden eğitimi açısından öğrencilerin formal olarak eğitim çatısı altında bulunduğu son yıllar olarak kabul edilebilir. Bu yıllar içerisinde öğrencilere kazandırılacak yaşam boyu fiziksel uygunluk aktiviteleri yapma alışkanlığı ve bu konuda bilinçlendirilme toplum sağlığını geliştirmede önemli bir adım olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, orta öğretim beden eğitimi yıllık planına ilave edilen fiziksel uygunluk programının öğrencilerin bazı fiziksel parametreleri üzerindeki etkilerini belirlemektir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmaya Ankara Ertuğrul Gazi ilköğretim Okulu orta ikinci sınıf düzeyindeki 2 farklı şubede okuyan (kız-erkek) toplam 52 öğrenci gönüllü olarak katıldılar. Denekler tesadüfi yöntemle deney (n=26) ve kontrol (n=26) gruplarına ayrıldılar. Deney grubunu oluşturan deneklerin (12 kız, 14 erkek) yaş ortalaması 12.66 yıl, boy ortalaması 146.97 cm, vücut ağırlığı ortalaması 43.44 kg olarak belirlendi. Kontrol grubunu oluşturan deneklerin (14 kız, 12 erkek) yaş, boy ve vücut ağırlıkları ortalamaları ise sırasıyla 12.45 yıl, 151.44 cm, 42.54 kg olarak tespit edildi.

Deney grubunu oluşturan şubedeki öğrencilere (12 kız, 14 erkek) yıllık Beden Eğitimi dersi müfredat programında belirlenmiş konulara ilave olarak bir fiziksel uygunluk programı (aerobik dayanıklılık, esneklik, kas kuvveti ve dayanıklılığı) uygulandı. Program, o günkü ders konusuna uygun olmak kaydıyla 40 dakikalık toplam ders süresinin 10 dakikalık bölümü içerisinde uygulandı. Kontrol grubunu oluşturan şubedeki öğrencilere (14 kız, 12 erkek) ise sadece yıllık ders programında bulunan konular uygulandı.

Her iki grupta bulunan denekler öğretim yılı başında (ön-test) ve sonunda (son-test) olmak üzere iki kez test uygulandı. Elde edilen veriler t testi ile analiz edildi. $p < 0.05$ ve $p < 0.01$ düzeyinde anlamlılık araştırıldı.

Uygulanan Testler;

Deneklerin esneklikleri, otur ve uzan (sit and reach) testi ile, max V_{O2} 'leri daha çok kardiyorespiratör verimliliği ölçen bir test olan 20 m. mekik koşusu (20 m. shuttle run) testi ile, anaerobik güç Sargent Jump testi ile, pençe kuvvetleri Theapeutic marka el dinamometresi ile, vücut yağ yüzdeleri ise erkekler için triseps, bayanlar için biceps deri kıvrımları skinfold kaliper ile ölçülüp Parizkova formülü ile hesaplandı;

Erkekler için; vücut yoğunluğu = $1.131 - (0.093 \times \text{Triseps log})$

Kızlar için vücut yoğunluğu = $1.102 - (0.058 \times \text{Biceps log})$

Vücut yağ yüzdesi = $(4.57 / \text{vücut yoğunluğu} - 4.142) \times 100$

BULGULAR

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Deney ve Kontrol Grubu Erkek Öğrencilerin Ön ve Son Test Değerleri (n= 26)

Değişkenler	DENEY GRUBU (n=14)				KONTROL GRUBU (n=12)			
	Ön-Test	Son-Test	t değeri	Fark	Ön-Test	Son-Test	t değeri	Fark
Yaş (yıl)	13.07	13.36	-	0.29	12.33	12.92	-	0.59
Boy (cm)	145.61±9.07	151.86±8.98	9.96*	6.25	151.21±5.52	153.77±5.57	9.29*	2.56
Vücut Ağırlığı (kg)	44.57±9.97	45.68±9.4	2.32*	1.11	40.32±5.68	42.02±5.72	5.80*	1.7
Vücut Yüzdeleri (%)	13.96±4.84	12.05±4.12	2.99	-1.91	13.47±4.65	11.69±4.69	3.22	-1.78
Aerobik Güç (ml/kg/dk)	36.89±5.78	44.2±5.99	6.15**	7.31	36.34±14.39	40.26±15.79	4.26*	3.92
Anaerobik Güç (kg/m/sn)	50.66±14.39	54.04±15.79	4.79*	3.38	45.66±5.78	47.79±5.9	2.45*	2.13
Sağ El Pençe Kuvveti (kg)	21.74±6.02	23.27±7.03	3.38*	1.53	19.01±2.85	21.03±2.46	4.39*	2.02
Sol El Pençe Kuvveti (kg)	20.49±5.97	21.23±6.67	1.15	0.74	18.27±3.28	18.97±2.65	3.19	0.70
Esneklik (cm)	21.57±6.0	24.43±7.24	2.29*	2.86	21.75±4.69	22.11±4.41	0.42	0.25

p<0.05 Grup içi anlamlı fark

* p<0.05 Gruplar arası anlamlı fark

Tablo 2. Çalışmaya kayıtlı deney ve kontrol grubu kız öğrencilerin ön ve son test değerleri (n=26)

Değişkenler	DENEY GRUBU (n=12)				KONTROL GRUBU (n=14)			
	Ön-Test	Son-Test	t değeri	Fark	Ön-Test	Son-Test	t değeri	Fark
Yaş (yıl)	12.25	13.0	-	0.25	12.57	13.14	-	0.57
Boy (cm)	148.33±9.32	150.32±9.8	8.3*	1.99	151.68±5.94	154.26±6.12	12.45*	2.58
Vücut Ağırlığı (kg)	42.31±7.35	43.0±5.89	1.52	0.69	44.77±6.04	56.11±6.52	4.08*	1.34
Vücut Yüzdesi(%)	12.0±4.24	11.13±3.92	1.54	-0.87	14.59±3.26	13.0±4.4	1.58	-1.59
Aerobik Güç (ml.kg/dk)	29.9±3.03	34.74±4.28	5.08*	4.84	32.0±3.52	36.38±6.36	3.87*	4.38
Anaerobik Güç (kg.m/sn)	42.54±6.8	44.16±9.17	1.05	1.62	47.57±7.48	48.53±6.47	1.21	0.96
Sağ El Pençe Kuvveti (kg)	18.06±2.57	19.17±2.57	3.10*	1.11	18.37±3.08	19.82±3.01	3.44*	1.45
Sol El Pençe Kuvveti (kg)	17.35±3.62	18.14±3.36	1.91	0.79	17.81±3.57	18.62±3.54	1.81	0.81
Esneklik (cm)	22.83±4.32	25.52±3.26	3.38*	2.69	23.79±5.22	25.93±5.0	3.02*	2.14

* p<0.05 Grup içi anlamlı fark

** p<0.05 Gruplar arası anlamlı fark

TARTIŞMA VE SONUÇ

İlk öğretim okullarının beden eğitimi müfredat programlarına entegre edilen fiziksel uygunluk çalışmalarının bu öğrencilerin bazı fiziksel ve fizyolojik parametreleri üzerindeki etkilerini tespit amacıyla yapılan bu çalışmanın sonuçları tablo 1 ve tablo 2'de görülmektedir.

Bir öğretim yılı sonunda çalışmaya katılan deney ve kontrol grubu kız ve erkek öğrencilerin boylan ve vücut ağırlıkları anlamlı şekilde artış göstermiştir. Bu artışın gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı, dolayısıyla uygulanan fiziksel uygunluk programının boy ve ağırlık gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Ancak, elde edilen boy ve ağırlık değerlerinin ilgili literatür ile oldukça benzerlik içerisinde olduğu görülmektedir.^{8,9,10,11}

Astrand ve Rodahl¹¹, çocuklarda yaşamın ilk yıllarında hızlı bir büyümenin olduğunu, daha sonraki yaklaşık 10 yıllık sürede biraz daha yavaş büyümenin gerçekleştiğini, daha sonrasında ise (ergenlik dönemi) yeniden hızlı bir büyümenin ortaya çıktığını, bu dönemde kızlarda yıllık 7 cm, erkeklerde ise 10 cm'lik boy uzamalarının meydana gelebileceğini belirtmişlerdir. Eldeki çalışmada deneklerin (kız-erkek) boy uzama miktarları bu değerlerin oldukça altındadır. Bu durum deneklerin bir kısmının ergenlik dönemine henüz girmemiş olabilecekleri, sosyo ekonomik düzey farklılıkları ve genetik faktörlere bağlı olabilir.

Çalışmaya katılan kız ve erkek tüm gruplardaki öğrencilerin vücut yağ yüzdelerinde azalma görülmüştür. Fakat bu azalmalar ne grup içi ne de gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bulunmamıştır. Düzenli fiziksel aktivitelere katılım vücut kompozisyonunun regülasyonunda önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada elde edilen yağ yüzdesindeki azalmaların uygulanan beden eğitimi dersi veya entegre edilen fiziksel uygunluk programı sonucunda ortaya çıktığını söylemek oldukça güçtür. Şenel⁸, haftalık koşu antrenmanları sonunda erkek öğrencilerin vücut yağ yüzlerinde %9.6 ile % 13.1lik azalmalar tespit etmiştir. Antrenman frekansı ve şiddeti yağ yüzdesinin azaltılmasında etken faktörlerdir. Johnson¹², iki ayrı gruba haftada iki gün ve üç gün şeklinde aerobik antrenman programı uygulamış, sonuçta haftada 3 gün antrenman programı yapan grupta vücut yağ yüzdesi azalmasının 2 gün antrenman yapan gruba göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Eldeki çalışmadaki öğrencilerin hatada sadece 1 gün, 2 ders saati beden eğitimi ya da fiziksel uygunluk ilaveli beden eğitimi dersine katılmaları ortaya çıkan yağ yüzdesi azalmasının düşük oranda oluşunun nedenleri arasında sayılabilir.

Ön ve son-test aerobik güç değerlerindeki artış tüm gruplarda anlamlı bulunmuştur. Kız ve erkek deney gruplarındaki artış kontrol gruplarına göre daha yüksektir. Buna mukabil gruplar arası karşılaştırma yapıldığında erkek deney grubundaki artışın istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir (p<0.05).

Çalışmada elde edilen aerobik güç değerlerinin Şenel⁸ (13-16 yaş grubu erkek öğrencilerde 38.27 ml.kg/dk), Cicioğlu^{1*} (14-15 ya grubu basketbolcularda 46.41 ml.kg/dk), Rowland¹¹ (7.11 yaş çocuklarda 37.2 ml.kg/dk), Haffor ve arkadaşlarının¹⁵ (11 yaş erkek çocuklarda 39.3 ml.kg/dk) çalışmalarıyla benzerlik içerisinde olduğu, buna mukabil bir öğretim yılı boyunca elde edilen gelişmenin diğer çalışmalarda uygulana antrenmanlar sonucu ortaya çıkan gelişim oranına göre düşük olması dikkat çekicidir Bu sonuç düzenli ve bir program dahilinde yapılan 8 haftalık antrenman programlarının haftada 1 gün yapılan beden eğitimi dersi ve buna entegre edilen fiziksel uygunluk çalışmalarından daha verimli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Çalışma sonunda erkek öğrencilerin her iki grunda da anaerobik güç aüşisi istatistiki açıdan anlamlı bulunurken (deney grubunda 50.66 kg.m./sn'den 54.04 kg.m./sn'ye, kontrol grubunda 45.66 kg.m./sn'den 47.79 kg.m./sn'ye), kız gruplarındaki artış (deney grubunda 42.54 kg.m./sn'den 44.16 kg.m./sn'ye, kontrol grubunda 47.57 kg.m./sn'den 48.53 kg.m./sn'ye) anlamsız bulunmuştur. Brown ve arkadaşları¹⁶, 15 yaş ortalaması erkek öğrencilerin anaerobik kapasite ortalamalarını 49.4 ile 60.4 kg.m./sn arasında belirlemişlerdir. Medbo ve Burgers¹⁷. 6 haftalık uygun antrenman programları ile anaerobik kapasitenini %10 civarında artınlabileceğini belirtmişlerdir. Adeniran ve arkadaşları¹⁸, 8 haftalık jogging çalışması sonunda 17 yaş grubu öğrencilerde %14.6 oranında anaerobik güç artışı elde etmişlerdir. Tüm bu bulgular değerlendirildiğinde bu çalışmada elde edilen anaerobik güç değerlerinin ilgili literatür ile benzerlik içerisinde olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan tüm kız ve erkek öğrencilerin sağ el pençe kuvvetlerinde istatistiki açıdan anlamlı gelişmeler gözlenirken ($p<0.05$), sol el pençe kuvvetlerindeki artış anlamsız bulunmuştur. Elde edilen sağ el pençe kuvveti değerleri (son test itibarıyla erkek deney grubu: 23.27 kg, kontrol grubu: 21.03 kg, kız deney grubu: 19.17kg, kontrol grubu: 19.28 kg) ilgili literatür ile benzerlik içerisinde (Ziyagil ve arkadaşları¹⁹, 12 yaş grubu erkek çocuklar 16.61 kg, Savaş, 14 yaş kız basketbolcular sağ el 21.0, sol el 17.9 kg, Kalkavan²⁰, 12-15 yaş grubu erkek sedanter çocuklarda 32.4 kg).

Çalışma sonunda deney ve kontrol grubu kız öğrencilerin esneklik değerlerinde anlamlı artış meydana gelmiştir ($p<0.05$). Bu artış deney grubunda 2.69 cm (22.83 cm'den 25.52 cm'ye) iken kontrol grubunda 2.14 cm olarak (23.79 cm'den 25.93 cm'ye) gerçekleşmiştir. Erkek öğrencilerde ise sadece deney grubundaki esneklik artışı istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuçlar Beden Eğitimi dersine entegre edilen fiziksel uygunluk programının esneklik gelişimindeki etkisini ve elde edilen değerlerin ilgili literatür ile oldukça benzerlik içerisinde olduğunu göstermektedir^{19, 20, 21}.

Sonuç olarak uygulana fiziksel uygunluk programı, erkek öğrencilerin aerobik güç ve esnekliklerinde istatistiki olarak anlamlı gelişmeye neen olmuştur ($p<0.05$). Ayrıca anaerobik

güç (kız ve ekek) ve esneklik (kız) parametrelerinde deney gruplarındaki gelişim kontrol gruplarına göre daha yüksek gerçekleşmesine rağmen gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Diğer parametrelerdeki (boy, ağırlık, vücut yağ yüzdesi, kuvvet) gelişim üzerinde beden eğitimi dersine entegre edilen fiziksel uygunluk programının etkisi olduğu söylenebilir. O halde uygulanan fiziksel uygunluk programının süresinin ve sıklığının artırılmasının, öğrencilerin fiziksel ve fizyolojik parametreleri üzerindeki beklenen gelişimi olumlu yönde etkileyeceği düşünülebilir.

KAYNAKLAR

- 1- Petray, C, et al (1989), Programming for physical Fitness. JOPERD, January, 42-45
- 2- Saylor, G. J. et al., (1981), Curriculum Planning for Better Teaching and Learning. Reinhart and Winston, New York.
- 3- Kash, F. W., (1968), Adult Fitness, Mayfield Publishing Comp. California.
- 4- Hinkle, J.S., Tuckman, B.W., (1987), Children's Fitness managing A Running Program, JOPERD, January, 38-61.
- 5- Clark, David H, (1975), Exercise Physiology, Prentice-Hall Inc. USA
- 6- Ramsbottom, R., et al., (1988), A Progressive Shuttle Run Test to Estimate Maximal Oxygen Uptake. British Journal of Sports Medicine, 22:4,14-144.
- 7- Tamer, K., (1995), Fiziksel Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi. Türkler Kitabevi, Ankara.
- 8- Şenel, Ö., (1991), Effects of Continous and Interval Running Programs on Aerobic and Anaerobic Capacities of High-school Boys Aged 14-16 Years, Master Thesis, METU
- 9- Kalkavan, A., ve ark. (1996). Farklı Spor Branşlarında Bazı Fiziksel uygunluk Değerlerinin Sedarer Gruplar Karşılaştırılması. G.Ü. Bed. Eğt. Spor.Bil. Der., 1:3,25-35.
- 10- Kuyala, U.M. et al, (1994), Baseline Anthropometry, Flexibility, and Strength, Characteristics and Future Low-Back pain in Adolescent Athletes and non Athletes. Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports 4:200.205 (Cited in Tamer, 1995)
- 11- Astrand, P.O., Rodahl, K., (1987), Textbook of Work Physiology, Third Edition, McGraw Hill Book Comp. New York.
- 12- Johnson, S., (1984), The Effect of Training Frequency of Dance on Oxygen Uptake, Body Composition and Personality. Journal of Sport Medicine 24: 290-298
- 13- Rowland, T.W., (1994), Effect of Prolonged Inactivity on Aerobic Fitness of Children. J. Sports Med. Phys. Fitness. 34:2:147-155.
- 14- Cicioğlu, I., (1995), Pilometrik Antrenmanın 14-15 Yaş Grubu Basketbolcuların Dikey Sıçraması ve Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Parametreleri Üzerine Etkileri. Gazi Ü. Sağ. Bil. Enst. Master Tezi, Ankara.
- 15- Hafför, A.A., (1988). Anaerobic Thershold and Relation of Ventilation to CO2 Output During Exercise in 11 Years Olds. The J. Sports Med. Phys. Fitness. 28,74-78
- 16- Brown, M.E., (1986), The Effect of Plyometric Training on Vertical Jump Performance in High School Basketballers. J. Sports Med. Phys. Fitness. 26:1-4
- 17- Medbo, J.I., Burgers, S., (1990), Effect of Training on the Anaerobic Capacity. Medicine and Science in Sports and Exercises. 22:4,501-507.
- 18- Adeniran, S.A., Toriola, A.L., (1988), Effect of Continous and Interval Running Programs on Aerobic and Anaerobic Capacities in Schoolgirls Aged 13-17 Years, J. Sports Med. Phys. Fitness. 28:3:260-266
- 19- Ziyagil, A.A. ve ark. (1996), Eurofit test Bataryası Vasıtasıyla 10-12 Yaş Arası Erkek İlkokul Öğrencilerini Fiziksel Uygunluk ve Antropometrik Özelliklerini Yaş Gruplarına ve Spor Yapma Alışkanlıklarına Göre Değerlendirilmesi. G.Ü. Bed. Eğt. Spor. Bil. Der., 1:120-28.
- 20- Savaş, S. ve Sevim Y., (1992), 14-16 Yaş Grubu Kız Basketbolcularda Dairesel Antrenman Metodunun Genel Kuvvet Gelişimine Etkileri, Spor. Bil. Der., 3:4:40-47.
- 21- Chatterjee, S. and Bandyopadhyay, A., (1993), Effect of Continous Slow-Speed Running for 12 Weeks on 10-14 Year-Old Indian Boys. British Journal of Sports Medicine 2703:179-185.

İZCİLİĞE YÖNELİMDE ETKEN OLAN FAKTÖRLER

Suat Karaküçük*

ÖZET

Bu çalışmanın amacını izciliğe yönelimde etken olan faktörlerin belirlenmesi oluşturmaktadır. Araştırma, Ankara'da etkinliklerini sürdüren ve çeşitli izci gruplarına mensup 237 izci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, izciliğe yönelimde "doğa ile iç içe yaşamak" ağırlıklı ortalama olarak 191.6 puanla birinci sırada yer alırken "yeni arkadaşlar edinmek" 182.8 puanla ikinci sırada yer almıştır. İzciliğe ilk yönlendiren faktör arkadaş çevresi (156.0 puan) en fazla etken olurken, medyanın rolü ise son sırada yer almaktadır (47.0 puan). Ayrıca izciler, izciliğe büyük bir oranda (% 96.6) okulda başlamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: İzcilik, Etkili Faktörler.

EFFECTIVE FACTORS TOWARDS SCOUTING

ABSTRACT

The purpose of this study is to assess effective factors to motivate persons towards scouting. The research was accomplished on total of 237 active scouts belongs to different scouting groups in Ankara. According to results of this study among the motivation factors towards scouting while "to live in nature" was in the first place with 191.6 points, "to find new friends" was in the second place with (182.8 points while). The first factor to motivate them scouting was friends environmen (156.0 pts) the role of media was in the last (47.0 pts). In addition scouts have mostly begun to scouting in schools (96.6 %).

Key Words: Scouting, Effective Factors.

(*) Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu / Ankara

GİRİŞ

"İyi yurttaş iyi insan" parolasıyla yola çıkan izcilik, 1907 yılında İngiltere'de B.Powell öncülüğünde doğan bir harekettir. Doğa ile içice yaşamayı hedef alır. Bu yaşam tarzı, Tanrıya, vatana karşı görevlerin yerine getirileceği izcilik türesine^{^)} uyulacağı, başkalarına her zaman yardımda bulunulacağı, bedence sağlam, fikirce uyanık ve ahlakça dürüst olunacağı temel prensiplerine dayanır. İzci bu görevleri yerine getireceğine and içer.

WOSM'e göre (World Organization of Scout Movement) izcilik hareketinin amacı gençlerin, birey olarak fiziksel, entellektüel, sosyal ve manevi potansiyellerinin tamamına ulaşarak onları sorumlu yurttaşlar ve yerel, ulusal ve uluslararası toplumların üyesi olarak gelişmelerine katkıda bulunmak olarak belirlenmiştir. (Hartog, 1985:284)

Genellikle gelişim çağındaki çocuklara hitap eden izcilik, aile ve okul eğitiminden doğan boşluğun doldurulmasında önemli bir fonksiyon üstlenmiştir.

Boş zamanlarda bir lider gözetiminde bilgi ve becerilerin kazanılması için genellikle doğa içinde yaparak, deneyerek, yaşayarak ve gözleyerek yapılan etkinlikler olan izciliğin spor gibi diğer ders dışı etkinliklerle beraber genel eğitimi tamamlayan bir ikinci eğitimi sağladığı kabul edilmektedir (Stoke, 1967:60; Karayeğen, 1973:4). Ya da, "yaparak öğrenme metoduna" dayalı "çocuk okumaktan çok yapmaya hazırdır" anlayışı ile izcilik etkinlikleri genel eğitimin doğal uzantısı olarak tanımlanır (Hartog, 1985:174).

İzcilik bir gençlik hareketidir. Yetişkinler ise bu organizasyonda izcilik hedefleri doğrultusunda gençlere hizmet verme rolünü üstlenirler.

Genç insanlar enerji yüklüdür ve saklı olan bu enerjilerini herhangi bir şekilde açığa çıkarmak için çeşitli yollar arayacaklardır. Bu durumda gencin enerjisi olumlu eylemlere yönelebildiği gibi, sosyal yaşantı, aile yaşantısı ve bunu sosyo-ekonomik etkilerinden ileri gelen doyumsuzluklar ve bunların oluşturduğu gerginliklerden dolayı olumsuz eylemlere de yönelebilmektedir. Burada ayaklanmış gerginlikler ve duygusalılık Freud'un yaklaşımına göre yön değiştirmek suretiyle oyun ve spora yönlendirilebilir. Alternatif eylem olarak sunulan ve izciliğin de yer alabileceği bu etkinlikler gencin enerjisinin doğru yolda harcanmasına yardımcı olur (Cordes, 1996:3; Öztabağ, 1973:21).

Oyun, spor veya izcilik gibi etkinliklerden hangisini tercih edeceği ise kişiyi o yönde spor yapmaya, izciliğe ya da bir başka etkinliğe yönelten, birey davranışlarını etkileyen motivlerdir. Ve bu motivler insanlara göre farklılıklar gösterirler (Öztabağ, 1973:16). Örneğin sporda motivler bireylerin kişiliği ve amaçlarına bağlı olarak belli

(1) İzcilik türesi şunlardan oluşur: 1.İzci sözünün eridir, şeref ve onurunu her şeyin üstünde tutar, 2. İzci yurduna, ulusuna, ailesine ve liderlerine sadıktır. 3. İzci başkalarına yardımcı ve yararlıdır. 4. İzci herkeın arkadaşı ve bütün izcilerin de kardeşidir. 5. İzci nazıktır. 6. İzci doğayı sever, korur. 7. İzci büyüklerini sayar, küçüklerini korur. 8. İzci zorluklar karşısında yılmaz, her türlü koşullar içinde neşelidir. 9. İzci tedbirli ve tutumludur. 10. İzci fikir, söz ve davranışlarında dürüst, yapıcı ve olumludur (İzciliğin El Kitabı, 1996:6).

bir durum ya da sürenin ötesinde sportif faaliyetlerde yer alma isteğini gösterir. Bu durumda sporda motivler spor etkinliğinden önce, devamında ve sonrasında oluşan bilimsel ve duygusal süreçlerdir (Beyer, 1987:419).

İzciliğe yönelen gencin, sadece izciliği çok sevmek ya da izcilik aşkı ile hareket ettiğini söylemek yetersiz kalabilir. Ailenin eski bir izci olması yeni bir çevre, öğretmenlerin yönlendirmesi, medya, dünya görüşü, herhangi bir eksizliği telafi etmek gibi yaklaşımlar da öne çıkmaktadır (Başer, 1986:72). Bu nedenler gencin ihtiyaçları ile uyumlu ise genç izciliğe çok daha kolay yönlendirilmiş olacaktır.

Okulların ağır rekabet ortamları öğrencinin rekabetten uzak izcilik gibi etkinliklere yönelmesini adeta zorunlu hale getirir (Bove, 1937:21). İzciliğin bu özelliği öğrencinin rahatlayıcı bir ortama yönelmesini kolaylaştırmaktadır.

Buradan hareketle çalışmanın amacını; aktif izcilik faaliyetlerine katılıma yönelen faktörler ile izciliğe katılımın nedenlerini araştırmak oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın çalışma evreni Ankara'da aktif etkinliklere katılan izcilerden, örneklem grubu ise belirli izcilik derecelerinde olan ve tesadüfi olarak seçilen 237 izciden oluşmaktadır.

Veriler, 10 soruluk bir anketle toplanmıştır. Anketler izcilere liderleri aracılığıyla ulaştırılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Tablo 1'de görüldüğü gibi, deneklerin % 56.5'i (134 kişi) bayan, % 43.5'i (103 kişi) ise erkeklerden oluşmaktadır. Yaşları ise ağırlıklı olarak (% 55.3) 13-15 yaş arasında bulunmaktadır. Deneklerin büyük çoğunluğu (% 75.1) orta gelir düzeyindedir.

Tablo 1: Kişisel Bilgiler

		f	%	Toplam
Cinsiyet	Kadın	134	56.5	237
	Erkek	103	43.5	
Yaş	9-12	44	18.6	237
	13-15	131	55.3	
	16-19	58	24.5	
	20 ve üstü	04	1.7	
Gelir Düzeyi	Çok düşük	03	1.3	237
	Düşük	12	5.1	
	Orta	178	75.1	
	Yüksek	35	14.8	
	Çok Yüksek	03	1.3	
	Cevapsız	06	2.5	

Tablo 2: İzcilik Faaliyetlerine Katılım Nedenleri

Katılım Nedenleri		1. Derecede pekçok önemli	2. Derecede çok önemli	3. Derecede orta önemli	4. Derecede az önemli	5. Derecede çok az önemli	Toplam Ağırlıklı Ortalama Puanı
Doğa ile iç içe yaşamak	F %	144 60.8	39 16.5	16 6.8	12 5.1	10 4.2	191.6
Sağlıklı ve Güçlü Olabilmek	F %	117 49.4	44 18.6	19 8.0	13 5.5	9 3.8	170.6
Yeni Arkadaşlar Edinmek	F %	111 46.8	57 24.1	29 12.2	16 6.8	12 5.1	182.8
Mutlu Olabilmek	F %	109 46.0	37 15.6	22 9.3	18 7.6	14 5.9	161.8
Kötü alışkanlıklardan Uzak Durmak	F %	92 38.8	35 14.8	28 11.8	23 9.7	27 11.4	151.4
Macera Aramak	F %	91 38.4	41 17.3	42 17.7	23 9.7	21 8.9	162.4
Yeni Uğraşlara Karşı Merakım	F %	78 32.9	46 19.4	32 13.5	35 14.8	19 8.0	151.8
Üniformalı bir grubun üyesi olmak	F %	76 32.1	37 15.6	40 16.9	14 5.9	37 15.6	142.6
Farklı Bir Yaşantı Elde etmek	F %	69 29.1	62 26.2	36 15.2	25 10.5	18 7.6	153.8
Seyahat Edebilmek	F %	60 25.3	47 19.8	46 19.4	32 13.5	17 7.2	141.4
Toplumda Fark Edilebilmek	F %	52 21.9	44 18.6	38 16.0	36 15.2	21 8.9	128.6
Hiçbir amaç Taşımıyorum	F %	16 6.8	7 3.0	8 3.4	14 5.9	105 44.3	53.0

N: 237

Tablo T den de izlenebileceği gibi, İzcilğe katılım nedenlerinin başında "doğa ile iç içe yaşamak" gelmektedir. Denekler bu nedeni birinci derecede önemli bulmaktadır (144 kişi % 60.8). Bu durum izciliğin doğasıyla büyük bir paralellik oluşturmaktadır. Nitekim izcilik temelde doğada yaşamayı öğreten, açık havada yapılan etkinliklere verilen bir isimdir (Powell, 1964:3). Bir bakıma izcilik, doğa ile özdeşleşmiştir. "Sağlıklı ve güçlü olabilmek" için izciliğe katılım ikinci sırada yer almaktadır (117 denek % 49.4). İzcilik bir aktiviteyi içermektedir. Aktivite ise sağlıklı ve güçlü olma sonucunu doğurmaktadır. Bu anlayış spor aktiviteleri ile eşdeğer bir benzeşmeyi çağrıştırmaktadır.

dır. "Yeni arkadaşlar edinmek" denekler tarafından 3. sırada birinci derecede önemli bulunmuştur. Zira, izcilik bir grup etkinliğidir. İnsanların birbirleriyle rahatça diyalog kurup arkadaş olabilecekleri son derece uygun ortamlar oluşturur. Bu durum özellikle gelişme çağı çocukları için ideal sayılabilecek ve bu yolla sosyalleşmenin sağlanabileceği atmosferi yaratır.

Deneklerin katılım nedenlerinin ağırlıklı olarak anlaşılabilmesi için bunların nedenleri, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci derecede önemli bulup bulmadıklarının da değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Buna göre deneklerin toplam ağırlıklı ortalamalara göre izciliğe katılım nedenlerine bakıldığında, yine en fazla "doğa ile iç içe yaşamak" öne çıkmaktadır (191.6 puan). Bunu "yeni arkadaşlar edinmek" (182.8 puan), "sağlıklı ve güçlü olabilmek" (170.6 puan) ve "macera aramak" (162.4 puan) takip etmektedir. Amaçsız izciliğe katılım derecesi ise gerek önem derecesine gerekse ağırlıklı ortalamaya göre son sırada yer almaktadır. Bu da izcilerin bu etkinliğe katılırken büyük bir çoğunlukla bir nedenlerinin olduğunu ortaya koymaktadır.

İzciliğin kuruluşundan itibaren gelişiminin temelinde yer alan izciliğin ilgi çekici bulunması ve başkalarına yardım etmekten hoşlanmak gibi iki neden ileri sürülmektedir (Powell, 1964:2). Bu nedenler araştırma bulgularıyla kısmen örtüşmektedir.

Tablo 3: İzciliğe Yönlendiren Faktörler

Faktörler	Önem Dereceleri					Toplam Ağırlıklı Ortalama Puanı
	1. Derecede pekçok önemli	2. Derecede çok önemli	3. Derecede orta önemli	4. Derecede az önemli	5. Derecede çok az önemli	
Ailem	52 21.9	40 16.9	28 11.8	12 5.1	9 3.8	107.4
Arkadaşlarım/ Arkadaşım	107 45.1	40 16.9	22 9.3	8 3.4	3 1.3	156.0
Beden Eğitimi Öğretmenim	12 5.1	14 5.9	24 10.1	26 11.0	24 10.1	52.8
Diğer Öğretmenlerim	45 19.0	26 11.0	23 9.7	25 10.5	9 3.8	91.4
Medya (tv. radyo, gazete vs.)	15 6.3	8 3.4	10 4.2	24 10.1	50 21.1	47.0

N:237

Tablo 3'de deneklerin izciliğe ilgilerinin ilk kez arkadaş/arkadaşları aracılığıyla

çekildiği görülmektedir (107 denek % 45.1). Denekler izciliğe yönlendirilmelerinde, ikinci sırada birinci derecede önemli olarak ailelerini belirtmektedirler. Bunu beden eğitimi öğretmenlerinin dışındaki öğretmenleri beden eğitimi öğretmenleri ve medya takip etmektedir. Toplam ağırlıklı ortalamalara bakıldığında da üst sıralardaki sıralamaların değişmediği görülmektedir. Bu durum Karaküçük ve Yetim'in (1997) sporcuların spora yönlendirilmeleri üzerine yaptıkları araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, sporcuların, spora yönlendirilmelerinde en önemli faktör beden eğitimi öğretmenleri olarak bulunmuştur. Medya'nın rolü ise, her iki araştırma için de ortak ve benzer bir sonuç ile etkileme düzeyi en düşük faktör olmuştur.

Medyanın sporun veya izciliğin topluma yaygınlaştırılmasındaki rolü diğer araştırma sonuçlarına göre de çok düşük bulunmaktadır. Medyanın aktif spora veya izcilik gibi etkinliklere yönlendirme yerine, pasif izleyiciliği teşvik eden yayınları bu sonuçları doğurmaktadır (Turan, 1994; Karaküçük ve Yetim, 1997).

Tablo 4: İzciliğe İlk Başlanılan Yer

Yer	f	%
Okul	229	96.6
Halk Eğitim	-	-
Gençlik Spor Müdürlüğü veya İzcilik Federasyonu Birimleri	3	1.3
Cevapsız	5	2.1
Toplam	237	100

İzcilik genellikle bir okul faaliyeti olarak örgütlenmiştir. Nitekim Tablo 4'de bunu ortaya koymaktadır. Deneklerin tamamına yakın bir bölümü izciliğe okullarında başladıklarını belirtmektedirler (% 96.6). Bu sonuç Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İzcilik Dairesini de öne çıkarmaktadır. Gençlik Spor Genel Müdürlüğüne bağlı İzcilik Federasyonunun ise, izciliğin yaygınlaşmasında çok yetersiz olduğunu, müstakil örgütlenmesi ve bütçesine rağmen fonksiyonel olamadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 5: İzcilik Dışında Boş Zamanlarda Yapılan Etkinlikler

Etkinlikler		f	%
Aktif Spor Yaparım		124	52.3
Müzikle Uğraşırım		108	45.6
Satranç Oynarım	27	11.4	
Tiyatro ile Uğraşırım	42	17.7	
Hiçbir Şeyle Uğraşmam	14	5.9	

N: 237

Deneklerden elde edilen bilgilere göre, izcilikle uğraşanların önemli bir kısmı (% 52.3) ayrıca boş zamanlarında aktif sporla uğraşmayı tercih etmektedirler. Müzikle uğraşanların oranı ise önemli sayılabilecek bir düzeydedir (% 45.6). Boş zamanlarında izcilikten başka bir şeyle uğraşmayanların oranı ise oldukça düşüktür (% 5.9) (Tablo 5). Bu durum izcilerin, çok yönlü sosyal ve aktif insanlar olduklarının önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Tablo 6: İzçiliğin Başarıya Etkisi

Başarıya Etki Düzeyi	f	%
Pek çok	27	11.4
Çok	64	27.0
Orta	93	39.2
Az	26	11.0
Hiç	14	5.9
Cevapsız	13	5.5
Toplam	237	100

Denekler, boş zamanlarında izcilik etkinliklerine katılmanın akademik başarılarına orta düzeyde etkisinin (% 39.2) olduğunu, çok veya pek çok düzeyde etkisinin ise % 38.4 düzeyinde olduğunu belirtmektedirler. Hiç etkisi olmuyor diyenler ise % 5.5 gibi çok düşük bir oranda kalmaktadır (Tablo 6). Bu durum "izçiliğin; aile ve okul eğiti-

minin eksikliğini tamamlar" görüşü ile de bir benzerlik taşımaktadır (Çalışma Rehberi, 1997).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Genç bir nüfusa sahip Türkiye için önemli bir boş zaman değerlendirme aracı olarak kabul edilebilecek izcilik, amaçları, türesi, ulusal ve evrensel değerleri öne çıkaran yaklaşımlarıyla "önemsenmeyi" hak etmektedir.

Bu araştırma sınırlılıkları içerisinde, gençlerin izciliği doğa ile iç içe yaşamak, yeni arkadaşlar edinmek, sağlıklı ve güçlü olabilmek amaçları ile tercih ettikleri anlaşılmıştır. Ayrıca izciliğe yönelimde en fazla arkadaşlarının etkin olduğu, bunun yanında medyanın etkisinin yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. İzciliğin büyük bir oranda okullarda başladığı da bu araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlar arasındadır.

İzciliğin topluma yaygınlaştırılması konusunda İzcilik Federasyonu mutlaka aktif hale getirilmelidir. MEB İzcilik Dairesinin yetkileri ve imkanları da fazlalaştırılmalıdır. Toplumun bilinçlendiği, doğaya ve doğa etkinliklerine ilgisinin yoğun olarak görüldüğü bir dönemde izciliğin sınırlı sayılarda kalması çok düşündürücüdür. Toplumdaki potansiyel değerlendirilmelidir. Bunun için Dağcılık, Kayak, Herkes İçin Spor Federasyonlarıyla işbirliği yolları aranmalıdır. İzcilik, üniformanın katı-disipliner yüzünden çok yumuşak-gülen yüzü ile toplumun karşısına çıkabilmelidir.

Çevre etkinlikleri, izciliğin doğasında olan bir harekettir. Bu gün entellektüel bir boyut kazanan bu etkinlikleri izcilik hareketi öne çıkarmalı böylece medyanın ve dolayısıyla toplumun dikkatini çekebilmelidir.

İzcilik bir tören-gösteri topluluğu görünümünden; ülkenin önemli sorunlarından olan çevrecilik gibi olaylara el atan, doğa ile kucak kucağa uygulamaları öne çıkaran değişimi ve gelişimi takip edip buna uyum sağlayabilen bir icraat topluluğu görünümüne bürünebilmeyi başarmalıdır.

KAYNAKLAR

- İzcinin El Kitabı, İzcilik Federasyonu Yayını, Ankara, 1996.
Hortog, R.; Elements For a Scout Programme World Scout Bureau, Geneva 1988. (Türkçesi: İzcilik Federasyonu, 1993).
Bove, P.; izciliğin Psikolojik Temelleri; Terbiyevi Değeri Savaş insiyakı ve Gençlerin Ülküsü, (Çev: Mustafa Işıksal), İstanbul, 1937.
Baser, E.; Uygulamalı Spor Psikolojisi; Performans Sporunda Psikolojinin Rolü, BTSGM Yayını, No: 31, Ankara, 1986.
Bayer, E. (Ed.); Dictionary of Sport Science, Schomdorf, 1987.
Cardes, K.A. And İbrahim, H.M.; Applications in Recreation and Leisure for Today and The Future, Mosby-Year Book, inc. St. Louis, Missouri 1996.
Öztabağ, L.; Spor Psikolojisi, TFF Yayını, No: 4, Ankara, 1973.
Powell, B.; Erkek Çocuklar İçin izcilik, (Çev: A.E. Uysal ve N. Erkol), Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul 1964.
Karaküçük, S. ve Yetim, A.; Sporculann Spor Yapma Amaçları ve Spora Yönlendirilmelerinde Etkin Olan Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 1, No: 2, Temmuz 1997, s. 71-72.
Turan, E.; Medyanın Siyasi Hayata Etkileri, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1994.
Karayeğen, Ö.; "Eğitim Sistemi İçinde İzciliğin Yeri", izcilik ve Gençlik Dergisi, C. 1, No: 2, Kasım 1973, s. 3-7.
Stoke, H.W.; Lowbeer, H. ve Capelle, J.; Okul Programları Reformu ve Eğitimin Geliştirilmesi, OECD Raporu, MEB Yayını, Ankara, 1967.
Beden Eğitimi Öğrenilenlerinin Ders Dışı ve Ders İçi Çalışma Rehberi, MEB Yayını, Ankara, 1997.

SPOR, ESTETİK VE ESTETİK EĞİTİM

A. Adnan Orhun*

ÖZET

Çağımızın rasyonel ve teknolojik düşünceleri paralelinde, sporun giderek biçimsel ve mekanik bir yapı göstermesi, sporun öz değerlerinin kaybolmasına ve spor yapan insanın kendini ifade edememesine yol açmaktadır. Bu olgu, beden eğitimi ve sporun yeniden değerlendirilmesini ve anlamlandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Çalışmamızda, spor eğitimi ve öğretiminde tartışılmaya yeni başlanan sporda estetik kavramı, sporun estetik boyutları ve sanatla ilişkisi üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Estetik, Estetik Eğitim, Sanat.

SPORT, AESTHETIC AND AESTHETIC EDUCATION

ABSTRACT

In the parallel of rational and technological ideas of our age, due to sport has been indicating as a formative and mechanic structure, sport loses self-values and athletes are not able to self-actualization. This fact shows that physical education and sport has to re-evaluated and have new meaning. In this study, in sport which has new discussion on sport education and teaching, the concept of aesthetic, aesthetic dimension of sport and relation with art were discussed.

Key Words: Sport, Aesthetic, Aesthetic Education, Art.

GİRİŞ

"Spor, Estetik ve Estetik Eğitim" başlığı ile sunduğum bu bildirinin amacı, tarihsel ve toplumsal bir olgu olan sporun felsefe ve onun klasik alt alanı estetikle bağlantısı üzerinde bazı açıklamalarda bulunmak ve bu bağlamda ortaya çıkan bir kaç kavram ve ifadeye açıklık getirmektir. Böylece, günümüz spor eğitim ve öğretiminde yeni yeni tartışılmaya başlanan spor ve estetik eğitim üzerinde ülkemizde ilk kez karşılıklı bir görüş alışverişinde bulunmayı ümit etmekteyim.

Böyle bir konuşma konusu seçmenin kendine göre bir kaç önemli nedeni var. Bu nedenlerden birincisi, günümüz spor eylemlerinin çağımızın rasyonel ve teknolojik düşüncelerine ayak uydurarak giderek biçimselleşmesi ve mekanikleşmesidir. Böyle bir süreçte sporun özünü oluşturan doğallık, bütünsellik, üslup ve yaratıcılık gibi bireysel ve öznel değerler kaybolmaktadır. Bir başka deyişle spor eylemi içerisinde bulunan insanın parçalanarak kendini özgürce ifade etmekten uzaklaşması günümüzde çok ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

İkinci neden, bir eğitim, öğretim ve yöntem sorunu olarak sportif hareket ve eylemler bağlamında estetiğin bütünsellik (çokta birlik), doğallık, ifade, anlatım ve ritim

* Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Emekli Öğretim Üyesi.

100/1. Sok. No: 38/3, Göztepe/İzmir

gibi bazı temel kavramlarına açıklık getirmektir. Üçüncü neden, bu açıklamalar ve çözümler doğrultusunda bugünkü beden eğitimi ve spor öğretiminde çok güncel bir konu olan hareket eğitimi ile spor realitesi arasında bir köprü kurmaktır. Özetle söylemek gerekirse güzeli oynamak ve güzeli yaratmak spor öğretiminin, hareket eğitiminin amacı ve gereği değil midir?

Böyle bir konu üzerinde konuşmanın ne denli güç olduğunu biliyorum. Çünkü bugünkü bilgi birikimimizle, özellikle spor bilimlerinde tıp ve doğa bilimlerinin egemen olduğu bir ortamda spora felsefe ile bakmak oldukça zordur. Hele konu estetik olunca sorunlar daha da karmaşıklaşıyor. Çünkü estetik, felsefenin öteki klasik alanları metafizik, antropoloji, bilgi kuramı, etik ve mantık arasında konuları ve kavramlarıyla çok heterojen olan bir alandır (Haag, 1995,112-127). Bir bilim ve düşün alanının gerçek bir olguyla ilişkilendirilmesi için o kültürde bir birikimin olması ve kavramların oturmuş olması gerekir (Turgut, 1990, 11-15).

İzleyebildiğim kadarıyla spor ve estetik konusu üzerindeki düşünceler Batı'da bile çok gerilere gitmiyor. Hatta felsefenin klasik bir alt alanı olan estetiğin spor olgusuyla ilk bakışta öyle yakın bir ilişkisi olduğu da görülmeyebilir. Çünkü bugün spor, en azından kitle iletişim araçlarının bizlere sunduğu kadarıyla şiddet, saldırganlık, vurup kırma, itiş kakış, hile ve doping gibi hiç insani olmayan tutum ve davranışlarla içiçedir. Kuşkusuz bu durum her zaman ve her spor türüne de özgü bir şey değildir. Ancak sporun doğasını oluşturan hareket ve oyun olgusundan yola çıkıldığında spor ve estetik arasında birçok ortak yan ve ilişkiler bulunabilir. Çünkü hareket bir canlılık ve yaşam belirtisi olarak oyun ve spordan daha fazla bir şeydir (Grupe; 1982, 16-18). İnsanın hareketi dil, düşünce ve duygu gibi insan olmasının temel bir boyutu ve niteliğidir (Röthig, 1983,59).

"İnsan doğal ve toplumsal çevresiyle hareketle iletişim kurar. Kendini ve bedenini hareketle güncelleştirir. İnsanın hareket içtepisi çevresel koşullar ve eğitimle geliştirilebilir ya da engellenebilir. Hareketin geliştirilip yetkinleştirilmesi insan olmasının yetkinleştirilmesidir. Spor, oyunusal ve agonal (yarışmasal) hareket eylemlerinin sembolik bir görüntüsü ve kültürel performansın bir dışı vurumudur. Hareket, oyun ve sporda somutlaşır ve yapılaşır. İnsanın doğal hareket içtepisi oyun ve sporda teknikleşir ve sanata dönüşür (Lenk, 1985, 36-43). Oyun ve sportif eylemlerde sanatlaşan hareket olgusu güzel, hoş, ritmik, akıcı, zarif ve yumuşak gibi nitel sıfatlar ve hükümlerle değer kazanır.

Sporda duyum, algılama ve eylem birlikteliğine dönüşen hareket, doğa güzelliği ve sanat güzelliği olarak estetiğin konusudur. Spordaki estetik değer hükümleri, özellikle dansda, sanat spor dalları olarak nitelenen artistik ve ritmik cimnastikte, senkronize yüzmede, buz pateni dansında, kayak balesinde daha da ağırlıklı olarak ortaya çıkar. Bu tür spor dalları çoğu kez müzik eşliğinde yapıldığından, insanın duyum ve algısal dünyasında yarattığı etkiler nedeniyle bir anlamda güzel üzerine düşünme sanatı, ya da duyulur bilginin mantığı olarak estetiğin konusu ve araştırma alanlarıdır.

Çağımızda huzur ve dinginliğini kaybeden günümüz insanı, insani eylemlerde bugün üretimin sonuçlarından çok, eylemlerdeki süreçsel kategorilere yönelmiştir. Sportif eylemlerin değerlendirilmesinde de estetik kategoriler doğrultusunda açıkça bir eğilim gözlenmektedir. Sportif eylemlerde bütünsellik, yaratıcılık, ifade, anlatım, bedeni algılama, ritm ve armoni gibi estetik öğeler giderek önem kazanmaktadır. Özellikle günümüzde yeni bir kavram olan hareket eğitiminde öznel değerler, nesnel ve ölçülebilir değerlere yeğ tutulmaktadır. Öyle sanıyorum ki, gelecekte müzik eşliğinde yapılan cimnastik ve danssal hareket formları daha da önem kazanacaktır. Bu açıdan estetik, kuramsal yaklaşımıyla hareket, oyun ve sportif eylemlere yol gösterici olabilir. Aşağıdaki şema sporun estetikle olan bağlılığı konusunda bizlere genel bir bilgi verebilir (Şema 1). Şimdi bu öndeyiden sonra, geniş anlamda doğada ve sanatta yansıyan güzelliğin, dar anlamda sanatın kuramı olarak estetiğin tanımı ve kapladığı bilgi alanına özetle değinmek istiyorum.

I. Estetik Sözcüğünün Kaynağı, Kullanımı ve Kapsamı

"Estetik" sözcüğü Grekçe "Aisthanesthai" (duymak, algılamak) ya da "aisthesis" (duyum, duygu) sözcüklerinden gelmektedir. Bu anlamda estetik duyulur algının, duysallığın sağladığı bilgi ile ilgili bilim olarak düşünülmektedir (Tunalı, 1979,13-21). Estetikle ilgili sorunlarla uğraşma ilkçağ filozoflarına kadar gitse bile, bu bilime bu adın verilmesi oldukça yenidir. Estetik denilen bu bilimi kuran ve ona bu adı veren 18. yy'da yaşayan Alman filozofu Alexander Gottlieb Baumgarten'dir (1714-1762). A.G. Baumgarten yazdığı "Aesthetica" adlı yapıtıyla ilk kez böyle bir bilimi temellendirmiş, konusunu belirlemiş ve sınırlarını çizmiştir. Bu kavram, Baumgarten'den sonra birçok anlam değişikliğine uğrayarak, alanı genişletilip daraltılarak kimi zaman felsefenin bir dalı, kimi zaman felsefeden ayrı bir bilim alanı olarak bugüne kadar gelmiştir (Doğan, 1975, 7-80). Estetiğin kesin, kısa, bütün alanlarını kapsayan bir tanımını yapmak olanaksızdır. Bu nedenle her zaman ve her yerde geçerli bir estetik kavramından söz edilmez (Röthig, 1996, 210-226).

Ivo Franzel'in ifadesiyle (Çev. Özlem, 1990,301-370) "Estetik bir rüzgâr gülü gibidir. Her felsefi, kültürel, bilim kuramsal rüzgârın çarpmasıyla yön değiştirir; bir anda metafiziksel, bir anda empirik, bir anda normatif, bir anda betimleyici olur. Bir yandan estetik haz duyandan (subjeden), bir yandan da estetik haz duyulandan (objeden) hareket eder". Bugünkü genel görüşlere göre estetik geniş anlamda doğada ve sanatta yansıyan güzelliğin bilimi, dar anlamda sanatın kuramı ve felsefesidir.

Estetiği nasıl tanımlarsak tanımlayalım, doğal bir varlık alanı olarak insanın hareketi, kültürel bir varlık olarak oyun ve spor eylemi ve performansı sanat ustalığına dönüştüğünde estetiğin konusudur, estetik değer, yargı ve hükümlerle ilişkilidir.

Spor, estetik ve estetik eğitim ilişkisini inceleyebilmek için estetiği meydana getiren yapı elemanları üzerinde de kısaca durmak gerekiyor. Felsefede bilgi olayında ol-

duğu gibi her estetik olgu zorunlu olarak bir subje (özne) ile ilgilidir. Bu subje, bir estetik tavır alma, bir estetik algılama varlığı olarak estetik olgunun bütünlüğüne, estetik varlığa katılır. Estetik subje doğa ya da sanat eseri dediğimiz objeyi (nesneyi) estetik olarak kavrayan, yani hiç çıkar gözetmeden, sırfbu objeden haz duymak için ona yönelen ve ondan haz duyan varlıktır. Buna göre estetik subje, bir estetik objeyi algılayan, onu kavrayan ve ondan estetik olarak hoşlanan, ondan estetik haz duyan bilinç varlığı "ben" anlamına gelir. Bazı estetikçiler estetik olayın, her şeyden önce subjede, subjenin ruhunda meydana gelen özel çeşitten duygular ve heyecanlarda temellendirildiğini ileri sürerler. Bu anlamda estetik subjeyi araştırdığı için "subjektivist estetik" adını alır. Subjektivist estetik özetle değer yargılarının oluşum ve geçerlik olanaklarını, güzelin onu seyreden üzerindeki etkisini, sanatsal yaratma süreçlerini, sanatın algılama biçim ve koşullarını araştırır (Haag, 1995, 112-125).

Estetik varlık, kuşkusuz yalnız subjenin varlığına dayanmakla kalmaz. Estetik olguda, bu olguya katılan subje varlığının karşısında subjenin kendisine yöneldiği, onunla ilgi kurduğu bir varlık alanı daha vardır. Bu varlık estetik objedir. Estetik bir olgu için subje nasıl zorunlu bir varlık alanı ise, estetik obje de estetik olgu için aynı şekilde zorunludur. Bu estetik obje geniş anlamda bir doğa varlığı olabildiği gibi, dar anlamda bir sanat yapıtıdır. Bu yaklaşım bağlamında biraz önce değindiğim gibi insanın hareket içtepsi, oyun ve spor eylemleri bir bakıma doğa olayı, bir bakıma da bir kültür performansı olarak bir sanat yapıtıdır.

Objektivist estetik, güzelin özellikleri ve işlevleri, doğa ve sanat güzelliğinin ilişkisi, sanat eserinin yapısal analizi gibi konularla uğraşır. Objenin nitelikleri, varlık tarzları, varlık kategorileri, doğal obje ile sanat yapıtı arasındaki bağlar objektivist estetiğin araştırma alanlarıdır (Tunalı, 1979, 13-15). Estetik dediğimiz obje sıradan bir obje olmayıp "güzel" dediğimiz nitelikleri içerisinde barındırmasıdır. Şu halde estetiğin temel kavramı bir değerle ifade edilen güzellik olgusudur. Güzellik kavramı ise, eski çağ filozoflarından bugüne değin birçok filozofun düşün konusu olmuştur. "Güzel nedir?" sorusunu felsefi olarak soran ve bu soruya karşılık arayan ilk düşünür Platon (M.Ö. 427-348) olmuştur. Platon'a göre güzellik bir "idea"dır. O bir idea olduğuna göre mutlak, değişmezdir.

İçinde yaşadığımız doğada gördüğümüz ve güzel dediğimiz şeyler ise, güzel ideasından pay aldıkları ölçüde bize güzel görünürler. Onlar asıl güzelliğin kopyalarıdır.

Aristoteles (M.Ö. 384-322) güzelliği matematiksel olarak belirlemek ister. Ona göre güzellik, orantı ve belli bir büyüklüğü gösteren düzendir. Plotinos'a (M.Ö. 205-270) göre güzellik tanrısal aklın evrende ışmasıdır.

Eski Grek düşüncesinde güzel, iyi ve hakikat yani doğruluk aynıdır, içiçedir. Bu eski Grek eğitimi "Paideia" da ulaşılmak istenilen insan idealidir. Güzel ve iyi yani "Kalokagathia" kavramı yüzyıllar boyunca Batı eğitim düşüncesinde egemen olmuş bir düşüncedir. Bilindiği gibi eski Greklerde "cimnastik" etkinlikleri güzel ve iyi insan eğitimini amaçlıyordu.

Antik ve Ortaçağ boyunca metafiziksel bir tasarım olan iyi, güzel ve hakikat (doğruluk) bütünlüğü ve ayrılmazlığı 18. yy. Aydınlanma çağının akılcı ve deneyci düşünce ve felsefesinde kesin bir ayırımı uğramıştır.

Aydınlanma çağı filozoflarından I. Kant (M.S. 1720-1804) "Yargı Gücünün Eleştirisi" adlı yapıtında Antik çağın "estetik bakımdan güzel olan şey, ahlâk bakımından da güzeldir" inancını bu üçlü kavramı şöyle ayırtetmişti: Hakikat yani doğruluk, konusuna uygunluk demektir, bilgiyle ilgilidir. Teorik usla kavranır. İyi ise ahlâk değeridir, insanın eylem ve davranışlarıyla ilgilidir. Pratik usla kavranır. Güzel ise bir estetik değerdir, hazlık uyandıran şeydir, yargı gücüyle kavranır. Bu görüşten hareket eden I. Kant, güzelliği şu özellikleriyle tanımlamıştı:

"- Güzel olan bize yarar gözetmeyen, çıkarısız bir haz verir. Bir şeye güzel dediğimiz zaman bu yargımıza ahlâk yasası karışmaz.

- Güzelliğin verdiği hazın bir özelliği, hiçbir kavrama bağlanmadan evrensel oluşudur. Güzellik bir bilgi yargısına bağımlı değildir.

- Güzelliğin I. Kant'a göre, üçüncü özelliği onun ereksiz bir uyum ya da amaçsız bir amaçlılık oluşudur" (Tunalı, 1975; Yetkin, 1972, Arat, 1987).

Yine Aydınlanma çağı düşünürlerinden F. Schiller (1759-1805), güzel, hoş ve iyi kavramlarını birbirinden ayırarak şöyle demektedir. "İyi düşünülür, güzel seyredilir, hoş ise duyularla duyulur". Schiller'e göre güzelin, insanın gelişmesi, insanın kültürce biçim kazanması ve insanın insanlaşması için çok önemli bir eğitimsel görevi vardır. Ona göre özgürlük, ahlakın dünyasında değil, oyun içtepesinin objesi olan güzellikte bulunur. Bu bakımdan oyun içtepesi ile sanat arasında bir benzerlik vardır. Her ikisi de çıkar ve fayda ereği gütmmez. Her ikisi de insanı gündelik korku ve kuşkulardan, sıkıntılardan kurtarır ve bir özgürlük dünyasına götürür. Bu benzerliği düşüncelerine temel alan Schiller'in şu ünlü sözü, "İnsan oynadığı yerde tam insan; tam insan olduğu yerde oynuyor" bugün bile spor bilimcileri, hareket eğitimcileri için evrensel değerinde bir önermedir.

Schiller'e göre güzellik ne salt duyuusal, ne salt ussaldır, tersine güzellik duyu ve usun bir uyumu ve armonisidir. Bu bağlamda estetik insan oynayan insandır ve biricik oynayan varlıktır. Schiller'in oyun hakkındaki bu yaklaşımı kuşkusuz K. Groos ve H. Spencer'in oyun hakkındaki biyolojik ve Darwinist yaklaşımlarından özde çok farklı anlamdadır. Bugünkü estetik kuramlar ve güzelliğe ilişkin görüşler farklı felsefi anlayışlara göre değişmektedir. Bu yaklaşım ve görüşler belli bir ölçüde spor estetiği anlayışına yansımaktadır. Bu görüşlerde ortak yanlar bulmak çoğu kez zordur.

II. Sporun Sanatla İlişkisi ve Sporun Estetik Boyutları

Sporun estetikle olan ilişkisi üzerinde bir çözümleme yapılırken kuşkusuz ilk akla gelen soru sporun bir sanat olup olmadığı ve sanatla olan ilişkisidir. Böyle bir soru bizleri hemen "Sanat nedir?" sorusuna geri götürür. Ne var ki, sanat ve estetik tarihinde sanat olgusunu bütün yüzüyle kapsayan tam bir tanımını bulmak olanaksızdır.

Sanatın "Sanat doğaya eklenmiş insandır" ya da "Sanat, dinleyen ve seyredende estetik bir haz ve coşku yaratan, gerçekliği sembolik, uylaşımli ve karşılıksız bir şekilde taklit ve ifade edilen eser ve hareketlerdir" gibi yüzlerce tanımını vardır.

Spor ve sanat öteden beri içiçe olmuştur. Bunun en tipik ve çarpıcı örneklerini eski Grek, İran ve Türk-Osmanlı sanat eserleri ve minyatürlerinde görebiliriz. Bilindiği gibi eski Grekler'de atlet ve sanatçının her ikisinin de esinlerinin Tanrılar tarafından verildiğine inanılıyor, atletin başarısıyla sanatçının ortaya koyduğu başarı aynı sembol ve törenlerle kutsanıyordu. Kuşkusuz eski Grekler'de dinsel-sanatsal sembol ve anlamlar taşıyan atletik etkinlikleri bugünün kesin sonuçlara yönelik, üstünlük kurmayı amaçlayan modern sporların sembolleriyle özdeşleştirmek ve kıyaslamak olanağı yoktur. Ama yine de bugünkü spor eylemleri, bir yandan amacına uygunluktaki yetkinlik ereği, bir başka deyişle ölçü ve uyuşum, zihinsel ve mantıksal amaçlılığı ile, bir yandan da ereği kendisinde bulunma duyumu algısal özelliği ile estetik kategoriler ve kalitelerin bir bileşkesidir. Bu ussal ve duysal bileşke öznel bir estetik deneyim, estetik yaşantıdır. Bu deneyim ve yaşantı sportif hareketlerin bütünlüğünde ve kalitesinde kendini yansıtır. Hareketin kalitesi genel estetik terminolojisinde bütünsellik, ritim, doğallık, ifade, biçim, imgelem gücü, üslûp ve yaratıcılık gibi terim ve kavramlarla ifade edilmektedir. Bu kavram ve estetik kategorileri, spor ve estetik bağlamında şu şemada daha ayrıntılı olarak görebiliriz (Şema: 2) (P. Röthig-S. Gröbning, 1995, 149).

Şimdi ben burada zaman darlığı nedeniyle ancak bütünsellik (çokta birlik), doğallık ve ritim kavramları üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Estetik olguda bütünsellik ya da çokta birlik ögesi, sanat eserlerinde organik bütünlük ve biçimle ilgili bir ögedir. Bu müzikte çok seslilik demektir (Turgut, 1990). Bir sanat eserinde ya da insan hareketlerinde bütünsellik, bu olgudaki bütünlüğün, bu bütünlüğü meydana getiren parçaların yanyana gelmesinden daha fazla birşey oluşu anlamındadır. Bir bütünü oluşturan tüm parçaların bütüne yönelikliği estetik bir hazzın kaynağı ve ilkesidir. Beden eğitimi kuramında insan hareketlerinin bütünselliği düşüncesi oldukça gerilere gider. H. Pestalozzi'nin çocuğun tüm yeti ve yeteneklerinin bir düzen, bir armoni içerisinde geliştirilmesi ve yetkinleştirilmesi öğütlerini, bu bağlamda yorumlayabiliriz.

Bugünkü spor öğretimi ve hareket eğitiminde estetik kategori olarak bütünsellik ilkesi iki açıdan ele alınabilir. Bunlardan birincisi, antropolojik bir çıkış noktası olarak çocuk ve gencin hareket dünyasındaki bütünlüğün pedagojik bir ilke olarak yok edilmesi; ikincisi ise çocuk ve gence kazandırılacak bilgi ve becerilerde bütünsel ve açık öğretim yöntemlerinin uygulanması!..

Doğal güzelliğe ve doğallığa gelince, bu kavramın genel estetik kuramında çok boyutlu bir anlamı vardır. Ancak hareket olgusu ve sportif eylemlerdeki doğallık ve doğal güzellik söz konusu olunca özetle şunları söyleyebiliriz: Eğitimin odak noktasında eğitilmesi gereken çocuk ve genç bulunmaktadır. Her eğitimsel etkinlik çocuk ve gencin doğal gelişmesine, doğal dünyasına ve yaşamına uygun olmalıdır. Hareketlerin do-

ğallığı insanın anatomik, fizyolojik ve psikolojik gelişmesi ve yasalarına uygunluğu ile değer kazanır.

Beden eğitimi kuramında, bu yüzyılın ilk çeyreğinde Avusturyalı pedagoğlardan Dr. K. Gaulhofer ve Dr. M. Streicher tarafından geliştirilen "Natürliches Turnen" (Doğal Cimnastik) akımı ve günümüzdeki "Hareket Eğitimi" konseptleri ülkemiz program geliştiriciler tarafından zamanında yeterince izlenip anlaşılabilseydi, günümüz Türkiye okullarında uygulanan beden eğitimi dersleri, bir çocuk ve genç için hiçbir anlamı olmayan, içerik ve estetik değerlerden yoksun, eylemsel bir amacı olmayan hareketler ve düzen alıştırmaları şekilleriyle böyle sürüp gitmezdi!..

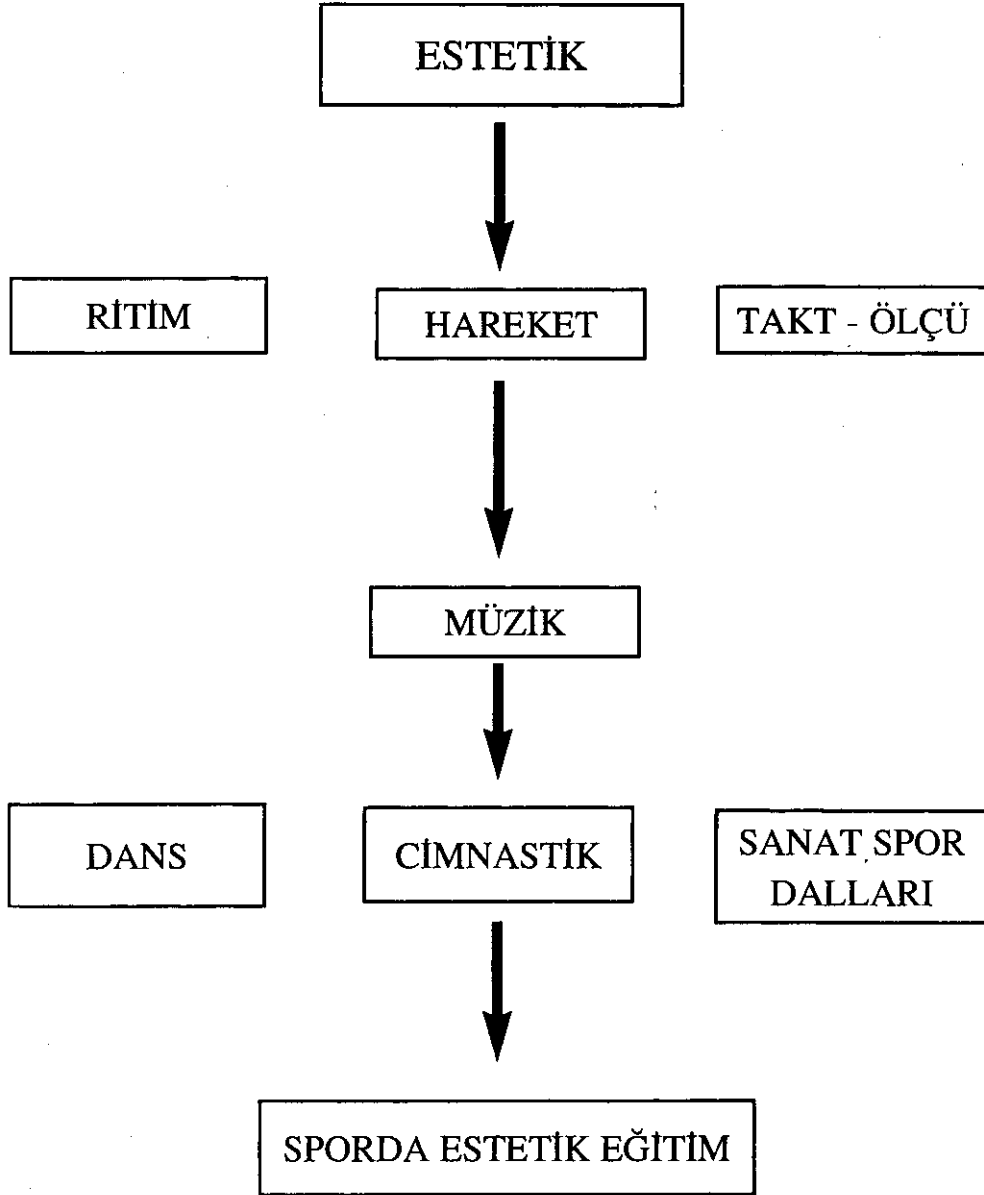
Spor öğretimi ve hareket eğitiminde estetik temel bir kategori olarak ritim olgusuna gelince, önce belirtmem gerekir ki, ritim olgusu öyle birkaç tümce ile geçirilecek bir olgu değildir. O başlı başına bir bildirinin konusudur. Çünkü ritim genel bir olgu olarak hem kozmik, hem insani, hem de insan dışı olaylarda vardır. Tüm varlık alanlarını kapsayan bu olayın açıklamaları, metafizik yorumlamalardan biomekaniksel açıklamalara kadar gitmektedir. Spor hareketlerinde ritim, insanın varlığını oluşturan bedensel, tinsel ve zihinsel süreç ve güçlerin motorik bir eşgüdümü ve işlevsel bir entegrasyonudur (Hanebut, 1975, 83; Meinel, 1976, 76). Ritimde insanın hareket performansının niteliği ve niceliği birlikte gözükür. İnsan hareketlerindeki ritim, bedenifadesi olarak "ben" in ifadesidir. Hareketin ritiminde, hareketin doğallığı, ekonomisi, organik bütünlüğü, yapısı, zaman ve mekân boyutu, vurgusu, dinamikliği ve akıcılığı gibi estetik değer ve öğeler kendini yansıtır. Tüm bu özellik ve nitelikler müzik eşliğinde yapıldığında daha anlamlaşır.

SONUÇ

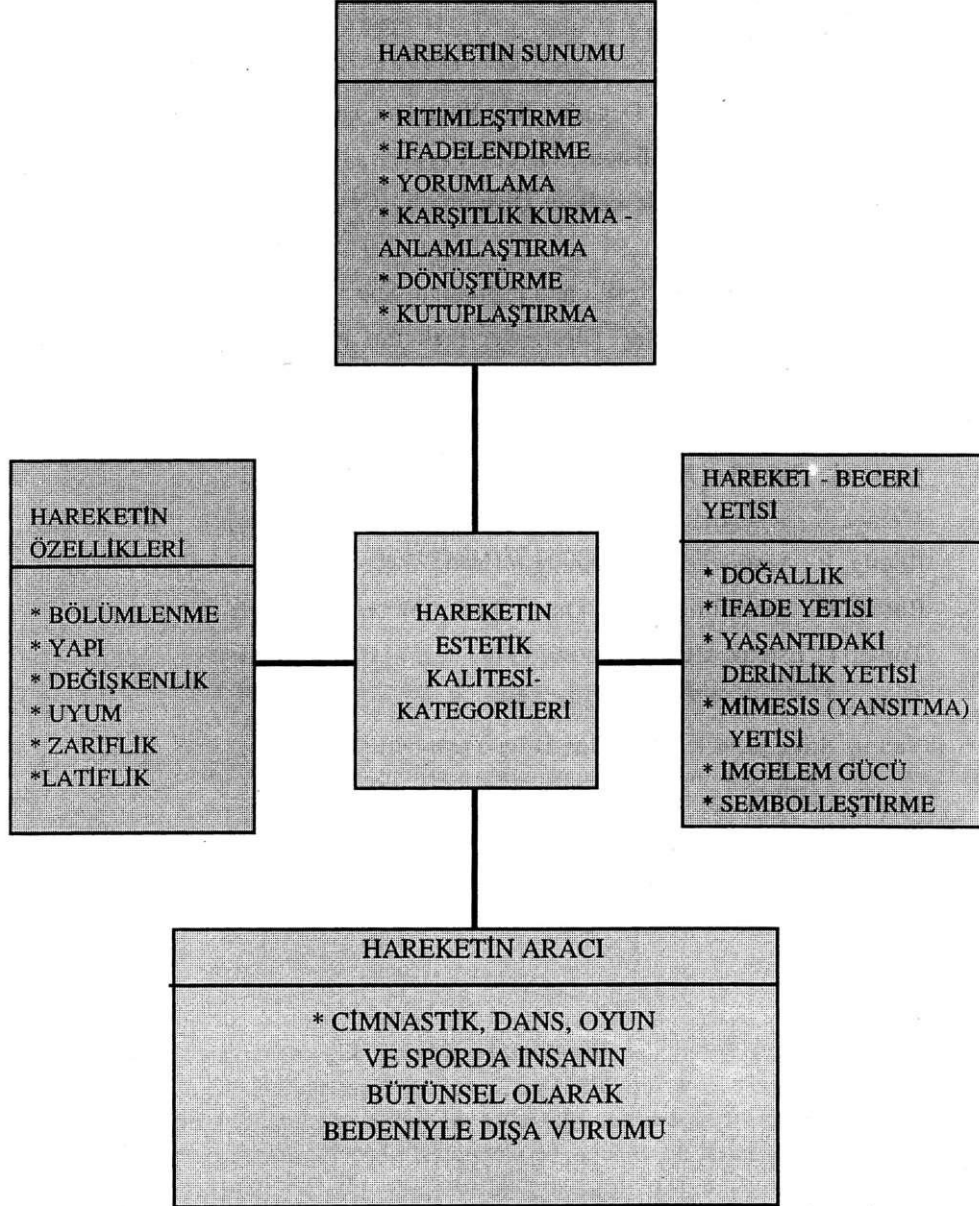
Şimdi bu soyut kavram ve ifadelerden sonra birkaç tümce ile sporda estetik eğitim ve çocuğun yaratıcılık yeteneklerinin geliştirilmesi için gerekli pedagojik önlemlere değinmek istiyorum.

Bugünkü spor öğretiminde genel eğilim maalesef nesnel sonuçlara ve ölçülebilen değerlendirilmelere yöneliktir. Çocuk ve gençlerin öznel bütünlüğü ve eğilimleri, bir başka deyişle hareket dünyaları gözardı edilmektedir. Bütünlüğün yitilmesiyle çocukta estetik algılama, deneyim ve duyum giderek yok olmaktadır. Spor öğretiminde beden araçsallaşmış durumdadır. P. Röthig'in haklı olarak belirttiği gibi, çocuk ve gençler bugün sportif beceri ve tekniklerden kurulu bir mahkeme önünde sorgulanır olmuşlardır. Çocuk ve gençlerin yaratıcı güç ve yeteneklerinin geliştirilmesi, yetkinleştirilmesi pedagojik bir sorun olmuştur. Bu nedendir ki, yeni hareket eğitimi kopseptini bir çıkış yolu olarak görüyorum. Bu konuyu aramızda tartışmalıyız.

Hareket eğitiminin pedagojik ilkeleri ve felsefi dayanakları ve uygulama yöntemleri ise ayrı bir sempozyumun konusudur.

Şema 1: Estetik ve Spor ilişkisi (Herbert Haag'dan)

Şema 2: Hareketin Estetik Kategorileri (P. Røthing- S.Grössing'den)

KAYNAKLAR

- Arat, N.; Etik ve Estetik Değerler. Say Yayınları, İstanbul, 1987.
- Doğan, M.; 100 Soruda Estetik. Gerçek Yayınevi, 1975.
- Frenzel, J.; Günümüzde Felsefe Disiplinleri. (Çev. Özlem, D.) Ara Yayın; 1990.
- Grupe, O.; Bewegung , Spiel und Leistung im Sport. Schorndorf, 1982.
- Haag, H.; Sportphilosophie. Diesterweg/Frankfurt am Main, 1995.
- Haag, H.; Sportphilosophie. Verlag Hofmann Schorndorf, 1996.
- Hanetbuth, O.; Der Rhythmus in den Leibesübungen. Frankfurt, 1961.
- Lenk, H.; Die achte Kunst. Zürich/Osnabruch, 1985.
- Meinel, K./Schnabel, G.; Bewegungslehre/Sport motorik. Berlin, 1987.
- Röthig, P.; Aesthetische Erfahrung im Sport. Zeitschrift L. Salzburg, 1996/6.
- Röthig, P.; Sport für Morgen. Oster, Bundy, Wien 1987
- Tunah, İ.; Estetik. Cem Yayınevi, 1979.
- Turgut, İ.; Sanat Felsefesi. İzmir, 1990.
- Yetkin, S.K.; Estetik Doktrinler. Bilgi Yayınevi, 1972.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRKLER'DE RAHVAN (YORGA) BİNİCİLİK

Mehmet TÜRKMEN*

ÖZET

Bu çalışmada; geleneksel Türk atlı sporlarından olan rahvan (yorga) biniciliğinin ortaya çıkışı, kaynağı, uygulama biçimi, uygulandığı coğrafyalar, boylar ve kabileler ile diğer uluslardaki izleri incelenmiştir. Türk ulusunun maddi ve manevi kültür öğelerinin teşekkülünde mühim bir yer tuttuğu görülen rahvan atçılığın; göçebe veya bozkır hayat tarzına uyumlu milli irade ve niteliklere göre bir binicilik sporu olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Tarihin her döneminde Türklerin bu sporu Asya ve Anadolu 'da yoğun ve fakat mütevazı bir şekilde yapmakta oldukları görülebilmektedir.

Anahat Kelimeler: Türk atları, binicilik tarihi, yorga salış, rahvan yarış.

FROM PAST TO PRESENT DAY AMBLE (YORGA) HORSERIDING OF TURKS

ABSTRACT

In this study, the origin, source, form, clans, tribes and the geography of the regions that it takes place in and its traces in different nations, of a traditional Turkish horse-back riding sport, amble (yorga) horse-riding, was researched. It is believed that amble horse-riding plays an important role in the formation of material and moral cultural elements of this nation. It is also understood that according to the national qualities and determination, it is a horse-riding sport that is in accordance to nomad and steppe lifestyle. Finally, it is observed that this sport has expansively and modestly taken place in Asia and Anatolia in every period of history.

Key Words: Turkish horses, history of horse-riding, jog-trotting, amble horseracing.

GİRİŞ

Binicisini sarsmayan çok hızlı bir yürüyüş stili olan ata "Rahvan (Yorga) At", bu yürüyüş stiliyle yapılan yarışa da "Rahvan (Yorga) Yarış" denilmektedir. Atın sol ön ile sol arka ayağını aynı anda ve gergin bir vaziyette, sağ ayaklarını da bunun simetriğince aynı şekilde kullanması kuralıyla cereyan eden bu yarış; Konkur (uluslar arası binicilik) sporları arasında yer almamakla birlikte tamamiyle spor anlayışı içerisinde ve sadece Türk toplulukları arasında asırlardır yapılagelen bir binicilik sporudur.

Günümüzde beden eğitimi ve sporun ferdi bazda, ulusal ve uluslar arası düzeydeki fayda ve lüzumu bilinmektedir. Her yaş ve her cinsteki insana hitap eden, ancak çok teknik bir yarış olduğu için iyi bir binici olmayı gerektiren bu sporda atı en iyi şekilde

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu / SAMSUN

yönlendirmek veya en iyi durumda kullanmak amacıyla yapılan binicilik eğitimi, at unsuru ile birlikte insan organizmasının bütünlüğü ilkesine dayalı olarak ruh ve iradenin de eğitimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ilke doğrultusunda beden eğitimi ve spor kapsamı içine girdiği görülen Yorga yarışının, fert ile mensubu bulunduğu ulusa aynı paralelde fayda sağlayacağı ortadadır.

Ayrıca, bu spor geleneksel olarak yapıldığı için bir de kültürel boyuta sahiptir. Bilindiği gibi kültür, bir milletin tarihinden süzülüp gelen ve o milleti millet yapan, kendi tabiatına uygun maddi ve manevi değerlerin bir bütünüdür. Bu bütünlük içerisinde yer alan gelenekler, aynı şekilde geçmişten süzülüp gelen ve o topluma bir karakter veren insan düşüncesinin ve millet idealinin derinliklerine kök salmış kuvvetli bir ihtiyacın mahsulüdürler. Bu bakımdan bir "milletin teşekkülünde dil, din ve tarih kadar önemli" gösterilir.

Tamamiyle milli alanda ve milli nitelikler doğrultusunda yapıldığı görülecek olan rahvan (yorga) yarışın, bu özelliğinden dolayı uygulandığı ve sergilendiği Türk toplulukları arasında kültürel münasebetlerin gelişeceği, aynı millet olma şuurunun kuvvetleneceği umulmaktadır. Diğer taraftan Türkiye dışı Türk topluluklarının hemen hepsinde ve Türkiye'de de bir çok bölgede asırlardır yapılageldiği görülecek olan bu spor hakkında kamuoyunun yeterli bilgiye sahip olmadığı bilinmekte, konuyla ilgili yakın tarihte ve günümüzde ciddi düzeyde yazılı bir yerli kayda rastlanılmamaktadır.

Bu çalışmada; Rahvan yarışı tanıtmak ve konuyla ilgili daralmış olan çalışma alanını bir nebze de olsa açmak amaçlanmıştır.

Dar Anlamda Rahvan ile Yorga Kelimelerinin Kökeni ve Kullanımı

Türkiye'de "**Rahvan Yarış**" denilen bu spora, Asya Türk topluluklarından Kazaklar, Özbekler, Türkmenler, Uygurlar, Hakaşlar, Gagauzlar, Karaçaylar, Tatarlar, Nogaylar ve Güney Sibirya'da bulunan bir kısım Yakutlar "**Yorga Salış**" veya "**Yorga Yarış**" demektedirler.² Kırgızlar ise "**Y**" harfi yerine "**C**" harfi kullandıkları için "**Corga Salış**" demektedirler.⁴ Asya'nın düzey bölgelerinde bulunan Sakalar, Tuvalar ve Burgatların "**Yorga Çaptırmay**" veya diğerlerinde olduğu gibi bazen de "**Yorga Salış**" şeklinde ifade ettikleri görülmektedir.⁵

1 M. Abdulhaluk ÇAY, **Türk Ergenekon Bayramı Nevruz**, Ankara 1988, s.209.

2 **KAZAK TİLİNİN SÖZDİKİ**, SSCB, Alma-Atı 1989, s.328; C. KALİYEV/M. ORAZAYEV/M. SIMAYILOVA, **Kazak Halkının Salf-Destürleri**, Rayan, Alma-Atı 1979, s.112-113; Durdu KILIÇOV, "Maryamın Habarları", Türkmenistan Ayalları, Oct. 15,1995, s.46, s.13-14; **BİRLEŞMİŞ RUSYA SİBİRYASININ MİLLİ SPOR TÜRLERİNİN SINIFLANDIRILMASI (BRSMSTKS.)** Moskova 1988, s.176-177.

3 **KARŞILAŞTIRMALI TÜRK LEHÇELERİ SÖZLÜĞÜ (KTLS)**, (Klavuz Kitap) I, Kültür Bakanlığı Yayınları/1371, Ankara 1991, s.1061.

4 Aktan TANİBEKOV, "Kırgızdın Eldik Oyundan", **Kırgızistan İlimdar Akedemiyası**, El Yazmaları Bölümünden alınmıştır, 27. fasikül, 4. Bölüm; Safi TOKTORBAYEV, **Üspürüm Oyundan**, Bişkek 1991, s.17; Ziyaş BEKTENOV/Yunus MUSİN, **Kırgızdın Eldik Oyundan**, Furunze 1978, s.39-42.

5 A. AKMATALİYEV, **Baba Saltı-Ene Adedi**, Balasagm, Bişkek 1993, s.92; B. ZELESKİ, **Jizn v Kazahskih Stepyah**, Alma-Ata 1991, s.43; BRSMSTS., s.211-214.

Farsça "**rah=yol**", "**rah-van**" ise "atın binicisini sarsmadan yürüyüşü" anlamına gelmektedir.⁶ Kamus-ı Türki'de de "rah" sözcüğünün aynı anlama geldiği ve "binicisini sarsmadan hızlı yürüyen ata rahvan" denildiği gibi, bunun da Farsça olduğu bildirilmektedir.⁷ Ayrıca, Osmanlı padişah muhitinde "**at takımı**" anlamına gelen Arapça "**rutuh**", Farsça ise "**raht**" kelimelerinden türeyen çok ayda anlam ve ifadelere rastlamak mümkündür.⁸

8. asır Türk yazıtlarında "**yor**" sözcüğü "**yol**", "yori" ise "yürümek", "**yorit**" de "yürütmek" anlamına gelirler.⁹ 10. asır Uygur eserlerinden Altun Yaruk'ta da bu kelimelerin aynı anlamı ifade ettikleri ve "**yorigay**" sözcüğünün "rahvan gidiş" anlamına geldiği anlaşılmaktadır. 10 Divanu Lügat-it Türk (DLT)¹¹ ve Kutadgu Bilig (KB)¹²'de*2 "yor", "yori" ve "yorit" sözleri eski Türk yazıtlarındaki aynı anlamları ifade etmektedirler. Ayrıca bu iki eserde "**yonga**" kelimesinin "yorga (rahvan) yürüyen at" anlamına geldiği net olarak görülmektedir.¹³ Yine DLT'de "yorga yürüyüşten başka yürüyüş bilmeyen at" a "**munduz at**"¹⁴ denildiği yazılır. Bu iki temel eserden bir asır sonra (1127-1144) yazılan Mukaddimetü'l-Edeb (ME)¹⁵'de de aynı sözcüklerin aynı anlamları ifade ettikleri görülür.¹⁶ Ayrıca, Asya Türkesine ait eski ve yeni lügatlara bakıldığında da "yorga" kelimesinin rahvan stilinde çok hızlı yürüyen at ya da atlar anlamına geldiği görülmektedir.¹⁶

Yine Türkçe "yor" (yürümek) sözcüğünden türeyen **yor-ık** (yorık) kelimesi var ki, bu kelime eski Türklerde¹⁷, günümüz Orta ve diğer Asya Türk topluluklarında "Akma, akıcı yürüme, huy ve karakter" anlamına gelmektedir.¹⁸ Bu kelimenin muhtevası, sahibini sarsmadan ve yormadan hızlı bir yürüyüş stili olan yorga biniciliğini geniş anlamda karakterize etmesidir.

6 Ferit DEVELİOĞLU, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara 1996, s.872-875.

7 **KAMUS-I TÜRKİ**, Tercüman Gazetesi Kültür Hizmeti, İstanbul 1986, s.1095.

8 GELİBOLU MUSTAFA ALİ, **Cami'u'l-Buhur Mecali-i Sur**, TTK, Ankara 1996, s.225; DEVELİOĞLU, **a.g.e.**, s.872-875.

9 H. Namık ORKUN, **Eski Türk Yazıtları**, TDKY, Ankara 1987, s.897-898.

10. Cevat KAYA, **Uygurca Altun Yaruk**, AKDITYK, TDK, Ankara 1994, s.102, 108,123.

11 KAŞGARLI MAHMUT, **Divanu Lügat-it Türk**, Çev: B. Atalay, TDK, Ankara 1985, C. 1, s.456/1, C. III, s.87/23-25, 375/18, C. II, 4/2.

12 YUSUF HAS HACİP, **Kutadgu Bilig**, (KB), Çev. R.R. Arat, TDK, Ankara 1979, C. III, s.551-553, Kıta 2114.

13 **DLT**, C. III, s.174/14; **KB**, C. 1, s.160 beyit 1428.

14 **DLT**, C. I, s.458/23.

15 EZ-ZEMAŞERİ EL-HVARİZMİ, **Mukaddimetü'l-Edeb** (ME), Çev. Nuri Yüce, AKDITYK, TDK, Ankara 1993, s.78, Kıta 226/1-5.

16. Ahmet CAFEROĞLU, **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul 1993\ s.207; Emir Necipoviç NECİP, **Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Çev. İklil KURBAN, AKDITYK, TDKY, Ankara 1995, s.470; W. PROHLE, Karaçay Lehçesi Sözlüğü, Çev. K. Aytaç, Ankara 1991, s.23; **Kazak Tüinin sözdiki**, s.228-329; K.K. YUDAHİN, **Kırgız Sözlüğü**, Çev. Abdullah TAYMAS, AKDITYK, TDKY, Ankara 1994, C. I, s.224.

17. Bkz. **DLT**, C. I, s.178/4; C. III, 15/18-21; **KB**, 68,162,168 ve 175. Kıtalar.

18 M. BALGAMBAYEV, **Kazaktın Ultık Sport Türleri**, Kaynar 1985, s.143; Ziyaş BEKTENOV, **Manas Destanının Kara Söz ile Yazılmış Kısmı**, Kırgızistan İlimler Akademisinin Elyazması Bölümünden alınmıştır. 46. fasikül, 3. bölüm.

Bütün bunlardan anlaşılabilceği gibi, rahvan kelimesi Farsça'dan Türkiye Türkçesine girmiştir. Geçmişte olduğu gibi bugün de bu sporun yapıldığı Asya coğrafyasındaki Türk topluluklarında kullanılmakta olan yorga kelimesi, kökeni, tarzı ve karakteri itibarıyla Türkçeye ve Türkler'e özgüdür.

"Yarış" kelimesi ise, eski Türkler'de sadece at koşturmak veya dörtnal denilen yarış stiliyle yarıştırmak için kullanılmaktadır.¹⁹ Yine aynı anlamı ifade eden **çop** (at koşmak), devamı olan **çapturmay-çaptırgan** (at koşturmak) anlamını da taşımaktadır.²⁰

Orta ve diğer Asya Türk topluluklarında "yorga yarış" yer yer kullanılsa da, daha ziyade "yorga salış" tabiri kullanılmaktadır. ANARKULOV bu durumu şöyle açıklar: "Yorga atlar dörtnal kadar hızlı da olsalar, atın koşu stili olmayıp yürüyüş stildirler. Bundan olsa gerek, Türkçe konuşan halklar daha ziyade **yorga salış** derler."²¹ Zaten o coğrafyada ortak hazırlanmış olan taslakta, yapılan bütün resmi müsabakalarda bu tabir (yorga salış) kullanılmaktadır.²² Doğru Türkistan'da da aynı tabir geçerlidir.²³

Geniş Anlamda Rahvan (Yorga) Biniciliğinin Kullanımı

Atın tarihi rolleri son yıllarda önemini yitirse de, yorgaya olan ilgi Türkler arasında hâlâ sürmektedir. Bunun için olsa gerek, yorga geniş manada birçok alanda (sanat, edebiyat, deyiş, atasözü vb.) kullanılmaktadır. Mesela; Kazakların ünlü ıralarından* NİYAZAGALİ'nin deyişlerinin akılcılığını bir başka yazar "Niyazağalı söyleyen, boz yorga gibi salışan"²⁴ diyerek bu ırcıyı yorga atın sahibini sarsmadan akıcı yürüyüşüne benzetmektedir. Yine Kırgız ve Kazaklarda el oynatarak kopuz ve kıkıyak adındaki milli çalgıyı güzel çalanlara "atların yorgası" (yılıkının corgası) denmektedir. Söylediği sözleri yakıştırıp örnekleştirerek, şiirleştirip kafiyelendirerek söyleyen ozanlara da "yorga sözlü kışı" veya "yorga sözlü ozan" denmektedir.²⁵

Yine Kırgızların ünlü kadın şairi CENİCEK "İyi Bayan" adlı şiirinde "Gönlünü kuş kılan, ığralı giden yorga gibidir"²⁶ diyerek, her yönüyle çok iyi olan bir bayanı, yorga ata ve bu atın yürüyüş stiline benzetmektedir. Türkmen şairi GURBANALİ (1734-

19 DLT., C. II, s.226; C. III, s.10; Bu kelime 'yarış' eski Türkler'de, aynı zamanda, paylaşmak (üleşmek, bölüşmek) anlamına da gelmektedir. Bkz. ME, s.10.

20 YUDAHİN, **Kırgız Sözlüğü**, C. I, s.251; KB, C. III, s.428; ME, s.39, 46, 75, 110.

21 H. ANARKULOV, **Kırgızdm El Oyundan**, Bişkek, 1991, s.73-74.

22 Marat SARALAYEV, **Kırgız Uluttuk Sportunun Turibrü**, Oş 1993, s.14; Y. MUSİN/Z. AMANKULOV/F. BAYMAN/A. SADIKOV, **Kırgızskiye Natsionalniye Vidi Sporta** (Pravila Sorevnovaniy, Zportivna ya Klassifivatsiya), Mektep Basması, Furunze 1976, s.21-22, 75-76.

23 A. SUCI, "Türkiyların Milliy Tenterbiyisi", **Şincang Pedagoji Üniversitesi İlmîy Jurnili**, C. I, s.1, 1987, s.126.

* İrcı: Orta Asya Türkleri'nde geleneksel sporlar yapılırken kopuz, kıl kıyak, tanbura vb. milli çalgılarla deyişler dizeleyen halk ozanlarına verilen isimdir.

24 E.A. MASANOV, **İstoriya Etnograficeskogo Isledovoniya Kazahskogo Noradu No Teritorii**, SSSR, Alma Ata 1996, s.176.

25 D. ÖMÜRZAKOV/Y. MUSİN, **Kırgızki Noradnie İgri**, Furunze 1973, s.210.

26 a.g.e., s.211.

1810) "Vatanım Galdı" adlı şiirinde "... Yorga binip yürük bedev kuşladım"²⁷ demekle; çok iyi bir yarış atı olan arap atını (yürük bedev) yorga atla gelip geçtiğini ifade etmektedir. X. asırda yazılmış olan Manas Destanı'nda aksakallı bilgiç adam Bakay'm acele etmesi, "Boz yorgasını boyunlayıp, Ak sakalını koyunlayıp..." diye ifade edilirken, acele olmadığı da "Boz yorgasını akıtmaz, Ak sakalını yayarak..."²⁸ şeklinde yorumlanmaktadır.

Yorga atların iyi sıfatlarını bu tür unsurlarla belirtmenin yanısıra, asırlardır birçok deyiş ve atasözlerine de konu olmuştur. Türkmenler "Rahvan yürüyen ata yol, koşan ata meydan"²⁹ derler ve yine "Yorgalı ile yoldaş olma..."³⁰ demekle bu atın hızını ve dayanıklılığını vurgularlar. Kazakların "jorga" dedikleri bu at ve yürüyüşü hakkında "Yorga ata binen arkadaşına bakmaz", "Yorga at yolda yürürse koşar...", "Yorga atın iyi olursa yokuşa sür, işin iyi olursa topluma bırak", "Yorga yürüyüşüyle değerli olur, kötü insan gidişiyile kul olur", "Yorganın değeri koştuğu zaman bilinir"³¹ biçimindeki atasözlerini asırlardır söylemektedirler. Kırgızlar da konuyla ilgili "Bir günlük ömrün olsa altına yorga al", "Yorganın teri kurumaz, yaramazın yaşı kurumaz", "Yılkı iyisi yorga olur, kişi kötüsü molla olur."³² şeklinde atasözleri sarfederler. Bu ve buna benzer deyiş ve atasözlerini Başkurtlar,³³ Buryatlar, Tuvalar, Saka ve Yakut Türkleri'nde de bulabiliriz.³⁴

Türkiye'de ise, rahvan kültürü Asya Türk toplulukları kadar zengin motiflere sahip olmasa da, benzeri manaları ifade eden şu sözlere rastlanmaktadır: "Rahvan at kendin yorar"³⁵ "Rahvana binersin, gönülsüz inersin"³⁶ "Rahvana yoldaş, cahile sırdaş olma"³⁷?

Geniş anlamda rahvan ata ve biniciliğine bütün Türk topluluklarında tarihten gelen engin bir değer verildiği, biniciliğin ayrı bir lüksü ve seçkinliği olduğu, bundan dolayı atların ve binicilerin çok olumlu sıfatlarla vasıflandırıldığı görülmektedir.

Rahvan (Yorga) Atlar

Rahvan atlar çok eskiden beri Türkler'de ekonomik değeri diğer külük (yörük=binnek ve yarış atı) atlara nazaran çok yüksek olan atlardır. Misafirliğe, yayladan yaylaya,

27 GURBANALÍ (MAĞRUPÍ), **Türkmenistan İlimler Akademisinin Elyazmaları Bölümü**, Dosya No: 3,160,102'den alınmıştır.

28 BEKTENOV, a.g.e.b, aynı bölüm, s.1211.

29 Sepor KÜRENO/Muhittin GÜMÜŞ, **Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri**, Ankara 1995, s. 118.

30 A. g. e., s.145.

31 Zeyneş İSMAİL/Muhittin GÜMÜŞ, **Türkçe Açıklamalı Kazak Atasözleri**, Ankara 1995, s.404-405.

32 BEKTENOV/MUSİN, a.g.e., s.38-42; Keneş CUSUPOV, **Kırgızdar, Kırgızdın Mambası**, Bişkek 1991, s.605-606.

33 M.F. HISMATOV, **Mmen Bashkortostan**, Yuvi, Ufa 1987, s.76-78.

34 BRSMSTS,s.177-178.

35 SUCÍ,a.g.m.,s.125.

36 Hayri BAŞBUĞ, **Aşiretlerimizde At Kültürü**, TDAV Yay., İstanbul 1986, s.99.

37 İlyas TÜRKMEN, "Bizim de Atalarımız Vardı", Yeşil Afşin **Gazetesi**, 28 Ekim 1989, s3

köyden köye, kız istemelere, bir yerden diğer yere rahvana binip gitmek asaletin sembolü olarak kabul edilmiştir.³⁸

Bu yürüyüş sitiline sahip olabilmek için atın yorga ya da en azından % 50 ve üzerinde yorga cinsi taşınması gerekmektedir. Atlar çok zeki varlıklar oldukları için rahvan yürümeyi bir çok at ırkı da (Saddlebred, Working Horse, Hokkaida vb.) becerebilir. Ancak bu tür atların hiç biri, doğuştan rahvan olan atlar kadar uzun süre stilini bozmadan, yorulmadan ve aynı rahatlığı vererek yürüyemezler. Fakat, bazı Türk at ırkı da var ki (Yamut, Karabayır, Deliboş, Kuzey Sibirya=Yakut vb.) doğuştan rahvan olmadıkları halde eğitildikten sonra rahvan olurlar. Buna rağmen doğuştan rahvan olan Kırgız, Kazak ve Başkurt yorga atları gibi rahvan sitilinin hakkını mükemmel bir şekilde verdikleri bildirilmektedir.³⁹

Türkler'in tarihin her döneminde çok sayıda ve çok güzel atlar yetiştirdikleri, zaman zaman bunları itinalı bir şekilde ihraç ettikleri; ekonomik, siyasi ve özellikle de askeri alanda bu sayede güçlü oldukları bilinmektedir. Yorga ata gelince; M.Ö. 900 yıllarında Karasuk kültür çevresinde Türkler tarafından binildiği kaydedilse de⁴⁰ somut olarak ilk kez M.S. 745'te yazılmış olan Göktürk yazıtlarında rastlanmaktadır.⁴¹ Bu dönemlerden itibaren yorga atı Türkler'in sosyal yapı ve yaşayışlarının her safhasında görmekteyiz.⁴²

Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkler'in bu atları beraberinde getirdikleri bilinmektedir. EFLAKİ (1286-1360) Konya'da "Filubet Sahrası"nda çok sayıda ve çok güzel yorga atların Türkler tarafından yetiştirildiğini bildirmektedir.⁴³ Bu atın Osmanlı saray muhitinde ve imparatorluk sınır boyları, dolayısıyla da Avrupa'da yetiştirildiği görülmektedir.⁴⁴ 1856'ya kadar dünyaya at ihraç eden Türkler, bu tarihten itibaren Osmanlı devleti vasıtasıyla at ithal etmeye başlamışlardır.⁴⁵ Osmanlı-Rus, Balkan, I. Dünya ve ardından da Kurtuluş Savaşı çerçevesinde Türk atçılığı büyük darbe almış ve rahvan at da bu gerilemeden etkilenmiştir.⁴⁶ Buna rağmen Anadolu'nun bazı yörelerinde Orta Asya menşeli olan rahvan atlardan bazıları korunabilmiştir. Bugün Türkiye'de en iyi rahvan atlar Samsun'da yetişen Canik atlarıdır. Bunlar çok sert ve asabi mizaçlı olmalarına rağmen, çok zeki ve çok çeviktirler. Ortalama 132-140 cm. cidago yüksekliğindedirler. Bir de Kars-Göle'de yetişen rahvanlara rağbet fazladır.

38 TANİBEKOV, a.g.e., s.76. Söz konusu eserde 1912'de Kırgızistan'ın Oş vilayetinde çok iyi bir rahvan atın takas karşılığında 500 koyun, 40 deve, 40 normal yılki ve 40 büyükbaş hayvana denk olduğu, abartılı da olsa, net olarak bildirilmektedir.

39 ÖMÜRZAKOV/MUSİN, a.g.e., s.39-49; Ayrıca dünyada rahvan giden veya gidebileceği düşünülen atlar için bkz. Ertuğrul GÜLEÇ, Türk Rahvan Atı ve Atçılığı, yayınlanmamış araştırma, Ankara 1996, s.134-160.

40 M.A. GAFUROV, *Bashkortostan*, Gummerus Printing, Jyvasyla Finland 1995, s. 186.

41 ORKUN, a.g.e., s.176, 926.

42 E. A. MASANOV, a.g.e., s.171-179.

43 AHMED EFLAKİ, *Menakıbu'l-Arifin*, 1353, Asıl metin s.1, 93, Tercüme 190. Ayrıca bkz. Aydın TANERİ, *Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı*, Konya 1977, s.38.

44 Evliya ÇELEBİ, *Seyahatname* (1662-1682), Ankara 1968, C. VII, s.244.

45 Sadettin BATU, *Türk Atları ve At Yetiştirme Bilgisi*, Ankara 1938, s.25-28; ABİDİN, a.g.e., s.215-217.

46 DPT., VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ö:İ:K: Raporu, Geleneksel Spor Dallarının Geliştirilmesi, Ankara 1990, s.28-35.

Bunun dışında en iyi atlar Oryantal ırk da denen Türk-Arap atı karışımı rahvanlar Kastamonu'nun Daday ilçesinde yetiştirilmektedir. Son yıllarda Daday-rahvan atlarına Almanlar da ilgi göstermeye başlamışlardır.

Orta ve diğer Asya Türkleri Anadolu Türkleri gibi son birbuçuk asırdır benzeri kaderi paylaşmışlardır. Bunun için atçılık her iki bölgede gerilemiştir. Fakat, Asya bölgesinde rahvanlar Türkiye'ye nazaran daha iyi korunmuş sayılabilir. Bugün Orta Asya'da başta Kırgızistan olmak üzere Kazaklar ve Başkurtlar'da dokuz cins doğuştan yorga atlar yetiştirilmektedir. Bunlar Şaldır, Sapkın, Toypalama, Su, Koşma, Dökme, Varma, Koyun ve Yol yorgalarıdır. Bunlar arasında Su, Taypalama ve dökme yorgalar son derece tutulan, maddi ve manevi değeri yüksek olan atlardır.⁴⁷

Rahvan Yarış (Yorga Sahş)'m Tarihi Tasviri

Yaklaşık altı bin yıldır insanlık alemine birçok alanda hizmet veren at, insan emrindeki ilk işlevini, ikinci ve asıl işlevini de binit haline getirilmesiyle yüklenmiştir. Yakın tarihe kadar her toplum için önemli bir vasıta olan bu hayvana, toplumların savaş, ulaşım, taşıma vb. ortak eylemlerinde bile farklı tarzlar uygulanmıştır. Örneğin; Hitit, Mısır, İran, Grek ve Çin gibi eski medeniyetlerde at sadece veya daha ziyade çekme işlevi için arabalarda kullanılırken; Türkler'de bu ve buna benzer eylemlerin hemen hepsinde binicilik faktörü tarihin her döneminde ön planda olmuştur.⁴⁸

Atı çekme işlevinde kullanılmaktan önde ve ileri bir safha sayılan biniciliğin Türkler tarafından geliştirildiği Silinen bir gerçektir.⁴⁹ Diğer taraftan, atın araba çekmesi, atlı spor olayının başlangıç noktası olarak görünse de ikinci derecede bir durum sayılmalıdır. Binicilik sporlarında esas olan atın binek haline getirilmesidir ki, zaten Türk kültüründe rol oynayan baş aksiyon da biniciliktir.⁵⁰

Türkler'in maddi ve manevi kültür öğelerinin teşekkülünde mühim bir yer tutan at, Türk spor geleneğinin belirlenmesinde ve gelişmesinde de ana unsur olmuştur. Göçebe veya bozkır hayat tarzına uyumlu, millî irade ve niteliklere göre çok sayıda binicilik sporları meydana getiren ve bu sporları yapmaya büyük önem veren Türkler, aynı millî vasıflara haiz yorgayı asırlardır yapagelmışlerdir.

M.S. 745'te "Tengride bolmuş il itmiş Bilge Kağan" anısına dikilen yazıtın (Şine-Usu Yazıtı) güney cephesi yedinci sütunda konuyla ilgili şu cümle geçmektedir: "Basmılları ...ncı ay yirmi birde Karluklan... Yorga yarışta ordusunu orada mızrakladım." (Bamlılg ko...nçı ay Karlukıg bk..dı, Yorga Yarışta süsin anda sançdım)⁵¹ Bu metinde geçen "Yorga Yarış" sözkonusu eserin indeksinde bir coğrafi yer olarak tanıtılmıştır.⁵² Kırgızların ünlü yazarlarından ÖMÜRZAKOV ve MUSİN, burada geçen "Yorga Yarış"m bir coğrafi yer olmayıp, yorga salış sporunun ta kendisi olduğunu ifade etmişlerdir.⁵³

47 AKMATALIYEV, a.g.e., s.141-143.

48 N. G. SIMAKOV, *Obşestvenniya Unkstii Kırgızskih noradnih razvleçeniy V kontse XIX, V.*, Nauka, Bem.

49 TANİBEKOV, a.g.m., 4. Bölüm; ZELESKİ, a.g.e., s.42-46.

50 MASANOV, a.g.e., s.170-173; HIMATOV, a.g.e., s.75; SUCI, a.g.m., s.125.

51 ORKUN, a.g.e., s.176.

52 ORKUN, a.g.e., s.926

53 ÖMÜRZAKOV/MUSİN, a.g.e., s.38.

Kanaatimizce bu görüşler doğrudur. Sözkonusu cümle bir coğrafi yer adı olsa bile, ya bu yarışların sürekli yapıldığı bir yer, ya da bu yarış o dönem Türk halkının yaşayışında büyük bir yer tutmuş olmalı veya çok sevilmeli ki, bir yere adını verdirebilirdir. Her iki yorum doğru veya yanlış da olsa, o dönemde bu yarışın yapıldığına hükmedilebilir.

Kaldı ki, bu yazıttan yaklaşık bir buçuk asır sonra (995) ortaya çıkan Manas Destanı'nda da yorga yarıştan (corga salı) açıkça bahsedilmektedir.⁵⁴ Yukarıda DLT ve KB gibi temel eserlerde de bu yarışın varyanslarından bahsedilmişti. Diğer bir temel eser olan ME (1127-1144)'e gelindiğinde ise, yine açıkça bu sporun varlığı görülmektedir.⁵⁵

Selçuklu döneminde Konya yakınlarında bulunan Filubat Sahrası denilen bir alanda bu yarışın Türkler tarafından yapıldığı kaydedilir.⁵⁶

Osmanlı döneminde bu yarışın saray ve çevresinde yapıldığına dair somut kayıtlara rastlanılmamaktadır. Ancak, Haziran 1664'te elçilikle Viyana'ya gönderilen Kara Hasan Paşa'nın askerlerinin Viyana'ya girişinde yaptıkları cündilik gösterileri içerisinde rahvan at yarıştırmının da yer aldığı görülür ki, bunun nizami bir rahvan yarıştan ziyade gösteri mahiyeti taşıdığı anlaşılmaktadır.⁵⁷ Gösteri düzeyine gelmiş bir sporun o çağlarda halk arasında ve hatta saray çevresinde de nizami boyutları ile yapıldığı söylenebilir.

XVIII. ve XIX. asra gelindiğinde bu yarışların Orta Asya Türk topluluklarında yoğun bir şekilde yapıldığına dair net bilgilere ulaşılmaktadır.⁵⁸ XX. asrın başlarına gelindiğinde yine aynı coğrafyada bulunan Türk topluluklarının yorga yarışları nizami çerçevelerde ve yoğun bir şekilde yaptıkları görülür.⁵⁹

Sovyet İhtilali (1917) ile birlikte o coğrafyada yaşayan Türkler siyasi, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik buhranlar yaşarlar. Buna rağmen 1927-1937 yılları arasında diğer geleneksel sporlar ile birlikte yorga yarışa da ağırlık verdikleri görülür. 1952'den itibaren ilkin Kazak ve Kırgızlar olmak üzere bu sporu resmileştirirler. 1970'lerden itibaren bunlara Özbekler, Türkmenler, Başkurtlar ve diğer Türk toplulukları katılır.⁶⁰

Türkiye'de ise, daha önce de belirtildiği gibi, konuyla ilgili somut belgelere rastlanılmamıştır. Ancak, bugün atlı cirit sporundan daha fazla yapılmakta olan rahvan yarış, muhakkak ki yakın tarihlerde halk arasında sevilerek yapılagelmekteydi.

⁵⁴ BEKTENOV, a.g.e., 46. fasikül, 3. bölüm, s.1210.

⁵⁵ ME, s.78, kıta 124, 125 ve 126.

⁵⁶ EFLAKI, a.g.e., orijinal metin, s.1, 93.

⁵⁷ Evliya ÇELEBİ, a.g.e., C. VII, s.244.

⁵⁸ İ.G.GEORGİ, Rusya İmparatorluğunda Yaşayan Ulusların (Türkler'in) Her Yönlü Açıklaması, **Anayurt Notları**, Parça 13, SPb., 1774; B.S. BORNEVESKİY, Orta Ormanlarında Bulunan Kazak/Kaysatslar Hakkında Notlar, **Anayurt Notları**, Parça 43, SPb., 1830.

⁵⁹ E.A.ALEKTOROV, "Prazdničniye rozvlečniya i igri Kırgızov", **Orenburg Listastı**, No: 42, 1888; A.A. DİVAEV, "İgri v Proşlih u Kırgızkiy Molodgoji", **TBG**, Ak-Çar, Taşkent 1907, s.54, s.20.

⁶⁰ Ayzat İLŞATOVA, "Jorga'dın Tünen-Büküne Saltı", **Kazahıstan Ayelderi**, C. IV, s.63, Alma-Atı, Haziran 1993, s.31-32.

Günümüzde Rahvan (Yorga) Yarışlar

Batı Dünyasındaki İzleri: Türkler'e özgü bir binicilik çeşidi olan rahvan, XVII. asırlardan itibaren bazı Batı ülkelerine de geçmiştir. Osmanlılardan Batı'ya geçen bu binicilik, hiçbir zaman Batı dünyasında yarış olarak yer almamıştır. Ancak, bugünkü Batı dünyasında rahvan giden atlı araba yarışları bulunmaktadır. Özellikle İtalya, Macaristan, İspanya, Fransa, Kanada ve Amerika'da yaygın olan bu yarış, henüz Uluslararası Binicilik Federasyonu (FEİ) bünyesine girememiş, sadece Yerel Konkurlar (CN) çerçevesinde yapılmaktadır. Türk dünyasında ise bu tür yarışları sadece Türkmenler "Yumut Atı" denilen atla yapmaktadırlar.⁶¹

Ayrıca, FEİ tarafından 1993'te tam olarak programa alınan Drasage (dresaj) yarışları bulunmaktadır. Müzik eşliğinde ata bir nevi ritm yaptırılarak yapılan bu yarışta birkaç saniyelik figürle rahvan stilini görebilmek mümkündür. Dresaj'da rahvan gidişe "uzun süratli" veya "asker yürüyüşü" denilmektedir.⁶²

Türkiye'de Rahvan Yarış: Asırlardır Anadolu'nun hemen her yerinde yapılagelen rahvan yarış, bugünkü Türkiye'de Doğu'da Kars, Ağrı, Erzurum; Batı'da İzmir (Turgutlu), Balıkesir, Bursa, Denizli; Kuzey'de Artvin, Trabzon, Ordu, Zonguldak, Samsun; Güney'de Antalya'da sıkça yapılan önemli sporlardan biridir. Ülkemizde yapılan bütün rahvan yarışlarda mutlaka davul zurna vardır ve Köroğlu ritmi vurulur.

Bundan 15-20 yıl öncesine kadar özel toylar (düğün, sünnet vs.) ile genel toyların (milli ve dini bayramlar) hemen hepsinde yapılan bu spor, son yıllarda daha ziyade mahalli festivallerde yapılmaktadır. Türkiye'deki geleneksel sporların birçoğundan daha yaygın olan bu spor, henüz kulüpleşme aşamasına gelememiştir. Daha doğrusu bu ata sporuna ne özel ne de resmi kurum veya kuruluşlardan birileri kulüp kurarak sahip çıkmamıştır.

1995 yılından bu yana GSGM Geleneksel Spor Dalları Federasyonu bünyesine dahil olmuş, bu federasyon sayesinde az da olsa bir desteklenme aşamasına girmiştir. En önemlisi "Rahvan Binicilik Müsabaka Yönetmeliği" Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Bu sporun ülke düzeyinde ortak kurallar çerçevesinde yapılması, uluslararası disiplin altına alınması ve kulüpler kurulduğunda rahvan müsabakalarının düzenli bir şekilde yapılabilmesi gibi oluşumlara bir netlik getirilmiştir. Bugün Türkiye'de resmi ve özel bütün rahvan yarışlarının organizasyonu, yetki ve sorumlulukları, görevliler, teknik stil, müsabaka ve ödüller gibi usul ve esasları belirleyen hükümlerin hepsini kapsayan ilgili yönetmelik yürürlüğe girmiştir.⁶³

Orta ve Diğer Asya Türkleri'nde Rahvan Yarışlar: Günümüz Orta Asya Türk topluluklarından Özbekler, Kırgızlar, Kazaklar, Türkmenler ve bunların içerisinde yaşa-

61 A. NURAHAYEV, "Tamasanın Aksami", *Almatı Akşamı Gazetesi*, 18 Mayıs 1995, s.3

62 FEİ, Dresaj Yarışı Yönetmeliği, 1993, s.3-4. Bu yarışta 1995 yılına kadar pürüvet (daire çizme), ayak değiştirme, pasaj, sağa ve sola yanaşma, piyaf (yerinde sayma) adeta yürüyüşü ve uzun süratli (rahvan) olmak üzere yedi ayrı ritimle yarışılmıştır.

63 "Rahvan Binicilik Müsabaka Yönetmeliği", *Resmi Gazete*, 6 Haziran 1988, S: 23364, s.10-18.

yan diğer Türk toplulukları (Uygurlar, Tatarlar, Karaçaylılar, Başkurtlar vs.) yorga biniciliğine büyük önem vermektedirler. Kuzey Asya'da bulunan başta Başkurtlar olmak üzere Tuvalar, Buryatlar, Yakutlar, Kalmuklar, Tatarlar ve Gagauzlar da bu spora büyük önem vermektedirler. Kafkas coğrafyasında bulunan Azeriler, Karaçay-Çerkezler ve diğer Türk akraba toplulukları da yine yorga yarışları severek yapmaktadırlar.⁶⁴ Diğer taraftan Doğu Türkistan'da yaşayan Türkler ise yorga yarışları Batı'daki Türkler'le aynı paralel ve yoğunlukta yaparlar. Ancak, Doğu Türkistan Türkleri üzerinde son 17 yıldır artan Çin baskısı bu sporun resmi çerçevede yapılmasını engellemiştir. Dolayısıyla bu spor sadece kırsal alanlarda, bazı özel toy ve aşlarda yapılabilmektedir.⁶⁵ Türkiye'de olduğu gibi Türkiye dışı Türkler de bu sporu müzik eşliğinde yapmaktadırlar.

1952'de ilk kez SSCB Kazakistan tarafından resmileştirilen yorga yarışı⁶⁶, 1966'da SSCB Birleşmiş Spor Başkanlığı tarafından resmileştirilerek Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin tamamını kapsayan kanun olarak yürürlüğe girer. 1971'de bazı küçük değişikliklerle birlikte yeni bir yönetmelik hazırlanarak Başkurdistan, Tataristan ve Karaçay-Çerkes SSCB'si de dahil edilir.⁶⁷ En son 1993'te Kırgızistanlı uzmanlarca hazırlanan "yorga salış" tasarısı, sporu yapan diğer Türk Cumhuriyetleri'nce de imzalanarak yürürlüğe girer.⁶⁸ Bu yönetmelik halen geçerliliğini korumaktadır.

Günümüz Türk Cumhuriyetleri'nde yorga salış, 1200-10.000 m. arasında değişen mesafelerde yapılmaktadır. Yarış mesafesi uzadıkça hata oranı (yorgayı bozma=yorgadan cazdırbay) artabilmektedir. Bu hatalar eksi puan olarak müsabıkın hanesine yazılır. Hem biniciler hem de yarışan atlar dört kategoride değerlendirilir. Üçüncü, ikinci, birinci ve ustalık dereceleri vardır. Bu yarışlarda alman sonuçlara göre binici ve atı önce üçüncü derecede yarışmayı haketmelidir. Daha sonra ikinci derecede yarışabilmesi için belli mesafelerde bir yıl içinde elde ettiği dereceler dikkate alınır. Birinci dereceye gelebilmesi ise, yine bir yıl içinde katıldığı müsabakalarda elde ettiği ilk üç derecesi dikkate alınmaktadır. En üst ve önemli derece "ustalık"tır. Bir binicinin veya atın bu dereceyi elde edebilmesi için üç yıl üst üste ulus düzeyinde yapılan yarışlarda birinci gelmesi gerekir. Ya da kardeş topluluklar (Özbek, Kırgız, Kazak vs.) arasında yapılan müsabakalarda bir kez birinci olana, iki kez ikinci olana ve üç kez üçüncü olana bu ustalık derecesi verilir. Örneğin; bu cumhuriyetler arasında yapılan bir müsabakada bir Kırgız binicisi ile atı birinci olmuş ise buna "Kırgızistan yorga ustası" denilmektedir. Bir üst kategoride daha önce yarışmayı hakeden at ve binicisi bir alt kategoride kesinlikle yarışamaz. Üst dereceyi haketmeyen at ve binicisi de bir üst boyda yarışamaz. Bugün Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Başkurdistan'da kulüpleşen yorgada, müsabakalar esnasında hem takım hem de ferdi derecelerin tasnifleri yapılmaktadır. Bütün resmi yarışlarda atların cinsleri dikkate alınmazken, üç yaşını doldurmuş olma

64 HISMATOV, a.g.e, s.73

65 SARALAYEV, a.g.e., s.II.

66 BALGAMBAYEV, a.g.e., s.90

67 MUSİN ve ark., a.g.e., s.1-5

68 SARALAYEV, a.g.e., s.3-5. Bu yönetmelik geçerliliğini halen korumaktadır. Yönetmelik bir kitapçık halinde Rusça ve sporu yapan toplulukların dilinde bastırılarak dağıtılmıştır.

şartı aranmaktadır. Müsabakalar düz bir alan veya hipodromlarda yapılır. Atların yol alış istikametleri saatin tersi yönündedir.⁶⁹

Bütün Türk Cumhuriyetleri'nde sevilerek yapılan yorga salısın en yaygın olarak yapıldığı ülke Kırgızistan'dır. SSCB döneminde Eylül ayında yapılan 1917 İhtilali kutlama merasimlerinde her yıl Kırgızistan'dan 20 adet rahvan binici çağrılarak gösteri yaptırılırdı. Bu gösteriler 1927'den 1989'a kadar devam etmiştir.⁷⁰

Sonuç

Türkler'e özgü tarihi belgelerin çözülmeye başladığı ilk günlerden itibaren göze çarpan "yorga salış" m spor olarak yapıldığına dair somut izlere M.S. 745'te rastlanmaktadır. Bundan sonraki yıllara ait temel eserlerin hemen hepsinde de bu spordan bahsedilmekte olduğu görülür.

Atın ve Türkün ana vatanı olarak bilinen Orta Asya, bu sporun ilk olarak doğduğu ve geliştiği coğrafya olarak ortaya çıkar. Orta ve diğer Asya Türk topluluklarının tamamının yapmış ve yapmakta olduğu "yorga salış", Türk spor tarihinde ayrı bir yere sahip olmuştur. Çünkü, atın Türk kültüründeki mutluluk verici fonksiyonu adeta yorga at üzerinde yoğunlaşmış ve bu ata sahip olmak, buna binerek bir yerden başka bir yere gitmek, bununla yarışıp ödüller alarak kabile ya da boyun şerefini yükseltmek şeklindeki rolleriyle bir seçkinlik ve asalet gösterisi haline gelmiştir.

Yorga atın dayanıklılığı, binicisini sarsmadan yürüyüşü, bu yürüyüşün koşu stili kadar hızlı oluşu, deyişler ile atasözlerine konu olmuş ve Türk edebiyatında bu özelliğiyle yer almıştır.

Bir atın yorga gidebilmesi için; ya doğuştan yorga olması ya da en azından %50 yorga kanı taşıması gerekmektedir Asya'da doğuştan yorga olan dokuz at cinsine rastlanırken, bu sayı Türkiye'de bir cinsle sınırlıdır.

Asya'dan Anadolu'ya gelen Türklerin yeniçağa kadar bu yürüyüş stiline "yorga" dedikleri anlaşılmış, daha sonraları ise Farsça ve Arapça unsurların Türk diline girişiyle "rahvan" adıyla anılmaya başlamıştır. Asya'da genel adlandırma ile "yorga salış" daha yoğun olarak yapılırken Anadolu'da bu yoğunluk oldukça azdır. Ancak, rahvan yarış Anadolu'da diğer geleneksel spor dalları içinde belirli bir öneme sahip olarak mütevazı bir şekilde yapılmaya devam edilmektedir.

Diğer yandan Asya'da yapılan yarışlarla Türkiye'de yapılanlar arasında milli tarz ve nitelik, müsabaka kuralları bakımından bir paralellik görülmektedir. Ancak Asya'da yapılan sporda atların daha dayanıklı olduğundan olsa gerek mesafeler Türkiye'ye göre daha uzundur.

Rahvan biniciliğinin ulusal boyutta gelişmesini sağlamak ve uluslararası boyutlara taşımak için konkur biniciliğinin müsabaka yönetmeliği de dikkate alınarak resmi bir yönetmelik hazırlanmıştır. Orta ASsya'da çok daha önce hazırlanan bu yönetmelik ülkemizde 6 Haziran 1998'de yürürlüğe girmiştir. Yine, Asya'da kulüpler düzeyinde yapılan bu spor Türkiye'de henüz kulüpleşme aşamasına gelememiştir.

Bu sporun diğer uluslarca da yapıldığına dair belirtilere rastlanamamakla beraber, bazı ulusların atlı araba yarışlarını bu stille yapıldığı ve uluslararası bir binicilik sporu olan dresajda da bir-iki saniyelik figürün bu stille olduğu görülmüştür.

⁶⁹ MUSİN ve ark., a.g.e., s.19-21.

⁷⁰ BRSMSTS,S.13.

KAYNAKLAR

- AHMED EFLAKÎ, *Menakubu'l-Arifin*, 1353
- AKMATALIYEV, A., *Baba Saltı-Ene Adedi*, Balasagm, Bişkek 1993
- ALEKTOROV, E.A., "Prazdničnıye rozvlečniya i igri Kirgızov", *Orenburg Listansti*, No: 42, 1888
- ANARKULOV, H., *Kirgızdın el Oyundan*, Bişkek, 1991.
- BALGAMBAYEV, M., *Kazaktın ulttk Sport Türleri*, Kaynar 1985.
- BAŞBUĞ, Hayri, *Aşiretlelerimizde At Kültürü*, TDAV Yay., İstanbul 1986.
- BATU, Sadettin, *Türk Atları ve At Yetiştirme Bilgisi*, Ankara 1938.
- BEKTENOV, Ziyaş/MUSIN, Yunus, *Kirgızdın Eldik Oyundan*, Furunze 1978.
- BEKTENOV, Ziyaş, Manas Destanının Kara Söz ile Yazılmış Kısmı, Kirgızistan ilimler Akademisinin Elyazması Bölümünden alınmıştır. 46. faskül, 3. bölüm.
- BİRLEŞMİŞ RUSYA SİBİRYASININ MİLLÎ SPOR TÜRLERİNİN SINIFLANDIRILMASI (BRSMSTKS.)** Moskova 1988.
- BORNOVESKİY, B.S., Orta Ormanlarında Bulunan Kazak/Kaysatlar Hakkında Notlara, *Anayurt Notları*, Parça 43, SPb., 1830.
- CAFEROĞLU, Ahmet, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 1993.
- CUSUPOV, Keneş, *Kirgızdar, Kirgızdan Mambası*, Bişkek 1991.
- ÇAY, M. Abdulhaluk Türk Eggenekon Bayramı Nevruz, Ankara 1988.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1996.
- DİVAEV, A.A., "İgra v Proşlih u Kirgızkiy Molodgoji", *TBG*, Ak-Çar, Taşkent 1907.
- DPT., VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ö.İ.K: Raporu, Geleneksel Spor Dallarının Geliştirilmesi, Ankara 1990.
- EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahatname* (1662-1982), Ankara 1986.
- EZ-ZEMAŞERİ EL-HVARİZMÎ, *Mukaddimetü'l-Edeb* (ME), Çev. Nuri Yüce, AKDITYK, TDK, Ankara 1993.
- FEI, Dresaj Yansı Yönetmeliği, 1993.
- GAFUROV, M.A., *Bashkortostan*, Gummerus Printing, Jyvasyla Finland 1995.
- GELİBOLULU MUSTAFA ALİ, *CamiVi- Buhur Mecali-i Sur*, TTK, Ankara 1996.
- GEORGI, I.G., Rusya İmparatorluğunda Yaşayan ulusların (Türklerin) Her Yönlü Açıklaması, *Anayurt Notları*, Parça 13, SPb., 1774.
- GURBANALİ (MAĞRUPİ), Türkmenistan İlimler Akademisini Elyazmaları Bölümü, Dosya No: 3, 160, 102'den alınmıştır.
- GÜLEÇ, Ertuğrul, *Türk Rahvan Atı ve Atçılığı*, yayınlanmamış araştırma, Ankara 1996.
- HİSMATOV, M.F., *Minen Bashkortostan*, Yuvi, Ufa 1987.
- İLŞATOVA, Ayzat, "Jorga'dm Tünen-Büküne Saltı", *Kazakhstan Ayelderi*, C.IV, S.63, Alma-Atı, Haziran 1993.
- İSMAIL, Zeyneş/GÜMÜŞ, Muhtittin, *Türkçe Açıklamalı Kazak Atasözleri*, Ankara 1995.
- KALİYEV, C./ORAZAYEV, M./SIMAYILOVA, M., *Kazak Halkının Salf-Destürleri*, Rayan, Alma-Atı, 1979.
- KAMUS-I TÜRKİ**, Tercüman Gazetesi Kültür Hizmeti, İstanbul 1986.
- KARŞILAŞTIRMALI TÜRK LEHÇELERİ SÖZLÜĞÜ** (KTLS), (Kılavuz Kitap) I, Kültür Bakanlığı Yayınlan/1371, Ankara 1991.
- KAŞGARLİ MAHMUT, *Divanu Lügat-it Türk*, Çev. B. Atalay, TDK, Ankara 1985.
- KAYA, Cevat, *Uygurca Altun Yaruk*, AKDITYK, TDK, Ankara 1994.
- KAZAK TİLİNİN SÖZDİKİ**, SSCB, Alma-Aü 1989.
- KILIÇOV, Durdu, "Maryamın Habarlan", *Türkmenistan Ayalları*, Oct. 15,1995, s.46.
- KÜRENOV, Sepor/GÜMÜŞ, Muhtittin, *Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri*, Ankara 1995.
- MASANOV, E.A., *Istoriya Etnograficeskogo Isledovoniy Kazahskogo Noradu No Teritorii, SSSR*, Alma Ata, 1996.
- MUSİN, Y./AMANKULOV, Z./EFİMOVİÇ, F./BAYMAN, F./SADIKOV, A., *Kirgızskiye Natsionalniye Vidi Sporta* (Pravila Sorevnovaniy, Zportivna ya Klassifivatsiya), Mektep Basması, Furunze, 1976.
- NECİP, Emir Necipoviç, *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Çev. tkilil KURBAN, AKDITYK, TDKY, Ankara 1995.
- NURAHAYEV, A., "Tamasanın Aksamı", *Almatı Akşamı Gazatası*, 18 Mayıs 1995.
- ORKUN, H. Namik, *Eski Türk Yazıtları*, TDKY, Ankara 1987.
- ÖMÜRZAKOV, D./MUSIN, Y., *Kirgızki Noradnie İgri*, Furunze 1973.
- PROHLE, W., *Karaçay Lehçesi Sözlüğü*, Çev. K. Aytaç, Ankara 1991.
- "Rahvan Binicilik Müsabaka Yönetmeliği", *Resmi Gazete*, 6 Haziran 1988, S: 23364.
- SARALAYEV, Marat, *Kirgız Uluttuk Sportunun Türibrü*, Oş 1993.
- SIMAKOV, N.G., *Obşestvenniya Funkstii Kirgızskih noradnih razvleçeniy V kontse XIX V.*, Nauka, Bern, Leningrad 1984.
- SUCİ, A., "Türkiyların Milliy Tenterbiyisi", *Şincang Pedegoji Üniversitesi İlimiy Jurnili*, C. I, S.1, 1987.
- TANERİ, Aydın, *Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı*, Konya 1977.
- TANİBEKOV, Aktan, "Kirgızdın Eldik Oyundan", Kirgızistan İlimdar Akademiyası, El Yazmalar Bölümünden alınmıştır, 27. faskül, 4. Bölüm.
- TOKTORBAYEV, Safi, *Üspürüm Oyundan*, Bişkek 1991.
- TÜRKMEN, İlyas, "Bizim de Atalarımız Vardı", *Yeşil Afşin Gazetesi*, 28 Ekim 1989.
- YUDAHİN, K.K., *Kirgız Sözlüğü*, Çev. Abdullah TAYMAS, AKDITYK, TDKY, Ankara 1994.
- YUSUF HAS HACIP, *Kutadgu Bilig*, (KB), Çev. R.R. Arat, TDK, Ankara 1979.
- ZELESKİ, B., *Jizn v Kazahskih Stepyah*, Alma-Ata 1991.

**GENÇLİK ve SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN
BAZI ÇALIŞMA ALANLARINDA YETKİLİ OLMASI GEREKEN
YÖNETSEL BİRİMLERİN YÖNETİM KADEMELERİNCE BELİRLENMESİ**

İ. Fatih YENEL *
A. Faik İMAMOĞLU **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, yetki devrinin, Türk Spor Örgütünün hangi yönetim kademelerinde uygulanması gerektiğine ilişkin yöneticilerin görüşlerini tespit etmektir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket uygulanan yönetici sayısı toplam 226'dır. Geri dönen anketlerin sayısı ise U4'ü taşra ve 83'ü merkez olmak üzere 197'dir (% 87.16).

Veriler frekans ve yüzde dağılımları ile açıklanmış, ayrıca Türk Spor Örgütünün bazı çalışma alanlarında yetkili olması istenen yönetim kademeleri konusunda yönetici görev gruplarının görüşleri arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Karşılaştırmada X2 istatistiği kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, Türk Spor Örgütünde görev yapan yöneticiler sözkonusu faaliyet alanlarında genellikle merkez örgütünün yetkili olmamı istemektedirler. Buna göre, Türk Spor Örgütünde merkez yetki bir yönetim anlayışının egemenliğinden söz etmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Yetki, Yetki Devri, Spor Örgütü.

**ASSESSING THE ADMINISTRATIVE UNITS WHICH MUST HAVE
AUTHORITY BY ADMINISTRATIVE LEVELS IN SOME WORKING
AREA OF GENERAL DIRECTORATE OF YOUTH AND SPORT**

ABSTRACT

The purpose of this study was to assess the opinions of administrators related to application of authority transfer that which administration level of Turkish Sport Organization must be applied.

In this study questionnaire was used to collect data. The number of administrators who completed the questionnaire was 226 (114 of them from provinces, 83 of them from center). Data was analysed by using frequency distribution and percentage. In addition to compare the opinion of groups X2 test was used.

According to results of this study administrators who work in Turkish Sport organization, generally want that center organization must have the authority in the mentioned field of activity.

Key Words: Authority, Authority Transfer, Sport Organizations.

GİRİŞ

Örgütlerde idari ünitelerin büyümesi yönetime daha kompleks bir mahiyet kazandırmakta ve bunun doğal bir sonucu olarak çeşitli faaliyetlerin yürütülmesinde ortaya çıkan güçlükleri gidermek üzere yöneticilerin mevcut yetkilerinden bir kısmını veya tamamını astlarına devretme gereği doğmaktadır. Bir örgütte görev verilen asta aynı zamanda o görevi yapabilecek yetki de devredilirse yöneticiler hem kendileri için daha fazla zaman kazanabilirler hem de astlarına daha verimli çalışabilecekleri bir ortam hazırlamış olurlar.

* Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü /Ankara.

** Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, /Ankara.

Örgütlenme açısından yetki, yöneticilerin bir şeyin yapılması karşısında örgütsel amaçlara ulaşmada kendi astına ricada bulunmak veya astının o işi yapmasını istemek hakkı şeklinde tanımlanırken, yetki devri ise, bir yöneticinin kendi işini yapması hususunda astına yetki vermesi olarak ele alınmaktadır⁹. Basit olarak ifade etmek gerekirse, yetki devri, birine belirli şeyleri yapma müsadese vermektir¹². Başka bir deyişle, yetki devri, görevlerin yerine getirilmesi için yetkinin bir yönetici veya örgütsel birimden bir diğerine verilmesi, aktarılması, eriştirilmesi anlamını taşır⁷.

Yönetimsel işlemlerde yetki devrinde bulunan ve bu ilkeyi örgütün en küçük kademelelerinde bile uygulayan yöneticiler kendilerini rutin, sıradan işlerden kurtararak örgütlerinin gelişmelerine yönelik stratejiler geliştirmeye yöneleceklerdir. Çünkü, pek çok yönetici, asıl görevlerinin örgütle ilgili yeni stratejiler geliştirmek, kararlar almak ve bunları uygulamak olmasına rağmen günlük işlerle uğraşmaktan söz konusu asıl görevlerini yeterince yerine getirememektedirler. Bu tür yöneticiler, çalışma ortamında işlerin çok yoğun olduğunu, yeterli zamanlarının bulunmadığını sürekli dile getirirler. Oysa yöneticiler atlarını gerekli her konuda yetkili kılmak suretiyle işlerini daha planlı ve etkin bir şekilde yürütebilirler. Yöneticiler, üstlenmiş oldukları yetkilerin bir kısmını veya tamamını astlarına devretmeleriyle birlikte asıl faaliyet alanları ile ilgili çalışmalarını yapabilecek zamanı bulmalarının yanısıra rutin işlerden kurtulma fırsatı yakaladıkları gibi yetki verdikleri astlarının da, motive olmalarından dolayı, etkin çalışmalarını sağlarlar. Kendilerine yetki verildiğini gören astlar da daha istekli, daha verimli çalışmaya yöneltmiş olurlar, bir işi yapma, problemleri çözme ihtiyaçları giderilmiş olur¹³.

Kuşkusuz yetki devrinin başarılı olması için yetki devredilecek astların yöneticiler tarafından iyi tanınması gerekir. Yöneticilerin astlarını iyi tanıması, bunlar arasından yetki devredeceği kişileri seçmedeki başarısını artıracak, böylece yetki devretmeyle ilgili tereddütleri azalacaktır. Yetki devredilmiş elemanlar da, hem kendileri hem de örgütleri için fayda sağlayacaklardır¹⁴. Burada, yetki devredilecek kişilerin iyi tanınması kadar, görevlerin de ayrıntılı bir şekilde tanımlanması ve bununla ilgili yetkilerin sınırlarının belirlenmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Yetki devri, yönetim faaliyetlerinin etkin ve verimli olmasında anahtar işlemlerden biridir. Çünkü, örgütte yapılacak işler ve görevler, bunları yerine getirecek kişilerin kapasitelerini aştığı an yetki devri gerekmektedir.

Ne var ki, yetki devrinin gerekliliği ve önemi açıkça bilinmesine rağmen, uygulamada yöneticilerin yetki devrinden kaçındıkları görülür. Gerçekten de, yöneticiler için, yeterli derecede yetki devrine karşı doğal beşeri bir eğilim vardır; bir yönetici, yetkiyi devrettiği astlarının bu yetkiye dayanarak istenilmeyen şeyler yapabileceklerinden ve bu durumdan da kendisinin sorumlu olabileceğinden korkar; sonuç olarak yöneticiler mümkün olduğu kadar az yetki devrederler; bazen de devredilen yetki, astın kendisine verilen görevleri istenilen şekilde yapabilmesi için yeterli olmayabilir⁹. Yöneticilerin yetkilerini niçin devretmediklerinin pek çok sebebi daha olabilir¹⁰:

"Örgüt içinde, yöneticiyi güçlü kılabilecek başka bir şey olmadığı için devretmeyebilir, yönetici yetkiyi devrettiğinde lüzumsuzlaşabileceğinden korkabilir... Astlarını tanımadığı ya da potansiyellerinden habersiz olduğu için devretmeyebilir. Organizasyon içinde, yetkinin devredilmesinden kaynaklanan sorunlar çıkmasını ve sorun çıktığını da, sorunu çözen

adam olmak istediği için yetkiyi devretmeyebilir... Yönetici, yetkiyi ele geçirmeleri halinde daha iyi bir performans sergileyerek başarılı olabilecekleri korkusuyla da yetkiyi devretmekten kaçabilir... Kendisinin herşeyi en iyi bildiğini, her şeyi kendisinin yapabileceğini düşünerek yetkiyi devretmekten kaçınabilir. Örgütsel yapı ya da üst yönetim buna izin vermediği için yetkiyi devretmeyebilir..."

Bu sebepleri çoğaltmak mümkündür.

Yetkinin tek elde veya merkezde toplanmasının ise birçok sakıncası söz konusudur¹⁰.

"Eğer çok yetkili bir yönetici ve sorumlulukları fazla ama yetkileri olmayan bir grup çalışan varsa, bunların bazıları, yetkiliyle daha iyi ilişki kurabilmek için yetkilinin kararlarını över, yetkiliden farklı düşünenleri yererler. Yetkili, bir süre sonra, kendisini ve kararlarını beğenen bu kişileri kendisine daha yakın hissetmeye başlar."

Yetkinin tek elde toplanmasının bir diğer sakıncası da bu yetkiyi kullanmadaki keyfiliğidir. Sözelimi, yetkisi sorumluluğundan fazla olan bir yönetici, yetkisini gelişigüzel kaprisli veya diğerlerinin üzerinde yapabileceği etki bakımından yeteri kadar düşünülmezsizin kullanabilir⁹. Doğal olarak, sorumluluğun yetkiden daha fazla olduğu durumlarda da sorun çıkacaktır. Böyle bir durumda, bir kimse, değiştiremeyeceği ve kontrol edemeyeceği birçok şeyden sorumlu tutulacaktır⁹. O halde, yetki sorumlulukla denk olmalıdır. Bu prensip bir yandan, bir kimsenin kendi muhakemesine göre müsaade edilmeyen bir işin sonuçlarından sorumlu tutulmasının doğru olmayacağını, öte yandan eğer bir kimseye yeteri kadar hareket serbestliği verilmiş ise, bu müsaadenin isabetli şekilde kullanılmasından sorumlu tutulması gerektiğini kabul eder¹.

Yetki devrinin önündeki engellerden biri de, merkezîyetçi yapı ve otoriter bir ortamın egemen olduğu yönetim düzenidir.

Merkezîyetçilik, en genel anlamda, yetkilerin, özellikle karar yetkisinin, üst kademelerde toplanması olarak ifade edilebilir. Başka bir deyişle, karar verme yetkisi örgütün en tepesinde yer alıyorsa merkezîleşmiş, daha alt kademelere inmişse yayılmış (merkezîleşmemiş) demektir¹⁴.

Örgütlerde özellikle karar verme yetkisi konumunda temel problemlerden biri ne kadar merkezleşmek veya merkezleşmemektir. Bir başka deyişle, karar verme yetkisinin ne kadar üst kademe yöneticilere ne kadar alt kademe yöneticilere bırakılacaktır⁸. O halde karar verme yetkisi ve bu kararların nasıl verileceği hususuyla ilgili sorular, örgütsel yapının merkezîleşme boyutunu ilgilendirmektedir.

Karar alma yetkisinin en üst makamlarda toplanması rutin, küçük ve sıradan işlerde dahi kararların üst kademelerin onayı ile yürürlüğe konulmasına sebebiyet vermekte, böylece yönetim faaliyetleri işlerlik kazanamamaktadır. Karar verme yetkisinin merkezde toplanması durumunda astlar, çoğunlukla kendi şubelerinde bile en ufak değişiklik yapmaktan kaçınmakta ve üstlerinin onayını almakta ısrar etmektedirler¹⁵.

Kısaca ifade etmek gerekirse, merkezîleşme, bir örgütün içinde yetkinin, gücün dağılma şeklidir. Karar verme yerleri ne kadar az olursa o örgütte merkezîleşme o kadar çok olmaktadır¹⁴. Merkezîleşme çoğaldıkça aynı oranda formalitelerin de artma ihtimali ortaya çıkmaktadır.

Konuya ülkemiz açısından bakıldığında Türk kamu yönetiminde de Tanzimattan buyana en önemli sorunun yönetimde merkezîyetçilik olduğu⁷ söylenmektedir. Kuşkusuz mer-

keziyetçi yapının varlığı sadece yönetimin yavaş işlemlerini değil, aynı zamanda yöneticilerin de yetki devrinde tutucu davranmalarına sebebiyet vermektedir. Türkiye'de yöneticiler yetki devrini etkinliği artırıcı bir araç olarak görmedikleri gibi yetiştikleri otoriter ortamda yetki devri ile ilgili uygulamalara fazla tanık olmamakta, dolayısıyla bunun karşısında direnme eğilimi göstermektedir; tipik tepkisi ise astların yetersiz olduğu ve devredilen yetkiyi kullanmada güvene layık olmadıkları şeklindedir¹⁴.

Öte yandan, merkezi yönetimin taşra kuruluşları da fazla yetkili olmadığı için, yerel sorunların çözümü bütünüyle başkentteki bakanlıklara ve diğer kamu kurumlarına aktarılmaktadır. Bununla birlikte birçok kuruluşta bürokrasiyi artıran ve verimin düşmesine neden olan bir hayli sorun da bulunmaktadır¹⁵.

Kısaca Türk kamu yönetimine hakim merkezi yönetim anlayışı kırtasiyeciliği artırmakta, işlemlerin uzamasını sağlamakta ve yönetimde verimsizliğin temel kaynağını oluşturmaktadır¹⁶.

Hiç kuşkusuz bugün Türkiye'de spor hizmet ve faaliyetlerini sevk ve idare eden Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde (G.S.G.M), Türk kamu yönetiminin bir parçası olarak, yukarıda zikredildiği gibi, merkezi yönetim anlayışından etkilenmekte ve doğal olarak söz konusu olumsuzlukları yaşamaktadır. Gerçekten de spordan sorumlu bir devlet bakanlığına bağlı bir genel müdürlük (Daire Başkanlıkları, Spor Federasyonları gibi birimleri kapsayan merkezi yapı) ve buna bağlı Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri ile İlçe Müdürlüklerinden oluşan spor örgütünde zaman, personel ve para israfının yanısıra iletişim güçlükleri, yetki ve sorumlulukların açıkça belli olmaması gibi sorunlar mevcuttur.

Denilebilir ki, Türk Spor örgütüne egemen merkeziyetçi yapı sebebiyle yetkiler üst yönetim kademelerinde toplanmakta ve bunun bir sonucu olarak da spor hizmet ve faaliyetlerinin yürütülmesinde çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu cümleden hareketle eldeki çalışmada, Türk Spor örgütünde görev yapan yöneticilerin görüşleri ışığında, söz konusu örgütün bazı görev alanları bakımından hangi yönetim kademelerinin yetkili olması gerektiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, örgütlerin etkin ve verimli çalışmaları bakımından yetkilerin devredilmesi gereğinden hareketle Türk spor örgütündeki bazı çalışma alanlarında hangi yönetim kademelerinin yetkili olması gerektiğine ilişkin yöneticilerin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle araştırma, tarama niteliğindedir.

Araştırmada şu çalışma alanları üzerinde durulmuştur:

- Genel politikaların tespiti,
- Sportif faaliyetlerin programlanması ve uygulanması,
- Boş zamanların değerlendirilmesi,
- Spor eğitim faaliyetlerinin denetlenmesi,
- Tesis politikası,
- Spor tesislerinde hizmetlerin yürütülmesi ve faaliyet programlarının hazırlanması,
- Sporcu eğitim merkezlerinin kurulması,
- Sporcuların ödüllendirilmeleri ve cezalandırılmaları.

Yukardaki konularda yetkilerin hangi yönetim kademelerinde olması gerektiğini belir-

lemek üzere yöneticilerin görüşlerine başvurulmuş ve bunun için bir anket geliştirilmiştir.

Araştırmanın çalışma evrenini Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü merkez ve taşra örgütünde görev yapan üst ve orta düzey yöneticiler oluşturmaktadır. Anket gönderilen yöneticilerin sayısı 226'dır. Değerlendirmeye tabi tutulan anket sayısı ise 114'ü taşra ve 83'ü merkez örgütünden olmak üzere toplam 197'dir (% 87.16).

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Anket geliştirilmeden önce alanın uzmanları ile görüşülmüş, onların görüş ve önerileri dikkate alınmıştır. Bu şekliyle anketler 30 kişilik bir ön yönetici grubu üzerinde uygulanmış, buna göre yeniden gözden geçirilerek son şekil verilmiştir.

Anket iki bölümden oluşmuştur. İlk bölümde yöneticilerin genel niteliklerine yönelik sorular, ikinci bölümde ise GSGM merkez ve taşra örgütünde görev yapan yöneticilerin yukarıda belirtilen konularda hangi yönetim kademelerinin yetkili olması gerektiğine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik sorular yer almıştır.

Verilerin çözümlenmelerinde frekans ve yüzde dağılımı gibi basit istatistik teknikler kullanılmıştır. Ayrıca, bazı konularda yetkili olması istenen yönetim kademelerine ilişkin olarak yönetici görev gruplarının görüşleri arasındaki farklar X2 ile tespit edilmeye çalışılmıştır. X2 çözümlenmesinin istatistiki anlamda kabulü için. 05 düzeyi benimsenmiştir.

BULGULAR

Yöneticilerin Genel Nitelikleri

Yöneticilerin % 48.98'i 41-50 yaş, % 27.04'ü 31-40 yaş, % 18.88'i, 51-60 yaş, % 2.55'i 21-30 ve yine % 2.55'i 61 ve üstü yaş grubundandır. Elde edilen verilere göre, yöneticilerin büyük bir çoğunluğu (% 95.43'ü) üniversite veya yüksekokul diplomasına sahiptir. Geriye kalan % 4.57'lik bölümü ise lise veya dengi bir okul mezundur. Üniversite veya yüksekokul diplomasına sahip olanlardan % 7.61'i spor akademisi, % 21.83'ü ise beden eğitimi ve spor bölümü veya yüksekokulunu bitirmişlerdir. Başka bir deyişle, üniversite veya yüksekokul diplomasına sahip olanların % 65.99'u beden eğitimi ve sporla ilgisi olmayan bir yükseköğrenim kurumundan mezundurlar.

Yöneticilerin meslekteki kıdem durumuna bakıldığında, % 30.96'sının 16-20 yıl, % 36.04'ünün ise 21-25 yıl arasında bir kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Geriye kalanlardan 26 yıldan çok kıdeme sahip olanların oranı % 12.69, 0-5 yıl arası % 1.52, 6-10 yıl arası % 7.11, 11-15 yıl arası ise % 11.68'dir.

Yöneticilerin halen yapmakta oldukları görevdeki hizmet sürelerine göre dağılımı da şu şekildedir: 2 yıl ve daha az % 15.74, 3-5 yıl % 28.93, 6-8 yıl % 16.75, 9-11 yıl % 15.74 ve 12 yıl ve daha fazla % 22.84.

Yöneticilere yönetim konusunda uzmanlık eğitimi "seminer" veya "kurs"a katılma konusunda yöneltilen sorulara verilen cevaplara göre, "uzmanlık eğitimi" almadım diyenlerin oranı bir hayli yüksektir (% 95.38). Yöneticilerin sadece % 4.62'sinin yüksek lisans eğitimi aldıkları tespit edilmiştir. Bir seminer veya kursa hiç katılmadığını belirten yöneticilerin oranı ise % 28.93'tür. Sözkonusu seminer veya kurslara yöneticilerin % 20.30'unun 1 defa, % 16.75'inin 2 defa, % 14.72'sinin üç defa ve % 19.29'unun da dört defa katıldıkları belirlenmiştir.

Yöneticilerin, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Bazı Çalışma Alanlarında Yetkili Olması Gereken Yönetim Kademelerine İlişkin Görüşleri

Genel Politikaların Tespiti

Yöneticilere Türk sporunda genel politikaların tespit edilmesi ve planlanması konusunda birinci derecede yetkili olması gereken yönetim kademesinin hangisi olduğu sorulduğunda (Tablo 1); cevaplayıcıların % 79.90'nın Genel Müdürlük Merkez Örgütünün, % 11.34'nün federasyonların, % 6.70'nin ise İl Müdürlüklerinin birinci derecede yetkili olmasını istedikleri görülmüştür. Tabloya göre federasyon genel sekreterlerinin çoğunluğunun (% 78.79) genel politikaların belirlenmesi ve planlanmasında merkez örgütünün yetkili olmasını istemeleri dikkat çekmektedir.

Genel politikaların tespiti açısından yetkili olması istenen yönetim kademesi konusunda yönetici görev gruplarının görüşleri arasında yapılan istatistik değerlendirmeye göre önemli bir fark bulunamamıştır.

Tablo 1: Türk Sporunda Genel Politikaların Tespit Edilmesi ve Planlanması Konusunda Birinci Derecede Yetkili Olması İstenen Yönetim Kademeleri

Yön. Kad. Gör.Grb.	Genel Müdürlük Mrkz. Ö.	Fed.	İlMüd.	İlçe Müd.	Diğer	Toplam
Genel Müdür Yrd. Daire ve Kurul Bşk.	11 %91.67	- %	- %	-	1 833	12
Genel Müdürlük Şube Müdürleri	31 % 83.78	6 % 1622	- %	-	- %	37
Federasyon Genel Sekreterleri	26 % 78.79	6 % 18.18	1 %3.03	- %	- 1%	33
Gençlik ve Spor İl Müdürleri	43 %8L13	3 %5.6	6 %1132	-	1 189	53
Gençlik ve Spor İl Şube Müdürleri	44 % 74.58	7 % 11.86	6 % 10.17,	- %	2 3.38	59
Toplam	155 % 79.90	22 % H 3 4	13 %6.70-	-	4 2.0	194 100.00

CHI-SQUARE 17.337 P<0.05

X² = 26.296

SD = 16

Sportif Faaliyetlerin Programlanması ve Uygulanması

Yöneticilerin, sportif faaliyetlerin programlanması ve uygulanması açısından hangi yönetim kademesinin birinci derecede yetkili olması gerektiğine ilişkin görüşleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Sportif Faaliyetlerin Programlanması ve Uygulanması Açısından Yetkili Olması İstenen Yönetim Kademesi

Yönetim Kademeleri	Sportif Faaliyetlerin Programlanması		Sportif Faaliyetlerin Uygulanması	
	f	%	f	%
Genel Müdürlük Merkez Örgütü	60	30.61	40	20.41
Federasyonlar	107	54.59	60	35.20
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	28	14.29	83	42.35
Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğü	-	-	2	1.02
Diğer	1	0.51	2	1.02
Toplam	196	100.00	196	100.00

Tablodaki verilere göre, sportif faaliyetlerin programlanmasında birinci derecede yetkili olması istenen kademe Federasyonlardır. (% 54.59) Genel Müdürlük Merkez örgütünün yetki almasını isteyen yöneticilerin oranı % 30.61, Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinin yetkili olmamı isteyenlerin oranı ise % 14.29'dur.

Aynı tablo üzerinde gösterilen yöneticilerin sportif faaliyetlerin uygulanmasında yetkili olmasını istedikleri yönetim kademelerine ilişkin görüşlerinde ise biraz farklılaşma söz konusudur. Buna göre, yöneticilerin çoğu, % 42.35'i, Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinin yetkili olmasını isterken, % 35.20'si Federasyonların, % 20.41'i ise Merkez Örgütünü yetkili görmek istemektedirler.

Boş Zamanlarının Değerlendirilmesi

Yöneticilerin, vatandaşların ve gençliğin boş zamanlarının değerlendirilmesine ilişkin sportif hizmetlerinin yürütülmesinde birinci derecede yetkili olmasını istedikleri yönetim kademeleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Boş Zamanların Değerlendirilmesinde Yetkili Olması İstenen Yönetim Kademesi

Yönetim Kademeleri	f	%
Genel Müd. Merkez Örgütü	54	27.98
Federasyonlar	16	8.29
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	116	60.10
Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğü	5	2.59
Diğer	2	1.04
Toplam	193	100.00

Tablodan da izlenebileceği gibi, yöneticilerin çoğu, % 60.10'u Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinin yetkili olmasını isterken, bunu % 27.98'lik bir oranla merkez örgütü takip etmektedir. Federasyonların yetkili olmasını isteyenlerin oranı ise 8.29'dur.

Spor Eğitim Faaliyetlerinin Denetlenmesi

Spor eğitim faaliyetlerinin denetlenmesi konusunda yöneticilerin yetkili olmalarını istedikleri yönetim kademelerine ilişkin veriler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Yöneticilerin, Spor Eğitim Faaliyetlerinin Denetlenmesinde Hangi Yönetim Kademesinin Yetkili Olması Gerektiğine İlişkin Görüşleri

Yönetim Kademeleri Görev Grupları	Genel Müdürlük Merkez Örgütü	Federasyon	İl Müd.	İlçe Müd.	Spor kontrol lerleri	Diğer	Top.
Genel Müdür Yrd. Daire ve Kurul Bşk.	4 %33.33	3 % 25.00	3 % 25.00	%	2 %16.67	%	12
Genel Müdürlük Şube Müdürleri	14 % 31.84	10 % 27.03	8 %21.62	%	5 %13.51	%	37
Federasyon Genel Sekreterleri	13 % 38.24	6 % 17.65	8 % 25.53	%	7 % 20.59	%	34
Gençlik ve Spor İl Müdürleri	17 % 82.08	7 % 13.21	21 % 39.62	%	7 % 13.21	1 % 1.89	53
Gençlik ve Spor İl Şube Müdürleri	20 % 33.33	13 %21.67	3 %5.00	%	22 % 36.62	2 %3.34	60
Toplam	68 % 34.69	39 % 19.90	43 %21.64	%	43 % 21.94	3 %21.94	196 100.00

CHI-SQUARE = 36.723

P<0.05

X² = 36.415

SD = 24

Tabloya göre, sporeğitim faaliyetlerinin denetlenmesinde yetkili olması istenen kademe merkez örgütüdür. Bunu İl Müdürlükleri ile spor kontrolörleri (% 21.94) ve federasyonlar (% 19.90) izlemektedir. Tablodaki verilerde dikkati çeken nokta ise, gençlik ve spor il müdürlüklerinin büyük bir çoğunlukla (% 82.08) ve yine federasyon genel sekreterlerinin çoğunluğunun (% 38.24) merkez örgütünü yetkili görmek istemeleridir.

Yöneticilerin, spor eğitim faaliyetlerinin denetlenmesinde birinci derecede yetkili olunması istenen yönetim kademesi konusunda vermiş oldukları cevaplar üzerinde yapılan istatistik değerlendirmelere göre anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Antrenörlerin çalışmalarının etkinliğinin denetlenmesinde birinci derecede yetkili olması istenen yönetim kademeleri ise Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5: Antrenörlerin Çalışmalarının Etkinliğinin Denetlenmesinde Yetkili Olması İstenen Yönetim Kademesi

Yön. Kad. Gör. Gru.	Genel Müd. Mrkz Org.	Feder.	İl Müd.	Üçe Müd.	Spor Kontr.	Diğer	Top.
Genel Müdür Yrd. Daire ve Kurul Bşk.	3 %25.00	6 %5.00	1 % 8.33		2 %16.67	-	12 %
Genel Müdürlük Şube Müdürleri	3 % 8.111	23 % 62.16	8 %21.62		3 % 8.11	-	37 %
Federasyon Genel Sekreterleri	4 % 11.76	12 % 35.29	9 % 26.47	1 %2.94	8 % 23.53	%	34
Gençlik ve Spor İl Müdürleri	2 % 3.77	19 % 35.85	22 %41.51	4 %1.55	5 %9.43	53 % 1.89	
Gençlik ve Spor İl Şube Müdürleri	3 %5.00	15 % 25.00	26 % 43.33	3 %5.00	12 % 20.00	1 % 1.67	60
Toplam	15 %7.65	75 % 38.27	66 % 33.67	8 %4.08	30 % 15.31	2 %1.02	196 100.00

CHI-SQUARE = 36.566

P<0.05

X² = 36.415

SD = 24

Tablodan da izlenebileceği gibi, yöneticilerin çoğunluğu, % 38.27'si, bu denetlemede federasyonların yetkili olmasını isterken, % 33.67'si il müdürlüklerini, % 15.31'i ise spor kontrolörlerini yetkili görmek istemektedir. Tabloya göre merkez örgütü yöneticileri antrenörlerin denetlenmesinde federasyonlarını birinci derecede yetkili olması gerektiği yönünde görüş bildirirken, taşra örgütü yöneticileri il müdürlüklerinin yetkili olması

gerektiğini belirtmektedirler.

Antrenörlerin çalışmalarının etkinliğinin denetlenmesinde yetkili olması istenen yönetim kademesi konusunda yönetici personelin görüşleri arasında yapılan istatistiki değerlendirmelere göre anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Tesis Politikası

Yöneticilerin tesis yatırım politikalarının tespitinde birinci derecede hangi yönetim kademesinin yetkili olması gerektiği konusundaki görüşleri Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Tesis Yatırım politikalarının Tespitinde Yetkili Olması İstenen Yönetim Kademeleri

Yönetim Kademeleri	f	%
Genel Müdürlük Merkez Örgütü	88	44.89
Federasyonlar	20	10.20
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	78	39.80
Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğü	6	3.06
Spor Tesisi Yöneticileri	4	2.04
Toplam	196	100.00

Buna göre, yöneticilerin çoğunluğu, % 44.89'u, merkez örgütünü yetkili görmek isterken, % 39.80'i il Müdürlüklerini, % 10.20'si ise Federasyonları tercih etmektedir.

Spor Tesislerinde Hizmetlerin Yürütülmesi ve Faaliyet Programlarının Hazırlanması

Yöneticilerin, spor tesislerinde hizmetlerin yürütülmesi ve faaliyet programlarının hazırlanmasında birinci derecede yetkili olması gereken yönetim kademesine ilişkin görüşleri Tablo 7 ve Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Spor Tesislerinde Spor Hizmetlerinin Yürütülmesinde Yetkili Olması İstenen Yönetim Kademesi

Yönetim Kademeleri Görev Grulan	Genel Müd. Mrkz. Örg.	Fed	İl Müd.	İlçe Müd. Yön.	Spor Tesisleri Yön.	Diğer	Toplam
Genel Müdür Yrd. Daire ve Kurul Bşk.	1 % 8.33	% 33.93	4 %	-	7 %58.33	%	12
Genel Müdürlük Şube Müdürleri	1 %2.70	16 %43.24	10 % 27.03	%	10 %27.03	%	37
Federasyon Genel Sekreterleri	2 %6.06	7 %21.21	14 % 42.42	%	9 %27.27	1 %3.03	33
Gençlik ve Spor İl Müdürleri	1 %1.89	2 %3.77	29 % 54.72	1 % 1.89	19 % 35.85	1 % 1.89	53
Gençlik ve Spor İl Şube Müdürleri	5 %8.33	2 %3.33	35 %58.33	4 %6.67	12 % 20.00	2 %3.33	60
Toplam	10 %5.13	27 % 13.85	92 % 47.18	5 %2.56	57 %29.23	4 %2.05	195 100.00

CHI-SQUARE = 62.023

P<0.05

X² = 36.415

SD = 24

Tablodaki verilere göre yöneticilerin % 47.18'i spor tesislerindeki hizmetlerin yürütülmesinde birinci derecede il müdürlüklerinin yetkili olmasını isterken, % 29.23'ü spor tesisi yöneticilerini yetkili görmek istemektedirler. Bunu sırayla, % 13.85 ile federasyonlar, % 5.13 ile merkez örgütü, % 2.56 ile de ilçe müdürlüğü takip etmektedir.

Yönetici personelin, spor tesislerinde spor hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Tablo 8'de ise, spor tesislerinde faaliyet programlarının hazırlanmasında yetkili olması istenen kademeler yer almaktadır.

Tablo 8: Spor Tesislerinde Faaliyet Programlarının Hazırlanmasında Yetkili Olması İstenen Yönetim Kademesi

Yönetim Kademeleri	Genel	Federasyon	İl	İlçe	Spor	Diğer	Toplam
Görev Grulan	Müd.	Müd.	Müd.	Tesisleri			
	Mrkz.Örg.		Yön.				
Genel Müdür Yrd.	1	2	5	-	4	-	12
Daire ve Kurul Bşk.	%833	% 16.67	% 41.67		%3333		
Genel Müdürlük	2	18	11	-	6		37
Şube Müdürleri	%5.41	% 48.65	% 29.73	%	%1622		%
Federasyon Genel Sekreterleri	-	12	9	1	10	1	33
	%	% 3636	%2727	% 3.03	% 3030	% 3.03	
Gençlik ve Spor İl Müdürleri	0	7	32	1	12	1	53
	%	% 1321	%6038	% 1.89	% 22.64	% 1.89	
Gençlik ve Spor İl Şube Müdürleri	3	9	33	4	93	60	
	%5.00	% 15.00	% 53.33	%6.67	% 15.00	%5.00	
Toplam	6	48	89	6	41	5	195
	% 3.08	% 24.62	%45.64	% 3.08	%21.03	%256	100.00

CHI-SQUARE = 46.574

P<0.05

X2 = 46.194

SD = 32

Tablo 8'deki verilerden de anlaşılacağı gibi, yöneticilerin çoğunluğu, % 45.64'ü, tesislerde faaliyet programlarının hazırlanmasında birinci derecede yetkili olması gereken kademe olarak il müdürlüklerini gösterirken, % 24.62'si federasyonların, % 21.03'ü ise spor tesisi yöneticilerinin yetkili olması gerektiğini belirtmişlerdir. Burada dikkati çeken nokta, federasyon genel sekreterlerinin çoğunluğunun (% 36.36) söz konusu programların hazırlanmasında federasyonların yetkili olmasını istemeleridir.

Spor tesislerinde faaliyet programlarının hazırlanmasında yetkili olması istenen yönetim kademesi konusunda yöneticilerin görüşleri arasında yapılan istatistik değerlendirmelere göre anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Sporcu Eğitim Merkezlerinin Kurulması

Tablo 9, yöneticilerin, sporcu eğitim merkezlerinin kurulmasını ve bunların faaliyetlerinin programlanmasında birinci derecede yetkili olmasını istedikleri yönetim kademelerini göstermektedir.

Tablo 9: Sporcu Eğitim Merkezlerinin Kurulması ve Faaliyetlerinin Programlanması Konusunda Yöneticilerin Görüşleri

Yönetim Kademeleri Görev Grupları	Genel Müdürlük Merkez Örg.	Federasyon	İl Müd.	İlçe Müd	Diğer	Toplam
Genel Müdür Yrd. Daire ve Kurul Bşk.	9 % 75.00	2 % 16.67	1 % 8.33	%	%	12
Genel Müdürlük Şube Müdürleri	27 % 72.97	4 % 10.81	6 % 16.22	%	%	37
Federasyon Genel Sekreterleri	12 % 40.00	11 % 36.67	7 % 23.33	%	%	30
Gençlik ve Spor İl Müdürleri	33 % 63.46	6 % 11.54	13 % 25.00	%	%	52
Gençlik ve Spor İl Şube Müdürleri	24 % 40.00	12 % 20.00	21 % 35.00	2 % 3.33	1 % 1.67	60
Toplam	105 % 54.97	35 % 18.32	48 % 25.13	2 % 1.05	1 % 0.52	191 100.00

CHI-SQUARE 26.904

P<0.05

X² = 26.296

SD = 16

Tablodaki verilere göre, adı geçen merkezlerin kurulması ve bunların faaliyetlerinin programlanmasında yetkili olması istenen yönetim kademesi, merkez örgütüdür. (% 54.97) Bunu il müdürlükleri (% 25.13) ile federasyonlar (% 18.32) takip etmektedir. Burada, hem merkez örgütü hem de taşra örgütü yöneticilerinin çoğunlukla merkez örgütünü yetkili görmek istemeleri dikkat çekicidir. Ancak, federasyon genel sekreterlerinin ikinci tercih olarak federasyonları göstermeleri de göze çarpmaktadır.

Yönetici personelin, spor tesislerinde faaliyet programlarının hazırlanmasında yetkili olması istenen yönetim kademesi konusundaki görüşleri arasında yapılan istatistik değerlendirmelere göre anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Sporcuların Ödüllendirilmeleri ve Cezalandırılmaları

Yöneticilerin, sporcuların ödüllendirilmeleri ve cezalandırılmalarında birinci derecede yetkili olmasını istedikleri yönetim kademesine ilişkin görüşleri Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10: Sporcuların Ödüllendirilmeleri ve Cezalandırılmalarında Yetkili Olması İstenen Yönetim Kademesi

Yönetim Kademeleri	Sporcuların Ödüllendirilmeleri		Sporcuların Cezalandırılmaları	
	f	%	f	%
Merkez Örgütü	51	26.15	31	15.90
Federasyonlar	75	38.46	78	40.00
İl Müdürlüğü	62	31.79	81	41.54
İlçe Müdürlüğü	4	2.05	2	1.03
Diğer	3	1.53	3	1.53
Toplam	195	100.00	195	100.00

Tablo 10'daki verilere göre, sporcuların ödüllendirilmelerinde yetkili olması istenen yönetim kademelerinin oranları birbirine yakındır. Yöneticilerin % 38.46'sı federasyonları, % 31.79'u il müdürlüklerini, % 26.15'i ise merkez örgütünü bu konuda yetkili görmek istemektedirler.

Sporcuların cezalandırılmaları konusunda da çok az bir farkla il müdürlükleri (% 41.54) yetkili görülmesi istenmekte, bunu federasyonlar (% 40.00) ile merkez örgütü takip etmektedir (% 15.90).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Gençlik ve spor örgütünde görev yapan yöneticilerin genel nitelikleri ile ilgili bulgular değerlendirildiğinde, yöneticilerin çoğunluğunun orta yaş kuşağında olduğu ve neredeyse tamamına yakın bir kısmının da (% 95.43) yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir. Bu doğaldır çünkü yürürlükteki mevcut mevzuat yönetici (müdür, daire başkanı vb) olabilmek için belli bir süre ve yüksek okul mezunu olmak gibi düzenlemeler içermektedir. Burada dikkati çeken en önemli nokta, araştırma kapsamına alınan yöneticilerin ancak % 28.44'ünün spor eğitimi veren bir yükseköğretim kurumundan mezun olmalarıdır. Gerçi, yönetici olmak için bu tür bir şart gerekmemekle birlikte, yöneticilik formasyonu ile ilgili bir eğitimin yöneticiler açısından önemli olduğu kabul edilmektedir. Oysa, yöneticilerin uzmanlık eğitimi alıp almadıklarına ilişkin sorunun cevaplarına bakıldığında ilginç bir görünüm ortaya çıkmaktadır. Buna göre yöneticilerin % 95.38'inin herhangi bir uzmanlık eğitimi almadıkları, % 28.93'ünün de yöneticilik konusunda düzenlenen seminer, kurs gibi faaliyetlere katılmadıkları görülmektedir. Yine yöneticilerin eğitimiyle ilgili bulgulara göre, spor eğitimi veren bir yükseköğretim kurumundan mezun olanların oranının bir hayli düşük olması düşündürücüdür.

Oysa spor hizmet ve faaliyetlerini yönetmekle sorumlu bir kurumda yöneticilerin söz konusu alana ilişkin bir eğitim almaları beklenir. Bu açıklamalar ışığında denilebilir ki,

Gençlik ve Spor Örgütünde görev yapan yöneticiler hem alanın gerektirdiği şartlara hem de genel yöneticilik formasyonuna uygun bir profil çizmemektedirler.

Türk sporunda genel politikaların tespit edilmesi ve planlanması konusunda birinci derecede yetkili olması istenen yönetim kademesi olarak yöneticilerin çoğunluğunun (% 79.90) merkez örgütünü benimsemesi de dikkat çekicidir. Genel politikaların belirlenmesinde kuşkusuz merkez örgütü söz sahibi olmalıdır. Ancak sportif faaliyetleri fiili olarak yürüten spor federasyonları ile il müdürlüklerinin rolü gözardı edilmiş gibidir. (% 20.04). Türk spor örgütünde özerkliğin tartışıldığı özellikle de federasyonların özerk olması yönünde yapılan çalışmalar* dikkate alındığında, hizmeti yürüten birimlerin (spor federasyonları il müdürlükleri) söz konusu çalışma alanında daha etkin olmalarını beklemek doğaldır.

Öte yandan yöneticilerin çoğunluğunun, spor faaliyetlerinin programlanması ve uygulanması konusunda yetkili olması istenen kademe olarak federasyon ve il müdürlüklerini tercih etmeleri bir önceki bulguyla çelişmektedir. Spor yöneticilerinin spor faaliyetlerin programlanmasında federasyonları, uygulamada ise il müdürlükleri ve federasyonları yetkili görmek istemeleri uygun bir tercih olarak kabul edilmelidir. Çünkü spor faaliyetleri fiili olarak söz konusu birimler tarafından yürütülmektedir. O halde bu iki bulguya bakılarak Türk sporunda genel politikaların belirlenmesi, sportif faaliyetlerin programlanması ve uygulanması konusunda merkez örgütü ile spor federasyonları ve il müdürlüklerinin koordinasyon sağlamaları gerektiği söylenebilir.

Boş zamanların değerlendirilmesinde yetkili olması istenen kademenin il müdürlükleri olarak belirlenmesi de, bu tür görevleri üstlenmiş olan il müdürlüklerinin, yerel talep ve ihtiyaçlar doğrultusunda daha etkin olması bakımından müspet bir yaklaşımdır.

Spor eğitim faaliyetlerinin denetlenmesinde yöneticilerin çoğu (% 34.69) merkez örgütünü yetkili görmek isterken, antrenörlerin çalışmalarının denetlenmesinde ise federasyon ve il müdürlüklerine yetki verilmesini istemeleri de çelişkili bir yaklaşımdır. Her iki çalışma alanında da federasyonların ve il müdürlüklerin daha etkin olması gerektiği söylenebilir.

Tesis yatırım politikalarının tespitinde yetkili olması gereken yönetim kademesine ilişkin bulgulara bakıldığında yine merkez örgütünün yöneticilerce tercih edildiği görülmektedir (% 44.89). Spor tesisi yatırımları Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün görevleri arasındadır ve bu nedenle merkez örgütünün etkin olması düşünülebilir. Ancak spor tesislerinin kurulacağı bölgelerdeki yöneticilerin (il müdürlerinin), spor hizmetlerinden faydalanacak olan kişilerin talep ve ihtiyaçlarını yakından bilmesi bakımından, daha etkin olması gerektiği ifade edilebilir.

Yöneticiler, tesislerde spor hizmetlerinin yürütülmesinde yetkili olması gereken kademe olarak il müdürlükleri (% 47.18) ve spor tesisleri yöneticilerini (% 29.23) görmek istemektedirler. Hizmetlerin mahalinden görülmesi açısından böyle bir görüşün olumlu bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Yöneticilerin, tesislerdeki faaliyet programlarının hazırlanmasında yetkili görmek istedikleri yönetim kademesi olarak yine il müdürlükleri ön plana çıkmakta (% 45.64),

(*) Türk spor yönetiminin özerk bir yapıya kavuşturulması gereği öteden beri söylene gelen bir husustur. Bu konu sadece spor kamuyunda tartışılmakta aynı zamanda hükümetlerin de spor politikaları arasında yer almaktadır. Mesela 55. Hükümetin Sporda Temel Amaç, İlkeler ve Politikaları İş Planından "Türk spor yönetiminin modernizasyonunu gerçekleştirmek, Federasyonlarımızı daha demokratik ve özerk yapıya kavuşturmak..." ifadesiyle konu gündeme getirilmektedir. (Bkz. T.C. Başbakanlık, 55. Hükümetin Gençlik ve Sporda Temel Amaç, ilkeleri ve Politikaları İş Planı).

ikinci olarak da federasyonlar tercih edilmektedir. Bu bulgulara da bakarak, spor faaliyetlerinin yürütülmesinde etkin olması gereken her iki yönetim kademesinin spor tesislerindeki faaliyet programlarının hazırlanmasında söz sahibi olmaları uygun mütalaa edilmektedir.

Sporcu eğitim merkezleri kurulması ve bunlardaki faaliyetlerin programlanması konusunda yetkili olması istenen kademe merkez örgütüdür (% 54.97). Merkeziyetçiliği yansıtan bu tercihin, yerel ihtiyaç ve talepleri tatmin edebilmesi bakımından uygun olduğunu ifade etmek zordur.

Sporcuların ödüllendirilmeleri ve cezalandırılmaları konusunda yetkili olması istenen kademeye ilişkin görüşler farklıdır. Şöyle ki, yöneticiler, sporcuların ödüllendirilmesinde federasyonların yetkili olmasını isterken, cezalandırmada il müdürlüğü ve federasyonlar arasında net bir tercih yapamamakta, çok az bir farkla da olsa il müdürlüklerini öne çıkarmaktadırlar. Ancak, ödülü veren yönetim kademesi ile cezayı veren yönetim kademesinin aynı olması yönetim hiyerarşisi açısından önem arz etmektedir.

Yukardaki bulgular genel olarak değerlendirildiğinde Türk spor örgütünde görev yapan yöneticilerin söz konusu faaliyet alanlarında genellikle merkez örgütünü yetkili görmek istediği sonucuna varılmaktadır. Ancak, merkez ve taşra örgütünde görev yapan yöneticilerin yetkilerin kendilerinde toplanması hususunda farklı görüş bildirdikleri de dikkat çekmektedir. Bu durum, yetkilerin paylaşımı konusunda merkez ve taşra örgütleri arasında görüş ayrılığını vurgular niteliktedir.

Türk spor örgütü, merkez ve taşradaki birimleri ile bir bütündür. Spor hizmet ve faaliyetlerinin yürütülmesinde her birimin yetki ve sorumluluklar tam olarak tanımlanmalı, etkin bir elitişim ve koordinasyon kurularak faaliyetlerin kesintisiz, aksamadan ve başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Spor örgütündeki yönetim uygulamalarını, Türk kamu yönetimine egemen merkeziyetçi, otoriter anlayıştan soyutlamak kuşkusuz mümkün değildir. Ancak spor yönetimi, uygulamada, spor alanının özelliklerinin göz önünde bulundurularak, bir taraftan yönetim biliminin ilke ve yöntemlerinden faydalanırken diğer taraftan sporcu-yönetici, sporcu-örgütü ve spor örgütü ile toplum arasındaki ilişkiler çerçevesinde kendine özgü işleyen bir yapı oluşturmak zorundadır.⁶

KAYNAKLAR

1. Adalı, S., Daha İyi Hizmet Görme Açısından Katımlı Yönetim, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayını, Türkiyat Matbaacılık, İstanbul, 1986.
2. Aşkın, I.C., Yönetimde Yetki Göçerimi, EİTİA Yayınları, Eskişehir, 1977, s.67-78.
3. Başbakanlık, 55. Hükümetin Gençlik ve Spordan Temel Amaç İlkeler ve Politikaları İş Hanı.
4. Blanchard, K., Caulos, J.P., ve Randolph, A., Yetki Devri Bir Dakikadan Fazla Zaman Alır, (Çev: G. Dokutan), Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 1985, s.5.
5. Edmund, P.L. ve Audrey, I.S., Örgüt Kavramı ve Politikası, (Çev: G. Seylan) TODAİE Yayını, Ankara, 1972, s.46.
6. Ekenci, G., İmamoglu, R., Spor İşletmeciliği, Alp Ofset Matbaacılık, Ankara, 1998, s. 14.
7. Eryılmaz, B., Kamu Yönetimi, Akademi Kitabevi, İzmir, 1995, s.230.
8. Herbert, A.S., Yönetimde Yeni Karar Verme Bilimi, (Çev: M. Tosun), AMME İdaresi Dergisi, C. VII, s.3, Ankara, 1974, s. 145.
9. Hicks, H.G., Örgütlerin Yönetimi, Sistemler ve Beşeri Kaynaklar Açısından, (Çev: O. Tekok, B. AYTEK, S. ŞEN), Turhan Kitabevi, Ankara, 1979, s.341.
10. KalDer, Öğrenen Organizasyonlar, KalDer Yayınları, İstanbul, 1998, s.55-56.
11. Kamu Yönetimi Uzmanları Derneği, Kamu Yönetiminde Yeniden Düzenleme, Ankara, 1993, s.54-55.
12. Newman, W., İşletmelerde ve Kamu Yönetiminde Sevk ve İdare, (Çev: K. Sürği), TODAİE Yayınları, Ankara, 1972, s.203.
13. Onaran, O., "Yetki Göçerimi, Yetki Devri" Amme İdaresi Dergisi, C. 7, s. 2, Ankara, 1974, s.3-14.
14. Slack, T., Understanding Sport Organizations, The Application of Organization Theory, United States, Human Kinetics, Champaign pp. 56-59.
15. Terrell, W.A., Türkiye'de İşletme Örgütleri ve Yöntemleri, Modern İşletmecilik-Seçme Yazılar. ODTÜ, İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Ankara, 1966, s.60-61.
16. Wells, R.G., Yetki Devri, (Çev. V. Üner) Rota Yayınları, Ankara, 1993, s.30.

YAYIN KURALLARI

- 1- Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde Beden Eğitimi ve Spor Bilimlerinin teorik ve uygulamalı alanlarına ilişkin araştırmalar ile yayın kurulunun uygun göreceği veya isteği üzerine hazırlanmış derleme yazılar yayımlanabilir. Konular şunlardır: Beden Eğitimi, Spor Eğitimi, Antrenman ve Hareket Bilimleri, Spor Yönetimi, Organizasyonu ve İşletmesi, Spor Sosyolojisi, Spor Psikolojisi, Sporcu Sağlığı, Spor Kültürü ve Tarihi, Spor Felsefesi
- 2- Dergiye gönderilen yazılar A4 daktilo kağıdına ve sahifelerin bir yüzüne iki satır aralıklı, sağda 2 cm, solda 3 cm boşluk bırakılarak elektrikli daktilo veya bilgisayar ile yazılmalıdır.
- 3- Makalelerde Türkçe ve İngilizce özetler ve anahtar kelimeler yer almalı, kaynakça dahil 8 daktilo sayfasını geçmemelidir. Yazılar iki kopya halinde ve yazarın açık adresi, telefonu varsa faks numarası eklenerek gönderilmelidir.
- 4- Gönderilen yazılarda sade bir Türkçe kullanılması gerekmektedir. Aşırı yeni veya aşırı eski kelimelere gerekmedikçe yer verilmemelidir. Türkçe ve yabancı dilde yerleşmiş spor terminolojisine özen gösterilmelidir.
- 5- Fotoğraflar siyah-beyaz olmalı, arkalarına numara verilerek ayrı bir zarfa konulmalıdır. Ayrıca, metin içerisinde fotoğrafların yerleşeceği yere not düşülmelidir.
- 6- Şekil, grafik ve tablolar ayrı bir kâğıda baskıya girecek şekilde çizilmiş veya yazılmış olarak gönderilmelidir.
- 7- Makalelerin her türlü sorumluluğu yazara aittir. Yazılar yayınlansın ya da yayınlanmasın geri gönderilmez. Yayınlanmasına, kısaltılmasına veya bölümler halinde yayınlanmasına yayın kurulu karar verir.
- 8- Yazar adı veya adları başlığın sağ altına gelecek şekilde birden çok yazar varsa alt alta yazılmalıdır. Yazarın veya yazarların adresi adının ve soyadının sonuna konulacak yıldızla birinci sahifenin alt kısmında gösterilmelidir.
- 9- Yazılar, yayın kurulunun belirleyeceği hakemler tarafından incelendikten sonra yayınlanacaktır.
- 10- Kaynakça yazar soyadlarına ve alfabetik sıraya göre yapılmalıdır. Kaynak gösterilirken kaynak numaralan metin içinde cümlenin bittiği yerde parantez içinde verilmelidir.